

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Εγκληματολογικές και ποινικές προσεγγίσεις της διαφθοράς του οικονομικού και του οργανωμένου εγκλήματος

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΙΑ

Θέμα: *"Κρατικό Εταιρικό Έγκλημα". Παραδείγματα από το πρόσφατο παρελθόν στην Ελλάδα.*

Ντάσκα Σταυρούλα

Επιβλέπων Καθηγητής: Πέτσας Ιωάννης
Πάτρα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Ντάσκα Σταυρούλας που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

*«Κρατικό Εταιρικό Έγκλημα". Παραδείγματα από το πρόσφατο παρελθόν στην
Ελλάδα.»*

Ντάσκα Σταυρούλα

Επιτροπή Επίβλεψης Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής
Πέτσας Ιωάννης

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
Κουρούτζας Χρήστος

Πάτρα, Ιούνιος 2024

Περίληψη

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας γίνεται μια προσπάθεια περιγραφής της έννοιας του κρατικοεταιρικού εγκλήματος και προσέγγισης με βάση τις θεωρίες που αναπτύχθηκαν από εγκληματολόγους όπως ο Ronald Kramer και William Chambliss. Αρχικά γίνεται μια ανάλυση της έννοιας του εγκλήματος και των χαρακτηριστικών των εγκληματιών. Λόγω της ανάπτυξης των καπιταλιστικών συστημάτων και της παγκοσμιοποίησης μεταβάλλονται και οι τύποι των εγκλημάτων. Δίνονται ορισμοί διαφόρων μορφών εγκλημάτων και αναλύονται οι βλάβες που προκαλούν σε μια κοινωνία τα εγκλήματα των ισχυρών, εγκλήματα τα οποία δεν αναδεικνύονται δεν τιμωρούνται ή τυγχάνουν ευνοϊκής μεταχείρισης από τη νομοθεσία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Περιγράφεται το οργανωμένο και οικονομικό έγκλημα και γίνεται περαιτέρω ανάλυση στην πολιτική διαφθορά, ένα σύγχρονο φαινόμενο που αναπτύσσεται μέσω των πελατειακών σχέσεων, απειλεί την δημοκρατική λειτουργία μιας κοινωνίας και είναι εκείνη που ευθύνεται για την εξέλιξη των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων. Περιγράφονται σύντομα, πολιτικά σκάνδαλα των τελευταίων δεκαετιών και προσεγγίζεται ο όρος της έννοιας του κρατικού εγκλήματος. Το κρατικό έγκλημα διαπράττεται από το κράτος λόγω της εξουσίας και των πολιτικών που ασκεί, και συνδέεται με τη μη δημοκρατική λειτουργία ενός πολιτικού συστήματος ενώ το εταιρικό έγκλημα συνήθως διαπράττεται με τη σύμπραξη ή ανοχή του κράτους και έχει ως κυρίαρχο στόχο το κέρδος. Το κρατικοεταιρικό έγκλημα, όρος που προκύπτει λόγω της αλληλεξάρτησης κράτους και ιδιωτών προκαλεί στην κοινωνία πολύ μεγαλύτερη βλάβη από εκείνη των κοινών εγκλημάτων. Τα εγκλήματα αυτά αναδεικνύουν τις ανισότητες που υπάρχουν στις κοινωνίες και απειλούν τους δημοκρατικούς θεσμούς της ενώ η σχέση Κράτους και Επιχειρήσεων χαρακτηρίζεται ως συμβιωτική. Έπειτα, αναλύονται δύο πρόσφατα παραδείγματα στην Ελλάδα. Εκείνο του δυστυχήματος των Τεμπών, με ανθρώπινα θύματα το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως κρατικοεταιρικό καθώς αποδεικνύεται η εύνοια σε ιδιωτικά συμφέροντα, η διαπλοκή, κτλ. και το σκάνδαλο των υποκλοπών στο οποίο έχει αποδειχτεί και πάλι σύμπραξη κράτους και ιδιωτών με αδιαφανείς διαδικασίες και παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Λέξεις – Κλειδιά

Κρατικοεταρικό έγκλημα, εγκλήματα των ισχυρών, διαφθορά, Τέμπη, σκάνδαλο υποκλοπών.

«Corporate state crime. Examples from the recent past in Greece».

«Ntaska Stavroula»

Abstract

In the context of this work, is made an attempt to describe the concept of state corporate crime and to approach it based on the theory developed by criminologists such as Ronald Kramer and William Chambliss. Firstly, an analysis is made of the concept of crime and characteristics of criminals. Due to the development of capitalist systems and globalization, the types of crimes are also changing. Definitions of various forms of crime are given and the damage they cause to a society is analyzed. The crimes of the powerful, crimes that are not highlighted are not punished or receive favorable treatment by the law and the media. Organized and financial crime is described and political corruption is further analyzed, a modern phenomenon that develops through client relationships, threatens the democratic functioning of a society and is responsible for the development of state-owned crimes. Political scandals of the last decades are briefly described and the definition of the concept of state crime is approached. State crime is committed by the state because of the power and policies it exercises, and is associated with the undemocratic functioning of a political system, while corporate crime is usually committed with the complicity or tolerance of the state and has profit as its dominant goal. State-owned crime, a term that arises due to the interdependence of the state and individuals, causes much more damage to society than common crimes. These crimes highlight the inequalities that exist in societies and threaten its democratic institutions, while the relationship between the State and Businesses is characterized as symbiotic. Then, two recent examples in Greece are analyzed. That of the Tempe accident, with human victims, which can be characterized as a state-owned enterprise, as favoring private interests, collusion, etc. is revealed, and the wiretapping scandal, in which the collusion of the state and the public with non-transparent procedures and a violation of human rights has once again been proven.

Keywords

State Corporate crime, crimes of the powerfull, corruption, Tempe, wiretapping scandal

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Abstract	vii
Περιεχόμενα.....	ix
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	x
Εισαγωγή.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	2
1.1 Γενική θεώρηση του εγκλήματος.....	2
1.2 Οργανωμένο Έγκλημα.....	5
1.3 Τα εγκλήματα των ισχυρών και η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος.....	7
1.4 Έγκλημα λευκού κολάρου.....	11
1.5 Ο ρόλος της διαφθοράς στη διάπραξη εγκλημάτων.....	14
1.6 Πολιτική και υψηλή πολιτική διαφθορά.....	15
... 1.6.1. Παράγοντες θεσμικοί και εξωθεσμικοί που ευνοούν την πολιτική διαφθορά	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	20
2.1 Κρατικά εγκλήματα.....	20
2.2 Εταιρικά εγκλήματα.....	22
2.3 Κρατικοεταιρικά εγκλήματα.....	24
2.4 Αιτίες κρατικοεταιρικών εγκλημάτων	27
2.5 Επιπτώσεις κρατικοεταιρικών εγκλημάτων.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	30
3.1 επιλεκτική αντιμετώπιση των εγκλημάτων των ισχυρών	30
3.2 Η συμβιωτική σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας.....	32
3.3 Σύνδεση των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ΜΚΟ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	34
4.1 Σιδηροδρομικό δυστύχημα Τεμπών-Ιστορικό	35
4.1.1 Αίτια δυστυχήματος και Ερωτήματα που προέκυψαν	37
4.1.2 Σύμβαση 717.....	39
4.1.3 Τέμπη. Ένα κρατικοεταιρικό έγκλημα.....	41
4.2 Το Σκάνδαλο των Υποκλοπών.....	43
4.2.1 Ιστορικό	44
4.2.2 Έρευνες και εκθέσεις.....	45
4.2.3 Υποκλοπές ως κρατιοεταιρικό έγκλημα.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	49
5.1 Ο ρόλος των μέσων ενημέρωσης στην εξαφάνιση των εγκλημάτων	49
5.2 Κοινωνική βλάβη	50
5.3 Πρόληψη.....	53
Συμπεράσματα.....	55
Βιβλιογραφικές Πηγές	59

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ΟΕ	Οργανωμένο Έγκλημα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΜΚΟ	Μη κερδοσκοπική Οργάνωση
C4I	Command, Control, Coordination, Communication & Intelligence,
ΟΣΕ	Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδας
GRECO	Ομάδα Κρατών κατά της Διαφθοράς
EIC	European Investigative Collaborations
ΑΔΑΕ	Αρχή Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών
ΕΥΠ	Εθνική υπηρεσία Πληροφοριών
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΟΤΕ	Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδας
ΕΑΔ	Εθνική Αρχή Διαφάνειας
ΕΦΣΥΝ	Εφημερίδα των Συντακτών
ΓΕΜΗ	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
SLAPP	Strategic Lawsuits Against Public Participation
ISCI	International State Crime Initiative
ΕΔΑΔ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΑΕΠ Ακαθάριστο Εθνικό Όποιόν

ΕΛ.ΑΣ Ελληνική Αστυνομία

Εισαγωγή

Από τις αρχές του 21 αιώνα, όταν μιλούν για εγκλήματα των ισχυρών οι εγκληματολόγοι δεν αναφέρονται σε εξατομικευμένες παραβιάσεις ατόμων αλλά περισσότερο σε εγκλήματα αναπαραγωγής και συσσώρευσης κεφαλαίου και σε οικονομικά εγκλήματα που επιτυγχάνονται μέσω πολιτικών και οικονομικών ρυθμίσεων. Αυτές οι παραβάσεις θεωρούνται πολιτιστικά αποδεκτές και ιδεολογικά κανονιστικές και αναφέρονται ως παράπλευρες ζημιές από το κόστος της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Έτσι ξεφεύγουν από την ποινικοποίηση και το στιγματισμό που δύναται να τα συνοδεύει και οι δραστηριότητες αυτές συμβατικοποιούνται ή εξουδετερώνονται μέσω δικαιολογιών, διαπραγματεύσεων που υπονομεύουν την ηθική αυτών των εγκλημάτων. Επιπλέον οι νομικές αντιδράσεις και οι εξορθολογισμοί των εγκλημάτων της ελίτ από τους υπερασπιστές του status quo και τους καπιταλιστικούς κρατικούς φορείς, συμβάλλουν στην άρνηση του θύματος και της ευθύνης για όσους βλάπτονται. Το κρατικοεταιρικό έγκλημα αποτελεί μια κατηγορία των εγκλημάτων των ισχυρών. Οι εγκληματολόγοι είχαν μελετήσει τις σχέσεις αλληλεξάρτησης κράτους και επιχειρήσεων, ο όρος όμως του κρατικοεταιρικού εγκλήματος έχει ανακαλυφθεί πρόσφατα και βασίζεται κυρίως στην Κριτική εγκληματολογική θεωρία. Αρχικά μελετήθηκαν τα εγκλήματα του λευκού κολάρου και το οργανωμένο έγκλημα καθώς και συμπεριλήφθηκαν στις έρευνες και τις μελέτες, οι βλάβες που προκαλούνται στην κοινωνία και οι οποίες υπεκφεύγουν του νόμου καθώς οι εγκληματίες ανήκουν σε ευυπόληπτες κοινωνικά τάξεις ενώ ο ποινικός νόμος και η κοινωνία ασχολείται με τα λεγόμενα εγκλήματα του δρόμου. Η εγκληματογενετική δύναμη αυτού του είδους εγκλημάτων είναι η πίεση για οικονομικό όφελος και εξουσία. Χαρακτηριστικό των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων είναι η διαφθορά και οι συμβιωτικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων. Τα τελευταία χρόνια έχουν απασχολήσει την Ελλάδα αρκετά μεγάλα σκάνδαλα, με χαρακτηριστικά κρατικοεταιρικού εγκλήματος τα οποία επεκτείνονται τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο και εξελίσσονται ανάλογα με την εξέλιξη των κοινωνιών, των καπιταλιστικών συστημάτων και την παγκοσμιοποίηση. Οι συνέπειές τους είναι ιδιαίτερα αρνητικές για την κοινωνία η οποία όμως παρακολουθεί με σχετική αδράνεια τα φαινόμενα καθώς αυτά υποβαθμίζονται με τη βοήθεια των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1.1 Γενική θεώρηση του εγκλήματος

Η πολυσύνθετη έννοια του εγκλήματος είναι δύσκολο να οριστεί με ακρίβεια. Παρά τις προσπάθειες των εγκληματολόγων να αποδείξουν ότι οι αποκλίνοσες συμπεριφορές προέρχονται από τα ισχυρά στρώματα της κοινωνίας και τα εγκλήματα δεν εντοπίζονται μόνο στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, εντούτοις η έννοια του εγκλήματος είναι ένας όρος που αμφισβητείται στον πυρήνα του. Αντιμετωπίζεται ως ένα πρόβλημα μεταξύ των φτωχών, με ιδιαίτερη έμφαση περισσότερο στο νομικό ορισμό της έννοιας και εξαρτάται ως προς το ποινικό μέρος από εκείνους που βρίσκονται στην εξουσία, που δημιουργούν δηλαδή τους νόμους. Με αυτό τον τρόπο, πιθανόν να αποκλείονται εγκληματικές συμπεριφορές επειδή εμφανίζονται σε θέσεις εξουσίας.¹

Σε μια καπιταλιστική κοινωνία, το έγκλημα αποτελεί και ένα μέσο για επιβίωση. Η κοινωνική τάξη του δράστη εξηγεί τον κάθε τύπο εγκλήματος. Μέσω του κράτους το σύστημα της κυρίαρχης τάξης, ασκεί πίεση και δρα προς όφελος του κεφαλαίου. Η εγκληματοποίηση συνδέεται στενά με την ανταγωνιστική δομή και διαστρωμάτωση μιας κοινωνίας. Η προσοχή επικεντρώνεται στη διαδικασία εγκληματοποίησης και όχι στην εγκληματική συμπεριφορά.²

Ο εγκληματίας, προτού προβεί σε εγκληματικές πράξεις, υπολογίζει τα κέρδη που θα έχει από αυτές τις πράξεις και τις ζημιές. Ο τύπος του εγκλήματος αλλάζει και αυτό είναι αποτέλεσμα της αλληλόδρασης της κοινωνίας, του κράτους, του δράστη και του θύματος.³

Οι ορισμοί του εγκλήματος ενσωματώνουν διάφορες μορφές παρέκκλισης που διαπράττονται σε όλα τα κοινωνικά στρώματα, από τα εγκλήματα του δρόμου και των φτωχών ως τα εγκλήματα του λευκού κολλάρου και τα κρατικά και οργανωμένα και προσεγγίζουν τον όρο σύμφωνα με την κοινωνική βλάβη που προκαλείται και τις

¹ Βιδάλη, Σ. (2019). *Εγκλήματα και κοινωνία*. Εκδόσεις ΕΑΠ.

² Βιδάλη, Σ. 201 Εγκλήματα των ισχυρών.

³ Κουρούτζας, Χ. (2019). *Το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα*. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαράλαμπος (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*.

παραβιάσεις των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴. Έγκλημα μπορεί να είναι και όλες εκείνες οι αποκλίνουσες κρατικές οργανωτικές συμπεριφορές που περιλαμβάνουν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάποιο δηλαδή αναγνωρισμένο κανόνα κοινωνικά⁵. Ωστόσο, υπάρχει η αντίληψη νομιμότητας στην εξουσία.⁶

Η αλληλεπίδραση κοινωνικών ομάδων και κοινωνικών σχέσεων οδηγεί στο χαρακτηρισμό ενός ατόμου ως εγκληματία. Οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι η ιδιότητα του εγκληματία μπορεί να αποδίδεται άνισα και επηρεάζεται από τις σχέσεις εξουσίας και κοινωνικής διαδικασίας.⁷

Στο σύγχρονο κόσμο, πράξεις που υποκινούνται, διαπράττονται ή συγχωρούνται από τις κυβερνήσεις αποτελούν κάποια από τα σοβαρά εγκλήματα. Εγκλήματα τα οποία διαφεύγουν από τα εγχώρια και διεθνή νομικά πλαίσια και υποστηρίζονται από τα κράτη ενώ μπορεί να διαπράχθηκαν και από άλλες ισχυρές οντότητες. Το ποινικό δίκαιο αναφέρεται κυρίως στην ατομική ευθύνη.⁸

Το έγκλημα μπορεί να βασίζεται στη βία είτε να συνδυάζεται με βία. Ορίζεται από το νόμο με τρόπο διαφορετικό από ότι ορίζεται στον καθημερινό δημόσιο λόγο. Έγκλημα από νομικής άποψης είναι η πράξη που χαρακτηρίζεται τέτοια από το νόμο. Το έγκλημα διακρίνεται επίσης και σε πραγματικό, εκείνη δηλαδή τη συμπεριφορά η οποία δεν έχει τυποποιηθεί ως έγκλημα εν τούτοις συγκεντρώνει απαξία από την κοινωνία. Η έννοια του όρου του εγκλήματος είναι σχετική και μπορεί να συμπίπτει με μια αποκλίνουσα συμπεριφορά η οποία είναι εφικτό να ρυθμιστεί και εξωποινικά.⁹

Η χρήση του όρου έγκλημα αμφισβητείται όταν πρόκειται η συμπεριφορά αυτή να προέρχεται από πολιτικούς ή ευυπόληπτους επιχειρηματίες. επομένως δυσχεραίνεται και η εγκληματολογική προσέγγιση των παράνομων αυτών πράξεων και σκανδάλων.¹⁰

Το ενδιαφέρον του ποινικοκατασταλτικού συστήματος, επικεντρώνεται στην εγκληματικότητα του δρόμου. Τα αίτια εστιάζονται σε κληρονομικά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά του δράστη. Τα αίτια ενός εγκλήματος μπορεί να είναι η ανεργία και η

⁴ International State Crime Initiative. A critical introduction to State-Corporate Crime, στο <http://statecrime.org/state-crime-research/state-corporate-crime-crit-intro/>

⁵ ISCI, Ό.π.

⁶ ISCI, Ό.π.

⁷ Βιδάλη, Σ. (2019). *Εγκλήματα και κοινωνία*.

⁸ ISCI, A critical introduction to State-Corporate Crime. Ό.π.

⁹ Βιδάλη, Σ. (2019). *Εγκλήματα και κοινωνία*. Εκδόσεις ΕΑΠ.

¹⁰ Αλοσκόφης, Ο. (2019). *«Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών»*.

ανάγκη για επιβίωση, το κέρδος, η δύναμη της εξουσίας, κτλ. Απαντώντας οι εγκληματολόγοι στο ερώτημα «γιατί κάποιος εγκληματεί», κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν εγκληματούν μόνο οι κατώτερες τάξεις. Παρόλα αυτά ακόμη και σήμερα οι εγκληματίες των ανώτερων τάξεων, αντιμετωπίζονται διαφορετικά. Δεν αποκαλούνται ως πραγματικοί εγκληματίες και αντιμετωπίζονται κυρίως με διοικητικά πρόστιμα σε μεγάλο βαθμό. Η λειτουργία του ποινικοκατασταλτικού συστήματος είναι διαφορετική ως προς τον τρόπο που εφαρμόζεται ο νόμος και τον τρόπο με τον οποίο κάποιος μπορεί να χαρακτηριστεί ως «εγκληματίας».¹¹ Οι συμπεριφορές των εγκληματιών κινούνται σε μια ωφελιμιστική βάση, παραβιάζουν την εύρυθμη λειτουργία του κράτους, χωρίς απαραίτητα να μπορεί η συμπεριφορά αυτή να χαρακτηριστεί παραβατική.¹² Το φαινόμενο αυτό επηρεάζεται από τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν και οι νόμοι του κάθε κράτους επηρεάζουν το μέγεθος των πράξεων αυτών. Το φαινόμενο χαρακτηρίζεται διαταξικό.¹³ Το ελληνικό ποινικό δίκαιο, ορίζει στο άρθρο 14 την έννοια του εγκλήματος, ως κάθε πράξη ή παράλειψη που είναι αντίθετη στο νόμο και αφού καταλογιστεί στο δράστη, τιμωρείται.¹⁴ Στα εγκλήματα επιβάλλονται ποινές ανάλογα με τη βαρύτητά τους. Ο εγκληματολογικός όρος του οργανωμένου εγκλήματος περιλαμβάνει το προσωποπαγές στοιχείο και έχει συγκεκριμένη οργανωτική δομή ενώ καθορίζει τις λειτουργίες και τη δράση του. Περιστατικά πολλών ομάδων που διαπράττουν εγκλήματα, εντάσσονται στον όρο της εγκληματικής οργάνωσης. Στα οικονομικά συστήματα που εμφανίζουν σοβαρότερες διαβρωτικές μεταβολές, το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται ευκολότερα.¹⁵

Η διάκριση δεν είναι πάντα εύκολη μεταξύ του οργανωμένου εγκλήματος της τρομοκρατίας και του οικονομικού εγκλήματος. Μέσο επιδίωξης των στόχων των οργανωμένων εγκλημάτων αποτελεί η διαφθορά. Η διαφθορά μπορεί να συνδέεται με την κρατική εξουσία και την ποινική δικαιοσύνη. Είναι στενά συνδεδεμένη με το οργανωμένο έγκλημα και έχει και υπερεθνικό χαρακτήρα.¹⁶

¹¹ Βιδάλη, Σ. Ο.π.

¹² Βιδάλη Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

¹³ Βιδάλη, Σ. (2018). *Η Κριτική Εγκληματολογία μέσα από τη διαδρομή του William Chambliss. The Art of Crime*, στο <https://theartofcrime.gr/category/portreta/>

¹⁴ Σάμιος Θ. (2019). *Ποινικός Κώδικας, κώδικας τέσης*, 4, 21^η εκδ. Αθήνα, Π.Ν. Σάκκουλας.

¹⁵ Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

¹⁶ Λίβος, Ν. (2000). «Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης του», σε: *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*, Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, σελ. 40-67.

1.2 Οργανωμένο έγκλημα

Το οργανωμένο έγκλημα, αναπτύσσεται σε ένα περιβάλλον στο οποίο ακολουθεί συγκεκριμένες λειτουργίες, ακολουθεί τους κανόνες της αγοράς και έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Προσαρμόζεται σε ένα περιβάλλον ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν και εμφανίζει προεκτάσεις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές.¹⁷ Είναι όρος εγκληματολογικός και παραπέμπει σε παράνομα κοινωνικά συστήματα με σκοπό κάποιο όφελος. Μέχρι τον 21^ο αιώνα οι περισσότερες μελέτες προσέγγιζαν το οργανωμένο έγκλημα σε σχέση με το πολιτικό έγκλημα ή την τρομοκρατία.¹⁸ Στα οικονομικά συστήματα που εμφανίζουν σοβαρότερες διαβρωτικές μεταβολές, το οργανωμένο έγκλημα εμφανίζεται ευκολότερα.

Σύμφωνα με τον Chambliss ο οποίος μελέτησε το φαινόμενο, οι πελατειακές σχέσεις και η διαφθορά είναι εκείνη στην οποία στηρίζονται τα δίκτυα ανάλογα με τα οικονομικοπολιτικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας. Ο Michalowski, ταύτισε το οργανωμένο έγκλημα με μια επιχείρηση και υποστήριξε ότι στόχος του είναι η συσσώρευση κεφαλαίου και η αναπαραγωγή του πλούτου σε μια επιχείρηση η οποία λειτουργεί βασιζόμενη στην άσκηση εξουσίας, έχοντας ως κύρια δραστηριότητα την οικονομική. Μέρος της λειτουργίας του αποτελεί η διαφθορά μέσω της οποίας ασκείται έλεγχος και ακολουθούν αλλαγές στην αγορά εργασίας.¹⁹ Ο Cressey, θεωρεί ότι το έγκλημα είναι εισαγόμενο, εστιάζει στην δομή των μελών του που έχουν ιεραρχία, στα εθνικά χαρακτηριστικά τους και λειτουργεί με κώδικες και κανόνες. Οι ρόλοι μπορεί να διαφοροποιούνται αλλά το σύστημα προχωράει.²⁰ Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις με βάση το μοντέλο των οργανώσεων αυτών. Αυτή που εστιάζει στην οργανωτική δομή και εκείνη της λογιστικής θεωρίας²¹.

Το οργανωμένο έγκλημα ενώ συνήθως ταυτίζεται με τα ανώτερα στρώματα, εν τούτοις μπορεί να προσφέρει εισόδημα για την επιβίωσή τους και στα κατώτερα στρώματα. Η σχέση του με το κράτος θεωρείται συμβιωτική και ταυτίζεται με τα εγκλήματα των ισχυρών και τα κρατικό εταιρικά εγκλήματα. Η δικτυακή οργάνωση είναι κοινή για όλα τα είδη

¹⁷ Σταμούλη, Ε. «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμπος Χ., 2019, Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

¹⁸ Βιδάλη, Σ. *Πέρα από τα όρια*. Ό.π.

¹⁹ Σταμούλη, Ε. Ό.π.

²⁰ Cressey, D. (2009). *The Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America*.

²¹ Σταμούλη, Ε. ό.π.

οργανωμένου εγκλήματος.²² Εξελίσσεται εύκολα σε ένα καπιταλιστικό περιβάλλον έχοντας συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και λειτουργώντας ως επιχείρηση.²³ Εξελίσσεται σταδιακά μαζί με την εξέλιξη των αστικών κοινωνιών και της βιομηχανίας.²⁴

Το οργανωμένο έγκλημα, εμφανίζεται και προσαρμόζεται σε μια κοινωνία, στις γενικότερες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες. Είναι πιθανό να χρησιμοποιήσει κάποια μορφή βίας προκειμένου να δραστηριοποιηθεί σε μια νόμιμη ή και παράνομη αγορά.²⁵ Μπορεί, διαφθείροντας κρατικούς αξιωματούχους να υποκαταστήσει και υπηρεσίες του κράτους με τα κέρδη που προκύπτουν και τα οποία μπορεί να προέρχονται από εμπόριο ναρκωτικών, σωματεμπορία, κτλ. Με αυτό τον τρόπο απειλείται η εύρυθμη λειτουργία μιας κοινωνίας και η δημοκρατία γενικότερα. Απειλείται το έννομο αγαθό της δημόσιας τάξης. Δημιουργείται δηλαδή ένα παρακράτος. Ως προς την κοινωνική οργάνωση του φαινομένου, το οργανωμένο έγκλημα θα μπορούσε να εξασφαλίσει ανθρώπινες καθημερινές ανάγκες, κυρίως στα φτωχοποιημένα κοινωνικά στρώματα. Παρέχει εισόδημα για επιβίωση, κυρίως σε χώρες με μακροχρόνια ύφεση ή υπό ανάπτυξη χώρες.²⁶

Στην Ευρώπη, η έννοια του ΟΕ, προσεγγίστηκε το 2000, στη Σύμβαση του Παλέρμου. Στο κείμενο αυτό τα κράτη δεσμεύτηκαν για την συνεργασία, την πρόληψη, την καταπολέμηση και την εναρμόνιση της εθνικής τους νομοθεσίας. Ο ορισμός του περιέχει τα στοιχεία της δομημένης ομάδας δύο ή περισσότερων ατόμων με επιμέρους ρόλους, ιεραρχική δομή και ορισμένη διάρκεια. Τελεί αδικήματα με στόχο το οικονομικό κριτήριο.²⁷ Στο κείμενο ορίζεται ότι η σύμβαση εφαρμόζεται και για εγκλήματα που λαμβάνουν χώρα σε περισσότερα του ενός Κράτους, τα διεθνικά εγκλήματα τα οποία μπορεί να αφορούν μια οργανωμένη εγκληματική ομάδα.²⁸ Η Σύμβαση στην Ελλάδα, κυρώθηκε με το νόμο 3875 το 2010 και την εισαγωγή του όρου της εγκληματικής οργάνωσης στο άρθρο 187ΠΚ, το οποίο και έχει τροποποιηθεί πολλές φορές έως σήμερα.²⁹

²² Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

²³ Chambliss W. (1988). *On the take. From petty Crooks to presidents*. Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press. 2^η Έκδοση.

²⁴ Σταμούλη, Ε, ό.π.

²⁵ Λίβος, Ν. ό.π.

²⁶ Βιδάλη, Σ, 'Ο.π.

²⁷ Αιτιολογική Έκθεση, 52005PC0006 *Πρόταση απόφασης πλαισίου σχετικά με την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος* /* COM/2005/0006 τελικό - CNS 2005/0003 *//EE, 2005. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005PC0006&from=PT>

²⁸ Βιδάλη, Σ. 'Ο.π.

²⁹ Χλούπης, Γ. (2020). *Το άρθρο 187. «Η περιπέτεια μιας εγκληματικής οργάνωσης»*. Ποιν.Δικ.

Έναν από τους στόχους που έχει θέσει η Διεθνής κοινότητα είναι η αντιμετώπιση και καταπολέμηση του φαινομένου. Έτσι το 2021, το Συμβούλιο της ΕΕ. θέσπισε δέκα προτεραιότητες προς αυτή την κατεύθυνση οι οποίες περιλάμβαναν την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών εγκλημάτων, εμπορία ανθρώπων, διακίνηση ναρκωτικών κτλ.³⁰.

1.3 Τα εγκλήματα των ισχυρών και η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος.

Ο όρος για τα εγκλήματα των ισχυρών αρχικά επινοήθηκε από τον Fank Pearce το 1976 μετά από μακρά μελέτη της εγκληματολογίας και εστίαση στα εγκλήματα του δρόμου. Στα εγκλήματα αυτά δεν γινόταν διάκριση μεταξύ των ανίσχυρων και αυτών που βρίσκονται στην εξουσία. Περιλαμβάνονται άτομα σε προνομιούχες θέσεις³¹.

Αναμφισβήτητα οι κοινωνικές και οι οικονομικές ανισότητες και ο ρόλος της εξουσίας, αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες για την εμφάνιση του εγκλήματος. Οι μελετητές των εγκλημάτων των ισχυρών όταν μιλούν για εγκλήματα συνήθως αναφέρονται στα εγκλήματα συσσώρευσης κεφαλαίου, στα οικονομικά εγκλήματα και όχι στις παραβάσεις εξατομικευμένων ατόμων. Πολλές φορές αναφέρονται ως παράπλευρες ζημιές ή κόστος μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας και έχουν καταφέρει να ξεφύγουν από την ποινικοποίηση. Πλέον ζούμε σε κατάσταση παρακμής ως προς την τήρηση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με παράλληλη οπισθοδρόμηση της διεθνούς ποινικής δικαιοσύνης, μια αλληλεξαρτώμενη και αλληλένδετη κατάσταση στην οποία ο κόσμος αδιαφορεί για το κοινό καλό. Η παγκοσμιοποίηση έχει ενισχύσει, εκτός από τη δύναμη των κρατών και τη δύναμη πολυεθνικών εταιρειών, λόγω των δραστηριοτήτων τους έξω από τα σύνορα της χώρας τους και της οικονομικής και πολιτικής επιρροής που ασκούν τόσο σε εθνικούς όσο και σε διεθνείς θεσμούς και έξω από τα εθνικά ή διεθνή όρια του νόμου.³²

Στις αρχές αυτής της χιλιετίας ο χρηματοπιστωτικός κλάδος δημιούργησε παγκόσμια ύφεση. Η φούσκα των ακινήτων είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια τεράστιων κεφαλαίων και τη θυματοποίηση εκατομμυρίων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο. Δεν υπήρξαν ποινικές

³⁰Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δελτίο τύπου, στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2021/05/26/fight-against-organised-crime-council-sets-out-10-priorities-for-the-next-4-years/>

³¹ Friedrichs, D.(2015). “*Crimes of the powerful and the definition of crime*” In Barak, G, The Routledge International Handbook of the Crimes of the Powerful London and New York Taylor and Francis Group.

³²Barak,G. (2015). *The crimes of the powerful anf the globalization of crime.* στο <https://openececlass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMH249/Crimes%20Of%20The%20Powerful%20The%20Globalization%20Of%20Crime.pdf>

κυρώσεις και οι συμπεριφορές αυτές έχουν γίνει αποδεκτές ως συνήθεις παράνομες συμπεριφορές, θετικές για την ευημερία των κρατών και συσσώρευσης του κεφαλαίου και ενίσχυσης των συμφερόντων ενός καπιταλιστικού κράτους, το οποίο έχει την εξουσία να φορολογεί και να αναδιανέμει εισοδήματα και περιουσιακά στοιχεία. Κατέχει την κυριαρχία του νόμου και του νομίματος και έχει τον απόλυτο ή κυρίαρχο έλεγχο έναντι του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα. Ωστόσο, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης του κεφαλαίου και της συσσώρευσης του κεφαλαίου, το κράτος εξαρτάται και από τις πολυεθνικές εταιρείες και πολλές φορές υπόκειται στα συμφέροντά τους. Τα εγκλήματα των ισχυρών διαπράττονται από δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς που παραβιάζουν τα δικαιώματα των εργαζομένων, των φορολογούμενων, των αγορών, κτλ. περιλαμβάνουν δηλαδή ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που εκτελούνται παράνομα καθώς και ένα φάσμα παραλείψεων και ηθικά περιορισμένων υποχρεώσεων. Ωστόσο, θεωρούνται ήπιες μορφές κοινωνικής βλάβης συγκριτικά με τα εγκλήματα πολέμου ή και τα εγκλήματα της ανθρωπότητας.³³

Στη σύγχρονη οικονομία και την οικονομική κρίση, άρχισε να διαφαίνεται η ανάγκη για στήριξη και διατήρηση της ανάπτυξης σε πολλές χώρες. Η προοπτική χρεωκοπίας δημιούργησε πανικό, υπήρξε περίοδος οικονομικής επιβράδυνσης, και ακολούθησαν πολιτικές λιτότητας και εμπορικές συμφωνίες των κρατών και ιδιωτικοποιήσεις. Όλα αυτά οδήγησαν σε συμφωνίες ελαχιστοποίησης των εταιρικών κινδύνων και αποποινικοποίησης πολυάριθμων ειδών βλαβών πχ καταστροφή του περιβάλλοντος. Έτσι άρχισαν να δημιουργούνται αμοιβαίες σχέσεις εξάρτησης και σχέσεις συσσώρευσης νόμιμου και παράνομου κεφαλαίου μέσα από μια ποικιλία αστικών και ποινικών αδικημάτων που περιλαμβάνουν τη συνηθισμένη κλοπή, τοκογλυφία, απάτη, διαφθορά, παράνομες πρακτικές χειραγώγησης, κ.ά.. Πολυεθνικές εταιρείες έχουν εγκαταλείψει τα παραδοσιακά μοντέλα απασχόλησης και πλέον αυτά συνδέονται με την περιβαλλοντική ρύπανση και την καταστροφή του παγκόσμιου οικοσυστήματος. Έτσι μπαίνουμε σε νέες πολιτικές λιτότητας, νεοφιλελεύθερες, ιδιωτικοποιήσεις, υποβάθμιση κοινωνικού κράτους και καθοδηγούμενη χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση, πρακτικές φορέων και ιδρυμάτων αποδεδειγμένα επιβλαβείς. Λόγω των παγκόσμιων αγορών, της συσσώρευσης κεφαλαίου, των ισχυρών συμφερόντων και καπιταλιστικών σχέσεων, οι διάφορες μορφές εγκλημάτων ομαδοποιούνται σε εγκλήματα εταιρικά, περιβαλλοντικά, οικονομικά, κρατικά,

³³ Barak, G. Ό.π

κρατικοεταρικά.³⁴ Οι μορφές αυτές των εγκλημάτων πολλές φορές συμπίπτουν με μία ή περισσότερες από τις άλλες μορφές. Για παράδειγμα ένα περιβαλλοντικό έγκλημα το οποίο είναι επιβλαβές για την υγεία των ανθρώπων λόγω πχ της μόλυνσης του νερού, μπορεί να επικαλύπτεται από παγκόσμιες, κρατικές, εταιρικές, κτλ. μορφές εγκλημάτων από το κράτος οι οποίες είναι πιο ισχυρές.³⁵

Αυτά τα εγκλήματα μπορεί να συμβαίνουν συνδυαστικά πολλά μαζί. Παράδειγμα αποτελεί η Νιγηριανή βιομηχανία εξόρυξης πετρελαίου και οι επιζήμιες δραστηριότητες των πολυεθνικών εταιρειών στην περιοχή στο δέλτα του Νίγηρα. Αποτυπώνονται τα εγκλήματα παγκοσμιοποίησης με την αποκόμιση τεράστιων κερδών και τη λεηλασία ταυτόχρονα πληθυσμού και τις αρνητικές συνέπειες για την υγεία του, καταπάτηση δικαιωμάτων των εργαζομένων και λιτότητα με τους συνεργαζόμενους ρόλους των εγχώριων μηχανισμών ελέγχου και κρατικής εξουσίας. Έχουμε κατάχρηση εξουσίας και καταπάτηση των περιβαλλοντικών προτύπων.³⁶

Η διεύρυνση αυτή της εγκληματολογίας έχει ως σημείο αναφοράς την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις κοινωνικές βλάβες και εγκαταλείπει το νομικίστικο ορισμό. Η έννοια του εγκλήματος των ισχυρών συμπεριλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα εγκλημάτων, διαφορετικά μεταξύ τους, χαρακτηρίζονται από σχέσεις ισχύος και δεν περιγράφονται με ακρίβεια στον Ποινικό κώδικα. Ως προς τη διατύπωση της έννοιας και των υποθέσεων οι εγκληματολόγοι αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στην επιστημονική τους έρευνα καθώς αμφισβητείται ο χαρακτηρισμός του εγκληματία όταν επικεντρώνεται σε ισχυρά πρόσωπα και αντιμετωπίζουν δυσκολίες ακόμη και στην πρόσβαση σε αξιόπιστα δεδομένα και χρηματοδότηση³⁷. Η εγκληματικότητα των ισχυρών αναπτύσσεται στα πλαίσια άσκησης εξουσίας και αυτό οδηγεί και στη νομιμοποίηση της πολιτικής τάξης και στη δυσκολία της έρευνας³⁸. Στα εγκλήματα των ισχυρών ανήκουν υποθέσεις όπου η άσκηση της εξουσίας ατόμων, οργανισμών ή δικτύων, προκαλεί μεγάλη κοινωνική βλάβη.

³⁴ Barak, G (2015). *The crimes of the powerful and the globalization of crime*. <https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMH249/Crimes%20Of%20The%20Powerful%20The%20Globalization%20Of%20Crime.pdf>

³⁵ Barak, G. Ο.π

³⁶ Barak, G. Ο.π

³⁷ Αλοσκόφης, Ο. (2019). *Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών*.

³⁸ Παπαχαλαράμπος, Χ. (2019). Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου, στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπος, επιμ. Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Τα εγκλήματα αυτά μπορεί να είναι εγχώρια ή διεθνή και διεθνικά και λόγω της παγκοσμιοποίησης και της συμβιωτικής τους φύσης συχνά οι υποθέσεις αυτών των εγκλημάτων είναι παγκόσμιες³⁹. Ένα κράτος δικαίου οφείλει να ακολουθεί τις μεταβολές που συμβαίνουν στην κοινωνία και να εκσυγχρονίζει το ποινικό δίκαιο⁴⁰.

Τα εγκλήματα των ισχυρών περιλαμβάνουν 4 βασικούς τομείς. Τα κρατικά εγκλήματα τα οποία αφορούν παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όλες εκείνες τις συμπεριφορές που καταγράφονται από το Καταστατικό της Ρώμης. Τα εταιρικά εγκλήματα τα οποία αφορούν επιζήμιες πράξεις των εταιρειών. Τα εγκλήματα κράτους εταιρειών α οποία περιλαμβάνουν συνεργασία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και προκαλούν εξαθλίωση και μεγάλης κλίμακας δεινά. Τα εγκλήματα παγκοσμιοποίησης στα οποία αναλύονται οι πρακτικές των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων μέσω των οποίων θυματοποιούνται μεγάλα τμήματα του πληθυσμού⁴¹.

Η εξέλιξη της καπιταλιστικής οικονομίας αναδεικνύει την εγκληματοποίηση συγκεκριμένων συμπεριφορών και τη μετάβαση σε μια νέα τάξη πραγμάτων και σε ένα νέο τύπο οικονομίας. Η παγκοσμιοποίηση και η κυριαρχία του χρηματοπιστωτικού συστήματος έχει οδηγήσει σε ένα πλαίσιο αποσύνδεσης του κέρδους από την παραγωγική διαδικασία και στην επέκταση του εγκλήματος μέσα από πολυεθνικές εταιρείες και φορολογικούς παραδείσους με συσσώρευση του χρήματος πέρα από τα όρια του κράτους.⁴² Σαν αποτέλεσμα του καπιταλισμού το κράτος υποχωρεί στα οργανωτικά συμφέροντα των ισχυρών και τη συσσώρευση κεφαλαίου και αυτά δικαιολογούνται ως αντάλλαγμα για την ευημερία όλων των πολιτών. Ένα καπιταλιστικό κράτος έχει την κυριαρχία του νόμου και της δημόσιας και ιδιωτικής ιδιοκτησίας και στην εποχή της παγκοσμιοποιημένης συσσώρευσης κεφαλαίου εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από τα αυξανόμενα συμφέροντα των πολυεθνικών εταιρειών. Τα εγκλήματα των ισχυρών αφορούν ένα ευρύ

³⁹ International State Crime Initiative. στο <http://statecrime.org/state-crime-research/state-corporate-crime-crit-intro/>

⁴⁰ Χουλιάρης, Α. (2019). *Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική*. στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαράλαμπους, επιμ. *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα* Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ

⁴¹ Anamika Twyman-Ghoshal. (2019). Crimes of the Powerful-A global Persective. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpegiclcfindmkaj/https://eprints.glos.ac.uk/11672/9/11672-Twyman-Ghoshal-Crimes-of-the-powerful.pdf

⁴² Κουρούτζας, Χ. (2019). *Το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα*. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαράλαμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*.

φάσμα παράνομων δραστηριοτήτων και ένα στενότερο φάσμα παραλείψεων που δεν συντηρούν ηθικές υποχρεώσεις.⁴³

1.4 Έγκλημα λευκού κολάρου

Ο ορισμός του εγκλήματος γίνεται με ένα τρόπο τεχνητό, καθώς υπάρχει απόκλιση μεταξύ των κοινωνικών, πολιτικών και νομικών ορισμών της εγκληματικότητας⁴⁴. Πλήθος συμπεριφορών, παράγουν κοινωνική βλάβη παρά την κανονικότητα που τις διέπει νομικά. Αυτές λοιπόν οι συμπεριφορές είναι που μελετώνται ανεξάρτητα, χωρίς περιορισμούς από το ποινικό δίκαιο και με αυτό τον τρόπο εισάγονται στην εγκληματολογία διάφοροι τύποι εγκλήματος μεταξύ των οποίων και το κρατικοεταιρικό έγκλημα.⁴⁵

Το έγκλημα, κύριο γνώρισμα των καπιταλιστικών συστημάτων μέσω πολιτικών και επιχειρηματικών παρανομιών, βασίζεται στην εκμετάλλευση από την κυρίαρχη τάξη των μέσων παραγωγής. Η εργασία γίνεται αντικείμενο εκμετάλλευσης από το κεφάλαιο και το ατομικό όφελος που επιδιώκεται είναι αυτό που συμβάλλει στο έγκλημα.⁴⁶ Σύμφωνα με το Bonger, οι ανώτερες οικονομικά τάξεις διαμορφώνουν τους νόμους, κάνοντάς τους πιο ευνοϊκούς γι' αυτούς, αδιαφορώντας για το συλλογικό συμφέρον. Έτσι, οριοθετούν τις επιβλαβείς πράξεις ανάλογα με τα συμφέροντά τους, κάνοντας τους νόμους ευνοϊκότερους για τους ισχυρούς και αυστηρότερους για τους φτωχότερους. Οι δυσκολίες αντιμετωπίζονται ανάλογα με τα κέρδη που επιδιώκονται και χαρακτηριστικό στοιχείο είναι η χρηματική απληστία.⁴⁷ Η δομή των κρατών είναι αυτή που ευνοεί ή όχι τη συμπεριφορά των εγκληματιών.

Το 1940, εισήχθη στο πεδίο της εγκληματολογίας από τον Sutherland και η έννοια των εγκλημάτων του λευκού κολάρου, αποσυνδέοντας έτσι το έγκλημα από τη φτώχεια, καθώς

⁴³ Barak, G. (2019). *The Crimes of the Powerful and the Globalization of Crime* στο <https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMH249/Crimes%20Of%20The%20Powerful%20The%20Globalization%20Of%20Crime.pdf>

⁴⁴ Nelken D.(1994). *White-collar Crime*. Oxford University Press.Oxford.

⁴⁵ Γεωργούλας, Σ. (2019). *Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα..*

⁴⁶ Chambliss, W., (1975). *Toward a political economy of crime. Theory and Society*.

⁴⁷ Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *Λευκά Κολάρια και Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική*.

είχαν εγκληματική συμπεριφορά και άτομα τα οποία δεν ανήκαν στην κατώτερη τάξη.⁴⁸ Ο Σάδερλαντ, προσπάθησε να παρουσιάσει μια αναμορφωμένη εγκληματολογική θεωρία, προσπαθώντας να εξηγήσει το έγκλημα με όρους κοινωνικής ή ατομικής παθογένειας και μίλησε και για την διαταξικότητα του εγκλήματος. Αναλύεται ο συγκεκριμένος τύπος οργανισμού στον οποίο παράγεται το έγκλημα και οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των δρώντων ατόμων και αυτής της δομής. Αυτός ο τύπος εγκληματικότητας, που έχει τη ρίζα του στην πολιτική οικονομία, βασίζεται στη συσσώρευση κεφαλαίων στους δυνατούς και πλούσιους, σε σύγκριση με τις ανάγκες του συνόλου. Η ανομία δημιουργείται από την πίεση για εξουσία και για κέρδη.⁴⁹

Η εκδοχή αυτή του εγκλήματος δέχτηκε επικρίσεις. Σύμφωνα με τον Taran, ο οποίος προσπάθησε να αποδώσει ένα αυστηρό ορισμό, ανθρώπους που δεν έχουν διωχθεί για κάποιο έγκλημα δεν μπορούμε να τους χαρακτηρίσουμε εγκληματίες καθώς κάποιες πρακτικές, είναι απλά συνήθειες επιχειρηματικές πρακτικές.⁵⁰

Δίνεται η εξήγηση πως ο δράστης αυτού του είδους εγκλήματος, λειτουργεί το ίδιο με το δράστη του συμβατικού εγκλήματος, καθώς επιδιώκει προσωπικό όφελος και ότι ο καθορισμός του αδικήματος του παραβάτη δεν μπορεί να συσχετίζεται με την αιτία της εγκληματικότητας.⁵¹

Κατά τον Nelken, υπάρχει επικάλυψη του οργανωμένου εγκλήματος και του εγκλήματος του λευκού κολλάρου⁵² ενώ σύμφωνα με το Ruggiero αυτή η πτυχή του εγκλήματος θα πρέπει να θεωρείται φυσιολογική πτυχή της επιχειρηματικής ζωής και θα πρέπει να αναζητηθούν τα αίτια όχι στην απληστία αλλά στην εξουσία και τον πλούτο.⁵³

Σύμφωνα με τους Michalowski και Kramer οι νόμοι εξυπηρετούν τα συμφέροντα των ισχυρών τάξεων. Η παράλειψη ενεργειών και η αλληλεπίδραση μεταξύ επιχειρήσεων και κράτους δημιουργεί εγκληματικότητα, η οποία πρωτίστως βασίζεται στην καπιταλιστική δομή ενός κράτους. Η συνεργασία των δύο μερών, του κράτους και της επιχείρησης στοχεύει στην επίτευξη κοινού οφέλους. Η έλλειψη ελέγχων και η σχέση ελεγκτή και

⁴⁸ International State Crime Initiative. *A critical introduction to State-Corporate Crime* στο <http://statecrime.org/state-crime-research/state-corporate-crime-crit-intro/>

⁴⁹ Γεωργούλας, Ε. Ο.π.

⁵⁰ Γεωργούλας, Ε. Ο.π.

⁵¹ Passas N.(1991).. "Anomie and corporate deviance" Contemporary crisis 14.p.157-178.

⁵² Nelkem D. (1994). "White Collar crime. Oxford University Press. Oxford.

⁵³ .Ruggiero V.(1996). *Organised Crime and Corporate Crime in Europe*. Darthmouth, Oldershot 1996.

ελεγχόμενου προσφέρει ευκαιρίες διάπραξης αδικημάτων. Τα συμφέροντα των ισχυρών εξυπηρετούνται από τους νόμους και ο στόχος της αποκόμισης κέρδους έχει ως αποτέλεσμα παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ξεπούλημα δημοσίων πόρων, περιβαλλοντικά εγκλήματα και εκτεταμένες κοινωνικές συνέπειες.⁵⁴

Η δωροδοκία είναι το μέσο που χρησιμοποιείται από τις εταιρείες προς το κράτος για τη διάπραξη εγκλημάτων και υπάρχει πολιτική βούληση για την ατιμωρησία αυτού του είδους παρανομιών. Η σύμπραξη κράτους και επιχειρήσεων είναι στοιχείο που συμβάλλει στη διάπραξη εγκλημάτων, μέσω διαφόρων τρόπων όπως είναι η δωροδοκία.⁵⁵ Η σχέση συμβίωσης και η ανταποδοτικότητα σε αυτό το σύστημα, προωθεί τα συμφέροντα των επιχειρήσεων με τη «βοήθεια» πλέον των νόμων»⁵⁶. Οι εγκληματίες εκμεταλλεύονται τα κενά στη νομοθεσία για να παρανομήσουν.⁵⁷ Οι κυριότεροι παραβάτες του νόμου όπως υποστήριξε ο Young, είναι οι εμπνευστές του.⁵⁸

Επιπρόσθετα, οι εγκληματίες δεν στιγματίζονται από την κοινωνία και αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τον ποινικό νόμο καθώς οι υποθέσεις τους εκδικάζονται από τα αστικά δικαστήρια. Ασκούν επιρροή, έχουν διασυνδέσεις, μεταθέτουν τις ευθύνες σε άλλα άτομα. Τυγχάνουν ευνοϊκότερης μεταχείρισης λόγω της θέσης που κατέχουν στην κοινωνία ή στο κρατικό και το πολιτικό σύστημα. Πολύ σημαντικός είναι και ο ρόλος της επιρροής που έχουν τα συγκεκριμένα άτομα⁵⁹. Επομένως στα εγκλήματα του λευκού κολάρου υπάρχει έλλειψη κοινωνικού ελέγχου.⁶⁰

Ένα σημαντικό στοιχείο του εγκλήματος του λευκού κολάρου είναι το νόμιμο πλαίσιο απασχόλησης στο οποίο κινείται η συνεργασία κράτους και επιχείρησης. Η βία δεν αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό σε αυτά τα εγκλήματα. Ο δημόσιος πλούτος και η αναδιανομή του στον ιδιωτικό τομέα είναι εκείνο που προκαλεί αρνητικές συνέπειες στην κοινωνία.⁶¹

⁵⁴ Γεωργούλας, Ε. (2019). *Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα*,

⁵⁵ Chambliss, W.(1975). *Toward a political economy of crime. Theory and Society*.

⁵⁶ Chambliss, W. (2004). *On the symbiosis between criminal law and criminal behavior*, Criminology.

⁵⁷ Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

⁵⁸ Young, J. (1975). *Working-class criminology*.

⁵⁹ Βασιλαντωπούλου, Β. (2014). *Λευκά Κολάρια και Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική*.

⁶⁰ Γοσπαρινάτου, Μ. (2019). *Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα*, στο: Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαράλαμπος, *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: Ε.Α.Π.

⁶¹ Βιδάλη, Σ. Ό.π.

1.5 Ο ρόλος της διαφθοράς στη διάπραξη εγκλημάτων.

Η διαφθορά είναι μια έννοια, ο ορισμός της οποίας είναι δύσκολο να οριστεί με ακρίβεια και ποινικοποιείται μέσα από συγκεκριμένες πράξεις που την υποδηλώνουν.⁶²

Τα εγκλήματα διαφθοράς και νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, θεωρούνται σε μεγάλο βαθμό εταιρικά, κρατικοεταιρικά και οργανωμένα εγκλήματα. Στο κείμενο της Σύμβασης του ΟΗΕ το 2003 για το Διεθνικό Οργανωμένο έγκλημα, αναφέρεται η διαφθορά ως πρόβλημα που απειλεί την ασφάλεια και σταθερότητα των χωρών και βλάπτει τις δημοκρατικές και ηθικές αξίες αλλά και υπονομεύει το κράτος δικαίου. Οι δεσμοί της διαφθοράς με τα οικονομικά και οργανωμένα εγκλήματα, διακυβεύουν τους πόρους ενός κράτους. Το πρόβλημα είναι διεθνικό.⁶³

Τα εγκλήματα διαφθοράς μπορεί να έχουν διάφορες μορφές με κύριο εκείνο της δωροδοκίας, ενεργητικής ή παθητικής, για άσκηση επιρροής ή ξέπλυμα χρήματος, δημοσίων υπαλλήλων, πολιτικών αξιωματούχων, δικαστικών και ιδιωτών. Η ευνοιοκρατία, η άσκηση επιρροής, η υπεξαίρεση, η οικογενειοκρατία και η εκβίαση, θεωρούνται ορισμένες ακόμη όψεις της διαφθοράς⁶⁴. Τα άρθρα του Ποινικού Κώδικα που ορίζουν τα εγκλήματα της διαφθοράς, είναι τα άρθρα 157, 235, 237 και 236. Τα εγκλήματα τελούνται από φυσικό πρόσωπο ή μέλος ενός οργάνου νομικού προσώπου το οποίο εκπροσωπεί ή έχει εξουσιοδότηση για τη λήψη αποφάσεων και άσκησης ελέγχου και προς όφελος ενός νομικού προσώπου με επιχειρηματική δραστηριότητα. Η κύρια έκφραση της διαφθοράς είναι η δωροδοκία ενεργητική ή παθητική μεταξύ ιδιωτών και δημοσίου. Η πολυνομία έχει αποδειχθεί αναποτελεσματική και οι νόμοι πολλές φορές επικαλύπτουν ο ένας τον άλλο με αποτέλεσμα, συνήθως να λειτουργεί ο νόμος ευνοϊκά για τους δημόσιους λειτουργούς κι έτσι δεν σταθμίζεται η ενδεχόμενη βλάβη για την επιβολή της ποινής. Η διαφθορά δημιουργεί δυσλειτουργίες στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και ζητήματα ανισοτήτων ενώ βλάπτει περισσότερο τα περιθωριοποιημένα άτομα μιας κοινωνίας.⁶⁵ Η διαφθορά των δημοσίων και κρατικών υπαλλήλων, είναι στενά συνδεδεμένη με το οργανωμένο έγκλημα όπως αναφέρεται και από εκθέσεις της ΕΛ.ΑΣ Προκύπτει διασύνδεση του ΟΕ με εκπροσώπους του δικαστικού σώματος, της φορολογικής διοίκησης, των τελωνείων, της

⁶² Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια*.

⁶³ Βιδάλη, Σ. (2017). *Πέρα από τα όρια*. σελ.177.

⁶⁴ Βιδάλη, Σ. *Ο.π.*

⁶⁵ Βιδάλη, Σ. *Ο.π.*

ποινικής δικαιοσύνης και οι σχέσεις αυτές είναι συστηματικές και μακροχρόνιες. Μέσα από αυτές τις σχέσεις και τα δίκτυα που δημιουργούνται, διευκολύνονται οι παράνομες δραστηριότητες. Και εξασφαλίζεται κάλυψη από τον κρατικούς ή και διωκτικούς μηχανισμούς.⁶⁶

Μέσω της διαφθοράς παρακάμπτονται οι έλεγχοι. Η διαφθορά εισχωρεί στο σύστημα νομοθετικής διαδικασίας και ποινικής διαδικασίας και αυτό εγκυμονεί κινδύνους για την αμερόληπτη έκβαση σοβαρών υποθέσεων και την απονομή δικαιοσύνης. Δημιουργούνται προβλήματα δυσλειτουργίας και δημοκρατίας σε μια κοινωνία.⁶⁷

Σύμφωνα με τη θεωρία του Merton το 1983, η διαφθορά στην πολιτική, λειτουργεί ως απαραίτητο στοιχείο για τη διατήρηση του πολιτικού συστήματος. Οι σχέσεις με μεμονωμένα άτομα, με την τοπική κοινωνία και με το οργανωμένο έγκλημα συστηματοποιούνται και η παροχή υπηρεσιών από της εταιρείες και το ΟΕ, λειτουργεί συμπληρωματικά στις κρατικές υπηρεσίες. Η έννοια της διαφθοράς είναι ιδιαίτερα αντιληπτή όταν εκδηλώνεται με παράνομο χρηματισμό ή άλλο όφελος προσώπων που κατέχουν σημαντικές αρμοδιότητες στην πολιτική εξουσία αν και συνήθως γίνονται γνωστά περιστατικά που αφορούν πελατειακές σχέσεις και όχι περιπτώσεις που συμβάλλουν σε κρατικοεταιρικά εγκλήματα.

Εστιάζοντας στα προβλήματα του κώδικα ποινικής δικαιοσύνης, ο ΟΟΣΑ διαπιστώνει ότι η διαφθορά υψηλού επιπέδου δεν αντιμετωπίζεται και απαιτείται ένα σύστημα ποινικής δικαιοσύνης περισσότερο αποτελεσματικό. Διαπιστώνει ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει υψηλό επίπεδο διαφθοράς και επισημαίνει ότι για τη αποτελεσματική λειτουργία δημόσιας

1.6 Πολιτική και υψηλή πολιτική διαφθορά

Η πολιτική διαφθορά είναι ένα σύγχρονο φαινόμενο που εμφανίστηκε στο κράτος ως μια λανθάνουσα λειτουργία της πολιτικής διαδικασίας και ευνοείται από τις πελατειακές σχέσεις, τη δομή της οικονομίας και τη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Ο παράνομος

⁶⁶ Σταμούλη, Ε. (2019), «Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμπος Χ., 2019, *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ

⁶⁷ Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χ. (2019). «Εστίες» διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, δημοσιευμένο σε Σ. Βιδάλη/Ν. Κουλούρης/Χ. Παπαχαλαράμπος (επιμ.): «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα», εκδ. ΕΑΠ, Αθήνα

χρηματισμός, σε χρήμα ή άλλο όφελος, ατομικός είτε συλλογικός, πολιτικών ή άλλων προσώπων με κυβερνητικές αρμοδιότητες, είναι η πολιτική διαφθορά. Το φαινόμενο αυτό διαφθείρει το πολιτικό σύστημα μιας χώρας και είναι ένα φαινόμενο εγκληματικό.⁶⁸ Η υψηλή πολιτική διαφθορά, είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σε μέλη του Κοινοβουλίου και υψηλόβαθμους δημοσίου υπαλλήλους, καθώς και σε υπουργικούς συνεργάτες και ειδικούς συμβούλους οι οποίοι κατά την άσκηση των εκτελεστικών καθηκόντων τους, έχουν πρόσβαση στη νομοθετική διαδικασία και άλλες πληροφορίες.⁶⁹

Μέσω των πελατειακών σχέσεων με την κοινωνία, δημιουργούνται δίκτυα με αυτή, με τις επιχειρήσεις και το οργανωμένο έγκλημα, συστηματοποιώντας προς όφελος των πολιτικών αυτές τις σχέσεις.⁷⁰ Η σχέση μεταξύ ελεγκτή και ελεγχόμενου έχει οδηγήσει στα κρατικοεταρικά εγκλήματα.⁷¹ Η πολιτική διαφθορά κάποτε αφορούσε δώρα και μικροεξυπηρετήσεις αλλά τις τελευταίες κυρίως δεκαετίες τείνει ανεξέλεγκτη με διεθνείς διαστάσεις και μπορεί να συμβαδίσει με το οργανωμένο έγκλημα και φτάνει και στο ξέπλυμα χρήματος.⁷² Μια διεφθαρμένη εξουσία μπορεί να προσελκύει επενδυτές, ωστόσο περιορίζει την ανάπτυξη μιας χώρας και δημιουργεί προβλήματα στην καθημερινότητα των πολιτών.⁷³

Η δωροδοκία και η δωροληψία, οι εκβιασμοί, ο νεποτισμός, οι πελατειακές σχέσεις και η κατάχρηση εξουσίας είναι οι κυριότερες μορφές πολιτικής διαφθοράς. Υπάρχει ένα δίκτυο συμφερόντων μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής εξουσίας. Μέσω των δημοσίων συμβάσεων, διακινείται κρατικό χρήμα και χρηματοδοτούνται τα πολιτικά κόμματα. Οι τραπεζικές δανειοδοτήσεις των κομμάτων γίνονται επίσης με αδιαφανείς διαδικασίες. Η χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων αποτελεί εύφορο πεδίο διαφθοράς και υποβαθμίζει τη διαφάνεια στην πολιτική λειτουργία. Το φαινόμενο της πολιτικής διαφθοράς εμφανίζει ορισμένα χαρακτηριστικά τα οποία είναι: α) Ο χαρακτήρας του είναι διαρκής και διαχρονικός. Λειτουργεί για πολλά χρόνια με συνεχή δυναμική και έχει διαρκή

⁶⁸ Βιδάλη, Σ. 2008. *Η πολιτική διαφθορά ως έγκλημα*. Το Βήμα.

⁶⁹ GRECO Πέμπτος κύκλος αξιολόγησης (ελλην. μτφρ.): *Πρόληψη διαφθοράς και προώθηση της ακεραιότητας σε κεντρικές κυβερνήσεις (υψηλά εκτελεστικά καθήκοντα) και φορείς επιβολής νόμου*

⁷⁰ Merton, R.K. 1993. «*Teoria e struttura sociale*»

⁷¹ Michalowski, P., Kramer, P. (2007). State-Corporate Crime and Criminological Inquiry. In: Pontell, N., Geiss, G. (eds). *International Handbook of White Collar and Corporate Crime*, (pp. 200-219). Springer, Boston, MA.

⁷² Βιδάλη, Σ. 2008. *Η πολιτική διαφθορά ως έγκλημα*. Το Βήμα

⁷³ Παναγιώτου, Γ, 2021. Πολιτική διαφθορά: Η πηγή του κακού. <https://www.philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/1309516>

παρουσία και όχι ευκαιριακό ή στιγμιαίο χαρακτήρα⁷⁴. Η αλληλεπίδραση του κρατικοεταίρικού εγκλήματος είναι ανατροφοδοτούμενη με απώτερο στόχο τη διατήρηση της πολιτικής και οικονομικής εξουσίας από τους συμμετέχοντες στο έγκλημα.⁷⁵ β) Το φαινόμενο έχει καθολικό χαρακτήρα. Όπως προέκυψε από το πόρισμά της Βουλής, στην υπόθεση της Siemens, που αφορούσε την υπογραφή δημόσιων συμβάσεων για την ανάληψη έργων από την εταιρεία, η τελευταία, είχε καταβάλλει σε ανώτερους κρατικούς αξιωματούχους και σε πολιτικά πρόσωπα, συγκεκριμένο ποσοστό επί του κόστους για κάθε έργο.⁷⁶ Αποδείχθηκε ότι υπήρχε ένας κρυφός φόρος ο οποίος ήταν ευρύτερα αποδεκτός⁷⁷ και εμφανίζονταν ως έξοδο της εταιρείας, αφού αποτελούσε ένα τακτικό φόρο που καταβάλλονταν στο ελληνικό πολιτικό σύστημα για την εξασφάλιση της συναίνεσής του και την άμβλυνση ενδεχόμενων αντιστάσεων.. Ανάλογες πρακτικές εφαρμόζουν εκτός από τις μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες και οι μικρότερες προκειμένου να κερδίσουν συμβάσεις με το Δημόσιο. Αξιοσημείωτο είναι ότι όλα τα κόμματα ανεξαιρέτως συμμετείχαν στις παράνομες δανειοδοτήσεις όλων των συστημικών τραπεζών, εγείροντας έτσι ζητήματα ως προς τις λειτουργίες που εξυπηρετούσαν. γ) Το φαινόμενο έχει οργανωσιακό χαρακτήρα. ένα πλαίσιο αλληλεπίδρασης και κοινωνικών σχέσεων, προϋποθέτει συγκεκριμένους οργανωσιακούς ρόλους με κίνητρο την εκτόπιση των ανταγωνιστών, την εδραίωση μιας εταιρείας στην αγορά σε δεσπόζουσα θέση, την αύξηση των κερδών αλλά ταυτόχρονα και την επίτευξη ατομικών στόχων. Τα πολιτικά κόμματα, με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζουν χρηματοδότηση από τις εταιρείες και διατηρούν την εξουσία. δ) Το φαινόμενο μπορεί να πληροί τις προϋποθέσεις του εγκληματικού χαρακτήρα, της εγκληματικής οργάνωσης δηλαδή εμφανίζεται σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 187 του ποινικού κώδικα, ως ένα διαρκές φαινόμενο, με δομημένη οργάνωση που αποτελείται από περισσότερα των τριών ατόμων και οι πράξεις που διαπράττονται είναι παράνομες. Αναπτύσσονται σε ένα πλαίσιο αλληλεξάρτησης των επιχειρήσεων και του κράτους⁷⁸. Σύμφωνα με τον Chambliss, τα εγκλήματα του λευκού κολλάρου ταυτίζονται με το οργανωμένο έγκλημα και στην

⁷⁴ Γσπαρινάτου, Μ. (2019). *Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα*, στο: Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: Ε.Α.Π.

⁷⁵ Aullete & Michalowski (1993). στο Γσπαρινάτου *Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα*,

⁷⁶ Γσπαρινάτου, Μ. Ό.π.

⁷⁷ Λυγερός, Σ. (2011). «Από την κλεπτοκρατία στη χρεωκοπία» 2^η έκδοση. Εκδόσεις Πατάκη

⁷⁸ Γσπαρινάτου, Μ. Ό.π.

πραγματικότητα πρόκειται για καλά οργανωμένα κρατικά εγκλήματα⁷⁹. Οι νόμοι καταστρατηγούνται από τις επιχειρήσεις που καταφεύγουν σε πρακτικές οργανωμένου εγκλήματος και χρησιμοποιώντας δίκτυα γνωριμιών έχουν πρόσβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα για την νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων τους⁸⁰. Από όλη αυτή τη νόμιμη και παράνομη διαδικασία, επωφελούνται όλοι με αποτέλεσμα η παράνομη οικονομία να μετατρέπεται σε νόμιμη⁸¹. Κατά τον Ruggiero, το οργανωμένο έγκλημα και το έγκλημα του λευκού κολλάρου ταυτίζονται⁸². ε) Ο συμβιωτικός χαρακτήρας του φαινομένου και τα δυσδιάκριτα όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας. Από τα σκάνδαλα στην Ελλάδα όπως αυτά της Siemens, του ΟΤΕ, κ.ά. προκύπτει ότι το οργανωμένο και το κρατικό έγκλημα, αναπτύσσονται σε ένα οικονομικό σύστημα, στο μεταίχμιο της νομιμότητας και της παρανομίας⁸³. στ) Ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος δεν λειτουργεί. Η κοινωνική θέση των εμπλεκόμενων επηρεάζει την εγκληματοποίηση των πράξεών τους, εξασφαλίζοντάς τους σε μεγάλο βαθμό την ατιμωρησία και την αθεατότητα. Το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης λειτουργεί επιλεκτικά ως προς τη θέσπιση και την εφαρμογή των νόμων.⁸⁴ Στην περίπτωση της Siemens για παράδειγμα, δεν προέβησαν σε περεταίρω έρευνα και δίωξη των πράξεων της εταιρείας και των κρατικών αξιωματούχων, συντελώντας με αυτό τον τρόπο στη συγκάλυψή τους. Τα ΜΜΕ, αποκρύπτοντας ή παρουσιάζοντας αυτές τις πράξεις ως ουδέτερες, είναι αυτά που εξασφαλίζουν την αναγκαία προστασία διαμορφώνοντας τα όρια της νομιμότητας και συντελώντας στην περαιτέρω αδρανοποίηση του κοινωνικού ελέγχου⁸⁵.

1.6.1 Παράγοντες θεσμικοί και εξωθεσμικοί που ευνοούν την πολιτική διαφθορά.

Στα πλαίσια άσκησης δημόσιας διοίκησης και πελατειακών παραγόντων, τα ρυθμιστικά κενά, οι θέσεις, οι αρμοδιότητες και οι συσχετισμοί είναι παράγοντες που ευνοούν την εκδήλωση του φαινομένου.

⁷⁹ Chambliss, W. (1989). “State Organized Crime”. Criminology 27 σελ.183-208

⁸⁰ (Βασιλαντωπούλου 280-282

⁸¹ Ruggiero V. (1993). “Organized Crime in Italy”. Testing alternative definitions” Social and Legal Studies.

⁸² Ruggiero V. (1996). “Organized and Corporate Crime in Europe: Offers That Can’t Be Refused Aldershot.

⁸³ Γοσπαρινάτου, Μ. Ό.π.

⁸⁴ Sutherland. E.(1945). “Is White collar crime, crime?” American Sociological Review 10.

⁸⁵ Γασπαρινάτου, Μ. Ό.π.

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που ευνοούν την πολιτική διαφθορά, είναι η χρηματοδότηση των κομμάτων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ομολογία πρώην υπουργού ότι δωροδοκήθηκε από την πολυεθνική Siemens με το ποσό των 420 χιλιάδων ευρώ, με σκοπό να μεσολαβήσει για τη σύμβαση της ψηφιοποίησης του ΟΤΕ όπως και υπογράφηκε τελικά από την ίδια εταιρεία. Τα χρήματα αυτά περιήλθαν στα ταμεία του κόμματος ως κρυφή χορηγία με την τέλεση του αδικήματος της δωροδοκίας. Τα εξοπλιστικά και το C4I, αποτελούν παρόμοια παραδείγματα συμβάσεων με το δημόσιο. Με τον τρόπο αυτό όλα τα κόμματα χρηματοδοτούνται από τις εταιρείες «χάριν καλλιέργειας κλίματος», καταστρατηγώντας το ρυθμιστικό πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων μέσω των πελατειακών σχέσεων.⁸⁶ Αυτού του είδους η διαφθορά ευνοείται από τις δημόσιες συμβάσεις και την προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων.⁸⁷

Το Qatargate αποτελεί ένα ακόμη σκάνδαλο διαφοράς στο Ευρωκοινοβούλιο στο οποίο εμπλέκεται και Ελληνίδα Ευρωβουλευτής και φαίνεται μια ακόμη διάσταση διαφθοράς στην πολιτική. Υπάρχει ομολογία Ευρωβουλευτών ότι ασκούσαν δραστηριότητα lobbying σε διάφορες υποθέσεις. Μεταξύ άλλων αναδείχτηκε και η συνεργασία πολιτικών και εφοπλιστών. Μάλιστα πρόσφατο δημοσίευμα των Reporters United, εμπλέκει την Ευρωβουλευτή σε υπόθεση με δύο Έλληνες εφοπλιστές προκειμένου να μεσολαβήσει και να ασκήσει πολιτική πίεση για την πρόσβαση στα ευρωπαϊκά κέντρα εξουσίας σχετικά με την επιβολή των κυρώσεων κατά της Ρωσίας για το Ρωσικό πετρέλαιο. Σε έρευνες που έγιναν στα αρχεία εμπλεκόμενων, από την EIC (European Investigative Collaborations) μεταξύ των οποίων Ευρωβουλευτών, δικηγόρων, εφοπλιστών και ναυτιλιακών εταιρειών, προέκυψαν στοιχεία για τη συνεργασία, εξαίρεση κυρώσεων και υπογραφή συμβάσεων έναντι μεγάλης αμοιβής για την απόκτηση 4 τάνκερ αργού πετρελαίου τα οποία ήταν κατασχεμένα. Οι κυρώσεις από την Κομισιόν δεν επιβλήθηκαν και η υπόθεση παραπέμφθηκε στην ελληνική Κυβέρνηση όπου και δεδομένων των σχέσεων της με τους Έλληνες εφοπλιστές, οι κυρώσεις παρακάμφθηκαν ως μη σχετιζόμενες και η συναλλαγή πραγματοποιήθηκε κανονικά.⁸⁸

Το χαμηλό επίπεδο δημοκρατίας ευνοεί την κατάχρηση εξουσίας και την ανάπτυξη φαινομένων διαφθοράς. Η έλλειψη ελέγχου από την νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική

⁸⁶ Βδάλη Σ.Πέρα από τα όρια.

⁸⁷ Γεωργιάδης, Ε. (2019). *Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα*

⁸⁸ Reporters United, (2023) V for Vangelis+P for Prokopiou= VP foe Εύα Καϊλή. <https://www.reportersunited.gr/12125/qatargate-kaili-marinakis-procopiou/>

εξουσίας και οι πελατειακές σχέσεις, ευνοούν την ανάπτυξη φαινομένων. Η συγκάλυψη από τα ΜΜΕ, είναι παράγοντας που επίσης ευνοεί την πολιτική διαφθορά καθώς οι πολιτικοί μένουν στο απυρόβλητο. Δεν υπάρχει αίσθημα φόβου αποκάλυψης των εγκλημάτων τους ή επιβολής ποινών. Σαφώς τα πρότυπα συμπεριφοράς όπως το αίσθημα δικαίου και εντιμότητας που χαρακτηρίζουν μια κοινωνία γενικότερα, επηρεάζουν και τον τρόπο που λειτουργούν οι πολιτικοί. Η αντιμετώπιση τη διαφθοράς πρέπει να ξεκινήσει με προσπάθειες πρωτίστως των πολιτικών οι οποίοι θα πρέπει να τηρούν τους κανόνες και τις διαδικασίες σε όλες τις διαδικασίες σύμπραξης με τον ιδιωτικό τομέα, την εξυπηρέτηση κομματικών ή συγγενικών προσώπων, κτλ.

Συμπερασματικά, η συμμετοχή των πολιτικών στον ιδιωτικό τομέα, οι ανώνυμες χρηματοδοτήσεις, τα τραπεζικά δάνεια και οι δωροδοκίες, αποτελούν τις κυριότερες πρακτικές ενίσχυσης της διαφθοράς και εξασφάλισης παράνομων εσόδων. Όπως έχει άλλωστε αποδειχθεί από τις δανειακές συμβάσεις των κομμάτων, αυτές χορηγούνται κατά παρέκκλιση των διαδικασιών. Διαπιστώθηκε μάλιστα ότι οι εκχωρήσεις μελλοντικών επιχορηγήσεων μπορούν να αποτελέσουν εγγυήσεις. Η ασυλία των τραπεζικών στελεχών για αυτές τις πρακτικές είναι κατοχυρωμένη.⁸⁹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Κρατικά εγκλήματα.

Το κρατικό έγκλημα αναφέρεται στο έγκλημα που διαπράττεται από το κράτος και τις πολιτικές του, λόγω της εξουσίας που κατέχει και μπορεί να προκαλέσει βλάβη σε μια κοινωνία με διάφορους τρόπους. Ως όρος δεν έχει αναλυθεί ιδιαίτερα από εγκληματολογική άποψη. Τεκμηριώθηκε αρχικά το 1988 από τον Chambliss, ο οποίος το συνέδεσε με το οργανωμένο έγκλημα. Σήμερα το φαινόμενο συνδέεται περισσότερο και με το οικονομικό έγκλημα, και εξηγείται ως συνέπεια μιας διαδικασίας συσσώρευσης πλούτου, συμπράξεις με το δημόσιο, χρηματοδοτήσεις πολέμων, κτλ. Γενικά, η έννοια του κρατικού εγκλήματος δεν έχει μελετηθεί εις βάθος καθώς αφενός δεν υπάρχει αποδοχή του όρου εγκλήματος του κράτους από την παραδοσιακή εγκληματολογία, αφετέρου είναι δύσκολο να οριοθετηθεί η παράνομη πράξη του Κράτους, ιδιαίτερα όταν δεν παραβιάζονται νόμοι. Συνεπώς, τα

⁸⁹ Γασπαρινάτου, Μ. Ό.π..

εγκλήματα του Κράτους δεν εντάσσονται επίσημα στην εγκληματολογία. Τα όρια μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας είναι δύσκολο να εντοπιστούν και πολλές φορές το κράτος με τις πράξεις του, μπορεί να προκαλέσει βλάβες στην κοινωνία χωρίς όμως να παραβιάσει κάποια νομοθεσία. Συνήθως τα εγκλήματά του εντάσσονται στις πολιτικές που ακολουθεί ή στην κρατική βία.⁹⁰ Ακόμη, οι πολιτικές που ακολουθεί σε ορισμένα ζητήματα είναι πιθανόν να έχουν εγκληματικές διαστάσεις μετέπειτα στην κοινωνία. Τα εγκλήματα του κράτους είναι συνδεδεμένα με τη δημοκρατική ή μη λειτουργία του. Ακόμη και τα μνημόνια που υπέγραψε η χώρα μας κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης και το μοντέλο λιτότητας που ακολούθησε καθώς και η ιδιωτικοποίηση του δημοσίου πλούτου, έχουν επιβλαβής συνέπειες για τους πολίτες. Η παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων επίσης μπορεί να θεωρηθεί κρατικό έγκλημα ή και κρατικό οργανωμένο έγκλημα. Η βία που ασκείται από τα όργανα του κράτους, μπορεί να θεωρηθεί έγκλημα. Η κρατική βία είναι άτυπα νομιμοποιημένη. Μπορεί να αποτελεί μια συγκεκριμένη πολιτική η οποία ταυτόχρονα θα καλλιεργηθεί και στην κοινωνία, θα γίνει τελικά αποδεκτή και θα νομιμοποιηθεί.

Τα εγκλήματα του κράτους μπορεί να διακρίνονται σε εγκλήματα όπως ο εκφοβισμός, η διαφθορά, η λογοκρισία και η νόθευση των εκλογών. Επίσης, σε εχθροπραξίες, γενοκτονίες, βασανιστήρια, τρομοκρατία, σε εγκλήματα δηλαδή που συνδέονται με τα σώματα ασφαλείας και με την ασφάλεια των πολιτών. Οι παραβάσεις κανονισμών ασφαλείας, μονοπωλιακών πρακτικών, παράνομων συνεργασιών με πολυεθνικές και άλλες οικονομικές δραστηριότητες, αποτελούν ακόμη μερικές μορφές του κρατικού εγκλήματος. Τέλος, στα κρατικά εγκλήματα συμπεριλαμβάνονται ο ρατσισμός, η εξαθλίωση μιας κοινωνίας και γενικά εγκλήματα που σχετίζονται με κοινωνικούς και πολιτισμικούς τομείς. Συχνά η επίκληση λόγων εθνικού συμφέροντος νομιμοποιεί τα εγκλήματα του κράτους. Και συνήθως τα κρατικά εγκλήματα εκτοπίζονται από το πεδίο έρευνας του εγκλήματος καθώς το πλαίσιο είναι περισσότερο ατομοκεντρικό.⁹¹

Το ιδεολογικό στοιχείο εμπεριέχεται στα εγκλήματα του κράτους.. Το ίδιο και ο θεσμικός ρατσισμός ή η οικονομική εξαθλίωση μιας ομάδας πολιτών. Το κράτος δηλαδή μπορεί να

⁹⁰ Βιδάλη, Σ. (2015). *Εγκλήματα του Κράτους: Πολιτικές παραποίησης της πραγματικότητας και απάνθρωπη κρατική βία*. Σε Καρύδης Β. & Χουλιάρας Θ. (Επιμ.), *Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα-Σύγχρονες προσεγγίσεις*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.

⁹¹ Βιδάλη, Σ. (2007). *Εγκλήματα του κράτους: Ούτε ασφάλεια, ούτε ελευθερία*. στο τιμητικός τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη ΙΙ, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλα.

εφαρμόσει εγκληματικές πρακτικές. Παράδειγμα αποτελεί η γενοκτονία διαφόρων κοινωνικών και θρησκευτικών ομάδων κατά την περίοδο των πολέμων και ο συστηματικός διωγμός τους. Συνεπώς το υπόβαθρο του κρατικού εγκλήματος, αναλύεται μέσα από τις σχέσεις εξουσίας και τις κοινωνικές σχέσεις. Τα κέντρα υποδοχής, ή τα περιστατικά υπερβολικής χρήσης βίας είναι περιστατικά όπου εφαρμόζονται άσχημες συνθήκες και συμπεριφορές και καταπατώνται ανθρώπινα δικαιώματα.⁹²

Το ναυάγιο της Πύλου αποτελεί ένα σύγχρονο κρατικό έγκλημα. Ήταν δολοφονία περίπου 650 προσφύγων μεταξύ των οποίων και μικρά παιδιά. Οι αρχές ειδοποιήθηκαν για το ακυβέρνητο σκάφος και με τις κινήσεις τους όπως αποδείχθηκε, συνέβαλαν στη βύθισή του. Υπάρχουν μάλιστα πολλές μαρτυρίες επιζώντων που το επιβεβαιώνουν. Ο ρατσισμός και η αφαίρεση της ανθρώπινης ζωής εξαιτίας της κρατικής βίας, αποτελεί κρατικό έγκλημα. Το κράτος ενώ έχει παραβιάσει Συμβάσεις για το καθεστώς των προσφύγων, αρνείται κάθε ευθύνη ενώ απολαμβάνει και την κάλυψη από τα μέσα ενημέρωσης.⁹³

2.2 Εταιρικά Εγκλήματα.

Ο κύριος σκοπός των επιχειρήσεων είναι το κέρδος και η μεγιστοποίησή του. Το εύρος των δραστηριοτήτων τους είναι πλέον τεράστιο και μπορούν να γίνουν εύκολα επιρρεπείς και να οδηγηθούν σε παράνομες δραστηριότητες. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της επικράτησης του καπιταλισμού με την ανάπτυξη των πολυεθνικών, τα εταιρικά εγκλήματα, γίνονται ολοένα και μεγαλύτερα. Εταιρικά εγκλήματα κατά τον Clinard και Quinney, αποτελούν οι παράνομες πράξεις που διαπράττονται από στελέχη των εταιρειών προς όφελος της. Τα εταιρικά εγκλήματα συνήθως ταυτίζονται με τα εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου και σύμφωνα με το Sutherland, διαδίδονται μέσω πάγιων επιχειρηματικών πρακτικών και καθώς διαπράττονται από άτομα των ανώτερων κοινωνικά στρωμάτων, τα περιβάλλει «ένα πέπλο προστασίας» και δεν τιμωρούνται.⁹⁴

Πολλές φορές οι εταιρείες δεν παραβιάζουν τον ποινικό νόμο αλλά είναι δυνατόν να διαπράττουν αποκλίνουσες συμπεριφορές προς όφελός τους, επηρεάζοντας τη νομοθεσία

⁹² Cohen, S. (2000). *Human Rights and Crimes of the State: The Culture of Denial*.

⁹³ Χονδρόγιαννος, Θ., (2024). *Ναυάγιο στην Πύλο: Οι ευθύνες της Ελλάδας με φόντο την έκθεση της Ευρωπαϊκής Συνηγόρου του Πολίτη και τις υποχρεώσεις της χώρας*.

⁹⁴ Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2012). *Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά* (Διδακτορική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πελοπόννησος.

μέσω πολιτικής επιρροής που ασκούν. Άλλοτε εκτελούν δημόσιες λειτουργίες με σκοπό το δικό τους κέρδος, με αναμενόμενες αρνητικές συνέπειες. Οι υπηρεσίες που παρέχουν οι ιδιωτικοποιημένες λειτουργίες του κράτους, παρουσιάζουν σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των αναγκών της κοινωνίας και του κινήτρου των εταιρειών για το κέρδος. Η ιδιωτική ασφάλεια, η εκπαίδευση και η υγεία αποτελούν σημαντικά παραδείγματα τέτοιων ιδιωτικοποιημένων λειτουργιών. Για τη μεγιστοποίηση των κερδών τους οι εταιρείες εκτελώντας μια υπηρεσία ή μια παραγωγική διαδικασία, μπορούν να δημιουργήσουν τεράστιες ζημιές όπως οι περιβαλλοντικές ζημιές.⁹⁵

Τα εταιρικά εγκλήματα προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα της επιχείρησης διαπράττονται σε μια επιχείρηση είτε από μεμονωμένα άτομα είτε συλλογικά και ο τρόπος των παράνομων πράξεων σχετίζεται με τη δομή, τον τρόπο λειτουργίας και την κουλτούρα μιας επιχείρησης. Στις ιδιότητες αυτών των εγκλημάτων συμπεριλαμβάνεται η έλλειψη κάθε επιφυλακτικότητας των θυμάτων, η τέλεση εγκληματικών πράξεων με τρόπο που δυσκολεύει την ανακάλυψη του εγκληματία και η διάπραξη από άτομα που ενώ έχουν επίγνωση των άδικων πράξεων τους, αρνούνται το έγκλημα.⁹⁶ Η συσσώρευση ιδιοκτησίας στις εταιρείες και η δύναμη που έχουν αποκτήσει παγκοσμίως, έχουν ενισχύσει τα εταιρικά εγκλήματα.⁹⁷ Συνήθως τα εταιρικά εγκλήματα διαπράττονται με την βοήθεια ή την ανοχή του Κράτους.⁹⁸

Μέσα στα πλαίσια του ισχυρού πλαισίου, ο Sutherland, είχε εστιάσει κυρίως στα εταιρικά εγκλήματα που διαπράττονται προς όφελός τους χωρίς να παραβιάζονται οι νόμοι, ειδικά όταν οι εταιρείες έχουν πολλαπλές δικαιοδοσίες και επηρεάζουν μέσω λόμπι ή άλλων μορφών πολιτικής επιρροής τη νομοθεσία. Η διάχυση εταιρικής ισχύος παγκοσμίως και η συσσώρευση ιδιοκτησίας έχουν διευκολύνει μια εγκληματογόνο οργανωτική κουλτούρα. Υπάρχουν εταιρείες που εκτελούν δημόσιες λειτουργίες με σκοπό το κέρδος και προβλεπόμενες αρνητικές συνέπειες.⁹⁹

⁹⁵International State Crime Initiative. A critical introduction to State-Corporate Crime, στο <http://statecrime.org/state-crime-research/state-corporate-crime-crit-intro/>

⁹⁶ Ζαφειριάδης, Ε., (2024). Το εταιρικό έγκλημα και τα δομικά χαρακτηριστικά του.

⁹⁷ Rothe, D., & Kauzlarich, D. (Eds.). (2016). *Towards a victimology of state crime*. Routledge.

⁹⁸ Michalowski, R. & Kramer, R. (2007). *State-Corporate Crime and Criminological Inquiry* Σε Pontell, H & Geis, G. (Επιμ.), *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, Ελβετία

⁹⁹ Passas, N. (2005). *Lawful but awful: "Legal Corporate Crimes"*. The Journal of Socio-Economics.

2.3 Κρατικοεταιρικά εγκλήματα

Το 1949 ο Sutherland, στην έρευνά του για τα εγκλήματα των ισχυρών, επεσήμανε ότι η έρευνα είναι δύσκολη χωρίς το δείγμα να επεκτείνεται πέρα από τους νομικούς ορισμούς του εγκλήματος. Το 1988 ο Chambliss, συμπεριέλαβε στην εγκληματολογία και το κρατικό οργανωμένο έγκλημα αφού από τη μελέτη του αποδείχθηκε ότι και οι κυβερνήσεις μπορούσαν να εμπλακούν σε αυτό μέσω των εκπροσώπων του κράτους

Το κρατικοεταιρικό έγκλημα αφορά ενέργειες κοινωνικά βλαβερές ή παράνομες οι οποίες προκύπτουν από μια ενισχυτική αμοιβαία αλληλεπίδραση μεταξύ πολιτικών ή/και πρακτικών για την επιδίωξη στόχων ενός ή περισσότερων θεσμών της πολιτικής διακυβέρνησης και πολιτικών ή/και πρακτικών για την επιδίωξη στόχων ενός ή περισσότερων οργανισμών οικονομικής παραγωγής και διανομής.¹⁰⁰

Η θεωρία των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων είναι μια νέα κατηγορία αδικημάτων που παρουσιάστηκε μόλις μια δεκαετία πριν το 2000 και ως εκ τούτου οι βιβλιογραφικές πηγές είναι περιορισμένες. Η γενικότερη θεωρητική προσέγγιση σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, είναι ότι μέσα από την παγκοσμιοποίηση και τις καπιταλιστικές οικονομίες, προκύπτουν σχέσεις μεταξύ του κράτους και των ιδιωτών. Οι σχέσεις αυτές είναι αλληλένδετες και μέσω τις διαφθοράς ή και της βίας κάποιες φορές έχουν στόχο την επιδίωξη κέρδους και οφέλους οι οποίες οδηγούν τόσο σε μικρά όσο και μεγάλα εγκλήματα με αρνητικό αντίκτυπο στις κοινωνίες.¹⁰¹ Τα εγκλήματα των ισχυρών, βάση της εγκληματολογικής έρευνας μέχρι το 1990, χωρίζονταν σε κρατικά και εταιρικά εγκλήματα. Ωστόσο, είναι πιθανόν να μη μελετήθηκε ή να αποκρύφθηκε το γεγονός ότι οι αποκλίνουσες αυτές συμπεριφορές δεν είναι εύκολο να συμβούν χωρίς κάποιου είδους αλληλεξάρτησης μεταξύ των εταιρειών και του κράτους.¹⁰² Το 1990 ξεκίνησε έρευνα από τους Kramer και Michalowski κατά την οποία μελετήθηκαν συνεργασίες πολιτικών θεσμών και εταιρειών για την επιδίωξη ενός σκοπού, και προέκυψαν ενέργειες επιζήμιες για την κοινωνία ή παράνομες. Έτσι τα

¹⁰⁰ Ruggiero V. 2013. Toxic state corporate crimes, neo liberalism and Green Criminology: The Hazards and Legacies of the Oil, Chemical and Mineral Industries. στο <https://www.crimejusticejournal.com/article/view/690/443>

¹⁰¹ Bernat I. & Whyte D. (2019). State-Corporate Crimes. Σε Rorie M. The Handbook of White-Collar Crime, John Wiley & Sons, Inc.p.129-130.

¹⁰² Kramer, RC, Michalowski, RJ, Kauzlarich, D. (2002) The Origins and Development of the Concept and Theory of State-Corporate Crime, Crime & Delinquency, 48(2), 263282.

εγκλήματα των εταιριών και του κράτους μετονομάστηκαν σε κρατικοεταιρικά.¹⁰³ Οι Michalowski και Kramer, οι οποίοι αναφέρθηκαν στη διαφθορά του δημοσίου και την οργανωσιακή παρέκκλιση των εταιρειών, άρχισαν να συνδέουν τα οικονομικά εγκλήματα με την σχέση του κράτους και των επιχειρήσεων καθώς και να παρατηρούν τη συνεχή αύξηση των οικονομικών εγκλημάτων που απορρέουν από αυτή τη σχέση. Συγκεκριμένα, όπως έχει αποδειχθεί, τόσο από οικονομικά εγκλήματα όσο και ατυχήματα όπως το ατύχημα με το διαστημικό λεωφορείο Challenger το 1986 όπου λίγο μετά την απογείωσή του εξερράγη με αποτέλεσμα η αποστολή να βρει τραγικό θάνατο αλλά και το ατύχημα στη βόρεια Καρολίνα της Αμερικής σε εργοστάσιο επεξεργασίας κρεάτων, όπου πέθαναν και τραυματίστηκαν δεκάδες άνθρωποι, διαπιστώθηκε ότι αυτά τα ατυχήματα ήταν αποτέλεσμα των ελλিপών μέτρων ασφαλείας από τις εταιρείες, οι οποίες είχαν συνεργαστεί με το κράτος. Εξαιτίας της παρανομίας και αδυναμίας ελέγχου των εταιρειών και συνακόλουθα των σοβαρών παραλείψεων, οδήγησαν σε εγκλήματα που στοίχησαν τη ζωή σε ανθρώπους. Στην πρώτη περίπτωση συνεργάστηκε η ιδιωτική εταιρεία Morton Thiokol INC., με την κρατική NASA και στη δεύτερη προκύπτουν σοβαρές παραλείψεις του κράτους έναντι της εταιρείας και τα κενά ασφαλείας που στοίχησαν τη ζωή σε ανθρώπους. Έτσι αναδείχθηκε ο τρόπος της αμοιβαίας αλληλεπίδρασης καθώς και ο παθητικός πέραν του ενεργητικού ρόλος του κράτους..¹⁰⁴ Οι θεωρητικοί Kramer & Michalowski επικεντρώθηκαν στα εγκλήματα που προκαλούνται εξ αιτίας της σχέσης και αλληλεξάρτησης του κράτους με τις εταιρείες, κάτι που προηγουμένως δεν είχε αναλυθεί. Η θεωρία τους βασίστηκε σε προηγούμενες θεωρίες όπως αυτή του Chambliss που παρατήρησε την παρανομία κυβερνητικών αξιωματούχων και την παρέκκλιση ιδιωτικών επιχειρήσεων. Οι Kramer και Michalowski εισήγαγαν την έννοια της κοινωνικής βλάβης που προκάλεσαν αυτές οι παραβάσεις που δεν γίνονταν γνωστές εξ αιτίας της θέσης που κατείχαν οι δράστες στην κοινωνία.¹⁰⁵

Οι μελέτες αυτού του είδους αλληλεξάρτησης συνεχίστηκαν τα επόμενα χρόνια και προέκυψαν χρήσιμα συμπεράσματα για τη θεωρία των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων.

¹⁰³ Kramer, RC and Michalowski, RJ (1991) State-Corporate Crime, προετοιμασμένος για το American Society of Criminology Meeting, Βαλτιμόρη, Μέριλαντ, 7-12 Νοεμβρίου 1990, αναθεωρημένη: Σεπτέμβριος 1991

¹⁰⁴ Αγγελή, Σ. (2018). Κρατικό-εταιρικό έγκλημα, αντεγκληματική πολιτική και ο ρόλος της Υπερεθνικής Εγκληματολογίας. Διδακτορική διατριβή. Σελ 283
<https://freader.ekt.gr/cadd/index.php?doc=35054&lang=el#p=1>

¹⁰⁵ Βασιλαντωνοπούλου Β. (2012). Το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά (Διδακτορική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πελοπόννησος

Όταν εταιρείες εισχωρούν στην οργανωτική δομή του κράτους ή απασχολούνται σε αυτό διευκολύνεται το εταιρικό έγκλημα και το κράτος είτε εγκρίνει σιωπηρά το έγκλημα είτε αποτυγχάνει να το περιορίσει επειδή διαφέρει η επιδίωξη των κοινών τους στόχων.¹⁰⁶

Συνεπώς, οι παράνομες και επιβλαβείς πράξεις δημιουργούνται μέσα από την αμοιβαία αλληλεπίδραση πολιτικών και θεσμών της πολιτικής διακυβέρνησης και οικονομικής παραγωγής.¹⁰⁷ Ωστόσο το κρατικό έγκλημα περιλαμβάνει και πράξεις που παραβιάζουν διεθνείς κανόνες¹⁰⁸. Μπορούν να προκαλέσουν μεγάλης κλίμακας δεινά και εξαθλίωση σε μια κοινωνία¹⁰⁹.

Συνήθως στη βιβλιογραφία τα κρατικά εγκλήματα ξεκινούν με πρωτοβουλία των επιχειρήσεων οι οποίες χρησιμοποιούν την δύναμή τους προκειμένου το κράτος να προβεί σε αποκλίνουσες συμπεριφορές, υποκινείται δηλαδή το έγκλημα από τις εταιρείες οι οποίες έχουν άμεσο όφελος. Στην πορεία αυτό διευκολύνεται από το κράτος.¹¹⁰ Ο Friedrichs, πρόσθεσε στην εγκληματολογία και τα εγκλήματα της παγκοσμιοποίησης τα οποία βασίζονται στα κρατικοεταιρικά εγκλήματα αλλά έχουν προστεθεί σε αυτά και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προκαλώντας επιζήμιες συνέπειες για την κοινωνία.¹¹¹

Κατά τον Chambliss, οι κυρίαρχες τάξεις, χρησιμοποιούν το κράτος προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους και μπορούν να το ελέγχουν σε αντίθεση με τις χαμηλότερες τάξεις που φαίνονται περισσότερες εγκληματικές¹¹².

Στην έννοια αυτή, δόθηκε έμφαση στην αλληλεπίδραση κυβερνήσεων και επιχειρήσεων στην εποχή του καπιταλισμού, η οποία ήταν αλληλένδετη με την συνεργασία τους και την επίτευξη των στόχων τους. Πρόκειται δηλαδή για μια πολύπλοκη κατάσταση κατά την οποία οι επιχειρήσεις λειτουργούν με τη στήριξη της εκάστοτε Κυβέρνησης και οι Κυβερνήσεις εξαρτώνται από τις επιχειρήσεις που παράγουν αγαθά και υπηρεσίες.¹¹³ Κατά

¹⁰⁶ Ο.π. Kramer, RC, Michalowski, RJ, Kauzlarich

¹⁰⁷ Michalowski R. & Kramer R.2006, "The critique of power" στο Michalowski R.Kramer, R.(επιμ.) State Corporate Crime:Wrongdoing at the intersection of business and government. Rutgers University Press, Πισκατάγουει)

¹⁰⁸ Χλούπης, Γ.(2019). «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος».

¹⁰⁹ International State Crime Initiative. *A critical introduction to State-Corporate Crime* στο <http://statecrime.org/state-crime-research/state-corporate-crime-crit-intro/>

¹¹⁰ International State Crime Initiative. Ο.π.

¹¹¹ Friedrichs, D. (2015). 'Crimes of the powerful and the definition of crime' in G. Barrak, The Routledge International Handbook of the Crimes of the Powerful.

¹¹² Βιδάλη, Σ. (2013). *Η Κριτική Εγκληματολογία μέσα από τη διαδρομή του William Chambliss*.

¹¹³ Kramer, R. Michalowski, R. Kauzlarich, D. (2003). "The Origins and development of the concept and theory of state-corporate crime" *Crime and Delinquency* 48 2002-2003 p.270.

τους Mihalowski και Aullete, εκτός από αυτή την εκδοχή, υπάρχει και η παθητική αλληλεπίδραση κράτους και επιχείρησης. Πρόκειται για μια κατάσταση κατά την οποία οδηγούμαστε σε έγκλημα εξαιτίας της παράλειψης απαραίτητων ενεργειών από το κράτος.¹¹⁴ Οπότε, το έγκλημα είτε ξεκινάει από το κράτος που έχει ενεργητικό ρόλο, είτε διευκολύνεται από το κράτος, με την παθητική του στάση και αποτυχία των ελέγχων της εγκληματικής συμπεριφοράς με τις εταιρείες που συνεργάζεται κάτι πολύ σύνηθες στα κράτη. Έτσι λοιπόν το κρατικοεπιχειρηματικό έγκλημα δεν αποτελεί απλώς μια παραβίαση του νόμου. Τα συστατικά του στοιχεία είναι οι ευκαιρίες, οι στόχοι και ο κοινωνικός έλεγχος, έννοιες που συναντάμε στο οργανωσιακό έγκλημα. Από έναν ανύπαρκτο έλεγχο εξ αιτίας της αλληλεξάρτησης μεταξύ κράτους και επιχείρησης προκύπτουν ευκαιρίες διάπραξης ενός εγκλήματος. Στόχος είναι η επιδίωξη του κέρδους η οποία μπορεί να οδηγήσει σε επιβλαβείς συνέπειες για την κοινωνία. Στις περιπτώσεις αυτές φαίνεται ελλιπής ο κοινωνικός έλεγχος και οδηγεί σε μια κατάσταση συνηθισμένη, σε μια δηλαδή κανονικότητα¹¹⁵.

Η μελέτη για το κρατικοεπιχειρηματικό έγκλημα από θεωρητική άποψη, παραμένει ακόμη σε πρώιμο στάδιο. Σε αντίθεση με τις πολυάριθμες περιπτωσιολογικές μελέτες του εγκλήματος.

2.4 Αιτίες των Κρατικοεπιχειρηματικών εγκλημάτων.

Η δομή των κοινωνιών και οι οικονομικοί και πολιτικοί στόχοι των επιχειρήσεων, είναι αυτά που προκαλούν τα εγκλήματα και τις ανισότητες στην κοινωνία. Η δομή μιας επιχείρησης και η λειτουργία μεμονωμένων ατόμων συνδέονται με το οργανωσιακό μέρος της επιχείρησης και με το ευρύτερο περιβάλλον στο οποίο αυτή λειτουργεί.¹¹⁶ Η ανάλυση αυτής της μορφής των εγκλημάτων, βασίζεται στις προηγούμενες θεωρίες της διαφοροποιημένης συναναστροφής και της ανομίας κατά την οποία ενισχύεται η παραβατική συμπεριφορά, του οργανωσιακού εγκλήματος και παραβιάζονται οι νόμοι και οι επιχειρήσεις εγκληματούν. Ακόμη οι θεωρίες της υποκουλτούρας και της κοινωνικής

¹¹⁴ Aullete G. Mihalowski R. (1993). *“Fistr in Hamlet” A case study of State Corporate Crime*. Garland. New York.

¹¹⁵ Γεωργούλας, Σ. (2019). *Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα*.

¹¹⁶ Michalowski, R. & Kramer, R. (2007). *State-Corporate Crime and Criminological Inquiry* Σε Pontell, H & Geis, G. (2007). (Επιμ.), *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, Ελβετία, Springer Nature.

αποδιοργάνωσης, ενός περιβάλλοντος όπου ευνοείται η εγκληματικότητα, θεωρούνται εργαλεία προσέγγισης και ανάλυσης του κρατικοεταιρικού εγκλήματος. Τέλος, σύμφωνα με τις μαρξιστικές και νεομαρξιστικές θεωρίες, το έγκλημα ευνοείται από το καπιταλιστικό σύστημα μέσα στο οποίο η ανισότητα στην κοινωνία είναι μεγαλύτερη.¹¹⁷ Υπάρχει πάντα άρνηση ευθύνης από το Κράτος και ατιμωρησία. Οι αποφάσεις του ΕΔΑΔ και εκθέσεις διαφόρων οργανισμών τονίζουν τις εγκληματικές συμπεριφορές της βίας στην Ελλάδα.

Το θεωρητικό μοντέλο Kramer για το κρατικοεταιρικό έγκλημα, το οποίο έχει δεχθεί επικρίσεις, βασίζεται στη θεωρία ότι η αποκλίνουσα και εγκληματική συμπεριφορά, σε επίπεδο οργανωτικό, προκύπτει από την απουσία κοινωνικού αποτελεσματικού ελέγχου κατά την επιδίωξη ενός στόχου με παράνομα μέσα.¹¹⁸

Ωστόσο οι Mullins και Rothe ισχυρίζονται ότι η διεθνής κοινότητα μπορεί και να σταματά και να διευκολύνει το έγκλημα και ότι στο μοντέλο Kramer θα πρέπει να δοθούν και άλλες κοινωνικές διαστάσεις στα εγκλήματα των ισχυρών που είναι καθοριστικές και να διαφοροποιούνται οι κοινωνικοί έλεγχοι από τους περιορισμούς οι οποίοι εμφανίζονται στην έναρξη ή κατά τη διάρκεια μιας παράνομης πράξης και λειτουργούν ως αναστολείς των εγκλημάτων.¹¹⁹

Κριτικό έλεγχο έχει δεχθεί το μοντέλο Kramer και από το Lasslett, το 2010, ο οποίος υποστήριξε ότι ενώ το μοντέλο βοηθά τους ερευνητές να κατανοήσουν το κρατικοεταιρικό έγκλημα με τις κοινωνικές ιδιαιτερότητές του, ωστόσο προσδιορίζονται μόνο συγκεκριμένες μορφές εγκλημάτων και δεν γίνονται κατανοητές οι κοινωνικές δυνάμεις που οδηγούν σε αυτές τις συμπεριφορές. Προτείνει την αναζήτηση μιας μεθόδου που θα διακρίνει τις κοινωνικές διαδικασίες και σχέσεις οι οποίες δεν είναι άμεσα εμφανείς αλλά δομούν την κοινωνική αλληλεπίδραση και τις ουσιαστικές δυνάμεις που οδηγούν στα εγκλήματα. Προτείνει την προσέγγιση του κρατικοεταιρικού εγκλήματος μέσα από τον κλασσικό Μαρξισμό. Η δεδομένη και αυξανόμενη αλληλεξάρτηση της εταιρικής και της

¹¹⁷ Αγγελή, Σ. (2018). *Κρατικό-εταιρικό έγκλημα, αντεγκληματική πολιτική και ο ρόλος της Υπερεθνικής Εγκληματολογίας*. Σε Μαγγανάς, Α. (Επιμ.), *Σύγχρονες Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*. Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση.

¹¹⁸ Αγγελή, Σ. Ό.π.

¹¹⁹ International State Crime Initiative. *A critical introduction to State-Corporate Crime* στο <http://statecrime.org/state-crime-research/state-corporate-crime-crit-intro/>

κρατικής εξουσίας, οδηγεί σε πολυάριθμες περιπτωσιολογικές μελέτες και θεωρητικές συζητήσεις και συνεπώς μελλοντική κοινωνική έρευνα.¹²⁰

2.5 Επιπτώσεις των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων.

Σύμφωνα με το Sutherland, η βλάβη που προκαλούν τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα είναι πολύ μεγαλύτερη από τα κοινά εγκλήματα. Πέρα από την οικονομική ζημιά, επιδρούν αρνητικά στις κοινωνικές σχέσεις, κλονίζουν την εμπιστοσύνη, την ηθική μιας κοινωνίας και παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα ακόμη και σε βαθμό παραβίασης βασικών αναγκών όπως είναι η στέγη. Υποβαθμίζουν τις δημοκρατικές αρχές ενός κράτους και προωθούν τα ατομικά συμφέροντα και όχι τα συλλογικά. Το κράτος ζημιώνεται από το υπέρογκο κόστος των δημοσίων συμβάσεων και η στρέβλωση του ανταγωνισμού επιδρά αρνητικά στην κοινωνία.¹²¹

Τα χρήματα που κερδίζουν οι άνθρωποι της επιχειρηματικής κουλτούρας, οι οποίοι συνήθως έχουν υψηλή μόρφωση, είναι τόσο σημαντικά όσο και ο ενθουσιασμός για την καριέρα και η απληστία για εξουσία. Οι επιπτώσεις μάλιστα των εγκλημάτων αυτών από οικονομικής άποψης, είναι πολύ μεγαλύτερες από τις επιπτώσεις μιας ληστείας, κλοπής κτλ., από τα λεγόμενα δηλαδή εγκλήματα του δρόμου¹²². Παρόλα αυτά τα εγκλήματα αυτά μπορεί και να μη καταγράφονται, υπάρχει δηλαδή κάποιου είδους άγνοια από την κοινωνία εξαιτίας ανύπαρκτων ή επιεικών νόμων και ελεγκτικών μηχανισμών που δεν ορίζουν ηθικά μια τέτοια πράξη αλλά και δυσκολία ταύτισης ενός προσώπου υψηλού επιπέδου με έναν κοινό εγκληματία.¹²³

Όταν δεν παρεμποδίζεται αυτή η ανομία από τις Κυβερνήσεις και δεν τιμωρείται από την ποινική δικαιοσύνη, κατά κάποιο τρόπο είναι σαν να νομιμοποιείται το έγκλημα του λευκού κολλάρου.

¹²⁰ Ο.π.

¹²¹ Καλαιτζή Π. (2024). *Το κρατικο-εταιρικό έγκλημα στην Ελλάδα: Το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη*. σελ/20-21.

¹²² Γεωργούλας Ο.π.

¹²³ Nelkem D. (1994). *“White Collar crime”*. Oxford University Press. Oxford.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Η επιλεκτική αντιμετώπιση των εγκλημάτων των ισχυρών

Για όμοιες κατηγορίες εγκλημάτων, η ποινική αντιμετώπιση διαφέρει. Αυτή η διαφορά έγκειται καταρχήν στην ιδεολογική διάσταση της υποβάθμισης του εταιρικού εγκλήματος και της υπερανάδειξης του οργανωμένου εγκλήματος. Η πολιτική που εφαρμόζεται στην περίπτωση κρατικών εταιρικών εγκλημάτων και εγκλημάτων λευκού κολλάρου, είναι ο εξωδικαστικός συμβιβασμός και έχουν κοινωνική ανοχή ενώ το οργανωμένο έγκλημα αντιμετωπίζεται διαφορετικά χωρίς αυτή την ανοχή. Στην πραγματικότητα τα όρια του ενός ή του άλλου είναι δυσδιάκριτα¹²⁴.

Ο εγκληματικός χαρακτήρας του οργανωμένου και του κρατικοεταιρικού εγκλήματος αμβλύνεται ή συσκοτίζεται, ανάλογα με τη διαφοροποίηση στον ποινικό χαρακτηρισμό τους, το ίδιο και οι συνέπειες πράξεων οι οποίες διαπράττονται από δράστες ανώτερων οικονομικών και κοινωνικών στρωμάτων. Οι συνέπειες δε, για όσους προέρχονται από τα κατώτερα οικονομικά και κοινωνικά στρώματα, οξύνονται κι ενώ τα εγκλήματα που διαπράττονται είναι ταυτόσημα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι τα εγκλήματα των επιχειρήσεων και του κράτους που προκύπτουν από τη μεταξύ τους σχέση, δεν αντιμετωπίζονται όπως το βαρύ οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα το οποίο συνδέεται με τον υπόκοσμο και με εγκλήματα βίας, δολοφονιών, κ.ά.¹²⁵ Εμπνευστές του νόμου είναι κυρίως αυτοί που παρανομούν.¹²⁶ Οι ισχυροί έχουν πρόσβαση στην διαμόρφωση του ποινικού νόμου και με αυτό τον τρόπο κάποιες συμπεριφορές μπορεί να έχουν ιδιαίτερη μεταχείριση και να μη λαμβάνει χώρα ο κοινωνικός έλεγχος. Υπάρχει αλληλεξάρτηση ελεγκτή και ελεγχόμενου. Από το 1990 ως το 2010 αναδείχθηκαν πλήθος υποθέσεων μεταξύ του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα που όπως αποδείχθηκε σχετίζονταν με διαπλοκή και προβληματικές συμβάσεις μεταξύ δημοσίου και ιδιωτών. Η δικαιοσύνη και οι ελεγκτικοί μηχανισμοί επιδεικνύουν αδράνεια ή καθυστέρηση, πολιτικά πρόσωπα παρεμβαίνουν, τα ΜΜΕ δεν αναδεικνύουν τα σκάνδαλα κι έτσι τα εγκλήματα συγκαλύπτονται.

¹²⁴ Αντωνόπουλος, Γ, Παπανικολάου, Γ. (2016). Σε Βιδάλη σελ.163-164

¹²⁵ Βιδάλη, Σ.(2017). *Πέρα από τα όρια-Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*.

¹²⁶ Young, J. (2015). *Working-class criminology*. In: I.Taylor, P. Walton, & J. Young (eds.), *Critical Criminology*, (p. 94). Routledge & Kegan Paul, London, Henley, Boston.

Το νομοθετικό πλαίσιο προστατεύει τις συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και τα κρατικοεταιρικό έγκλημα καταχράται τις νόμιμες θεσμοθετημένες διαδικασίες, διευκολύνει τις οριζόντιες σχέσεις εκφράζοντας συγκεκριμένη εργασιακή κουλτούρα και εκδηλώνεται μια θεσμική ανομία¹²⁷

Τα τελευταία χρόνια δίνεται έμφαση περισσότερο στο ξέπλυμα μαύρου χρήματος, στη διαφθορά, στο ρόλο των υπεράκτιων εταιρειών, κτλ. επειδή σχετίζονται με πολιτικά σκάνδαλα.

Αν και είναι αποδεκτή από την κριτική εγκληματολογία, αυτή η σχέση οργανωμένου, κρατικοεταιρικού και εγκλήματος του λευκού κολλάρου, εντούτοις δεν δίνεται έμφαση στο status ή την κοινωνική προέλευση του δράστη αλλά στα μέσα που χρησιμοποιούν για την υλοποίηση των εγκλημάτων και στην αμοιβαιότητα των υπηρεσιών τους και των παροχών.¹²⁸ Αυτό αναδεικνύει εκτός από τη συμβιωτική σχέση νομιμότητας και παρανομίας και τις κοινωνικές και οικονομικές σχέσεις που διαμορφώνουν αυτές τις πράξεις. Ταυτόχρονα εντάσσονται σε ένα καπιταλιστικό σύστημα που συνεχώς εξελίσσεται και χαρακτηρίζονται ως συνεργαζόμενες και παράλληλες οικονομίες ή συμπληρωματικές με τη νόμιμη οικονομία¹²⁹. Παράλληλα αναζητούνται οι κοινωνικοοικονομικές σχέσεις που στηρίζουν αυτά τα εγκλήματα αλλά και οι παράγοντες που συμβάλλουν στην αναπαραγωγή αυτού του συστήματος. Τα παράνομα έσοδα των εταιρειών από το οργανωμένο έγκλημα, είναι τεράστια και επενδύονται σε νόμιμες δραστηριότητες. Το οργανωμένο και κρατικό έγκλημα, είναι πολυσύνθετο φαινόμενο και τα αίτιά τους προέρχονται από ατομικά ελαττώματα ή αδυναμίες, από κοινωνικές παθολογίες αλλά και από τον τρόπο συγκρότησης της κοινωνίας. Το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται περισσότερο με την τρομοκρατία παρά με το κρατικοεταιρικό κι έτσι τα κέντρα εξουσίας που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του φαινομένου αυτού, μένουν στο απυρόβλητο¹³⁰.

Εγκλήματα παράνομης νομιμοποίησης εσόδων και δωροδοκίας ενώ αποτελούν βασικά συστατικά στοιχεία κρατικοεταιρικών εγκλημάτων, εν τούτοις δεν αντιμετωπίζονται ως

¹²⁷ Κουρούτζας, Χ. (2019). *Το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα*. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*.

¹²⁸ Ruggiero V. (2000) στο Βιδάλη *πέρα από τα όρια*. σελ 164

¹²⁹ Βιδάλη, Σ. *Πέρα από τα όρια*.

¹³⁰ Βιδάλη, Σ. *Ο.π.*

πραγματικά εγκλήματα και οι έρευνες αποπροσανατολίζονται από την κοινωνική πραγματικότητα ενώ τα μικροεγκλήματα τιμωρούνται με βαρύτερες ποινές.

Αν και η αντεγκληματική πολιτική ακολουθεί ένα πρότυπο αποφυγής της συγκέντρωσης εξουσίας σε λίγους, μέσα από την αποκέντρωση αρμοδιοτήτων των ελέγχων και άλλων μέτρων εν τούτοις δεν προκύπτουν ορατά αποτελέσματα μείωσης των εγκλημάτων των ισχυρών.

3.2 Η συμβιωτική σχέση μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας

Ο Chambliss ήταν εκείνος που ανέδειξε τη σχέση συμβίωσης μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και πολιτικής διαφθοράς και υπογράμμισε ότι το φαινόμενο δεν είναι εισαγόμενο αλλά αποτελεί προϊόν αλληλεπιδράσεων σε ένα καπιταλιστικό σύστημα και αναπτύσσεται μέσα από δίκτυα που διαπερνούν όλη την κοινωνία. Η διαφθορά είναι το χαρακτηριστικό έκφρασης του ΟΕ και απαραίτητο στοιχείο για την ανάπτυξή του. Παρομοιάζει τις σχέσεις του ΟΕ με το κράτος ως άτυπα συμβόλαια που θεμελιώνουν ένα πλέγμα σχέσεων εξουσίας. Ο Chambliss αναφέρεται στην ανταποδοτική σχέση ανάμεσα στους ισχυρούς και την πολιτική.¹³¹ Στις συμβιωτικές σχέσεις ανάμεσα σε εγκληματικές συμπεριφορές και στον ποινικό νόμο, πάνω στις οποίες χτίζονται οι οικονομικές και οι πολιτικές σχέσεις σε μια καπιταλιστική κοινωνία. Υποστήριξε ότι η μεταχείριση των χαμηλών στρωμάτων, είναι πιο αυστηρή από εκείνη των υψηλών τάξεων όσον αφορά την εγκληματοποίηση των πράξεων αλλά και της διαδικασίας της νομοθέτησης δεδομένου ότι η υψηλή τάξη ελέγχει το κράτος και την εφαρμογή των νόμων αλλά και τα μέσα παραγωγής.¹³²

¹³¹ Βιδάλη, Σ.(2017). *Πέρα από τα όρια- Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα.*

¹³² Βιδάλη, Σ. (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία.* Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

3.3 Σύνδεση των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ΜΚΟ

Η κοινωνιολογική ανάλυση που έχει γίνει δεν παρουσιάζει ξεκάθαρα το θύτη, ούτε τους ευδιάκριτους σκοπούς και τα κίνητρα του κράτους και των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Όλη η διαδικασία της συσσώρευσης κεφαλαίου, δημιουργεί ένα συστημικό πρόβλημα περιλαμβάνοντας και παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πολυεθνικές εταιρείες και υπερεθνικοί οργανισμοί, όπως και μη κυβερνητικές οργανώσεις, δίνουν νέα διάσταση στο κρατικοεταιρικό έγκλημα μέσα από τους δεσμούς πολιτικής διακυβέρνησης και τους θεσμούς οικονομικής παραγωγής και διανομής. Αυτή η διάσταση του εγκλήματος, μας εισάγει σε μια νέα μορφή κοινωνικής βλάβης, εξαιτίας πολιτικών υπερεθνικών οργανισμών, εισάγοντας έτσι, τα εγκλήματα της παγκοσμιοποίησης. Τα εγκλήματα αυτά εξυπηρετούν τα συμφέροντα κυρίως των ισχυρών κρατών και έχουν μεγάλο κόστος ακόμη και σε ανθρώπινες Έτσι δίνεται μια διεθνική διάσταση του εγκλήματος που ευνοείται από πολιτικές κυβερνητικών και οικονομικών θεσμών οι οποίες ενώ δεν έχουν άμεσο στόχο να προκαλέσουν κάποια βλάβη, εντούτοις επιφέρουν ακόμη και δυσβάσταχτες συνέπειες στην κοινωνία. Η παγκοσμιοποίηση φαινόμενο συνεχώς αυξανόμενο, το οποίο βασίζεται στην οικονομική ανάπτυξη δεν ενδιαφέρεται πρωτίστως για τις ανθρώπινες ανάγκες και δημιουργεί ολοένα και μεγαλύτερο χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών χωρών, έλλειψη δημοκρατίας, περιβαλλοντικές καταστροφές, κ.ά. Οι υπερεθνικοί οργανισμοί παρέχουν δάνεια σε χώρες με υψηλό χρέος και ως αντάλλαγμα, εφαρμόζουν συγκεκριμένες στρατηγικές οι οποίες βασίζονται στη μείωση κοινωνικών δαπανών, στις ιδιωτικοποιήσεις, σε μειωμένο έλεγχο της αγοράς και γενικότερα στη μείωση του κράτους σε όλους τους τομείς. Έτσι το κρατικοεταιρικό έγκλημα συνδέεται με τις παραβιάσεις των πολιτισμικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων αλλά και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα. Κατά τον Sharp, οι παραβιάσεις αυτές συνδέονται με το ξεπούλημα των δημοσίων πόρων και τη διαφθορά. Ορισμένοι ερευνητές, μιλούν ακόμη και για εγκλήματα τα οποία πρέπει να αντιμετωπιστούν κατ' αναλογία από τα δικαστήρια όπως τα εγκλήματα του ναζισμού, καθώς τα συνδέουν με κοινωνικές συνθήκες που προκαλούν ακόμη και θανάτους.¹³³

¹³³ Γεωργούλας, Ε. (2019). *Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα*

Στην Ελλάδα, εμφανίζονται φαινόμενα σύνδεσης του κρατικοεταιρικού εγκλήματος με παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα. Παράδειγμα αποτελεί η διαχείριση του προσφυγικού σε κέντρα κράτησης από τις μη κυβερνητικές οργανώσεις¹³⁴ Τα ανθρώπινα δικαιώματα, κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα της Ελλάδας και σε Διεθνείς συμβάσεις και δύναται να αφορούν το δικαίωμα στην παιδεία, την υγεία, στη στέγαση, στην εργασία, στην κοινωνική δικαιοσύνη, κ.ά. Οι έρευνες αφορούν κυρίως ζητήματα που σχετίζονται με την ψήφιση από το Ελληνικό κοινοβούλιο διαφόρων νομοθετημάτων και την παροχή ασυλίας και διαφόρων άλλων προνομίων σε συγκεκριμένες ομάδες ή πρόσωπα αλλά και στα μνημόνια που επιβλήθηκαν στην Ελλάδα και υποβάθμισαν τις συνθήκες διαβίωσης και το βιοτικό επίπεδο της κοινωνίας. Τα προνόμια που δόθηκαν και η ασυλία από την ποινική δίωξη, οδήγησαν σε αύξηση του φαινομένου της διαφθοράς, κυρίως σε υποθέσεις δημοσίων συμβάσεων με εμπλεκόμενα μέρη την πολιτική εξουσία και άτομα ή εταιρείες.¹³⁵ Τα όρια μεταξύ κράτους, επιχειρήσεων και της κοινωνίας των πολιτών, είναι θολά και δυσδιάκριτα. Παρόλες τις προσπάθειες που γίνονται από τη διεθνή βιβλιογραφία, οι σχέσεις του κράτους, των επιχειρήσεων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, δεν είναι ξεκάθαρες και υπάρχει μια σχέση αποδυνάμωσης του κράτους και ενδυνάμωσης φορέων της κοινωνίας των πολιτών με τις ΜΚΟ να έχουν όλο και μεγαλύτερο συμμετοχικό χαρακτήρα και να επικρατούν. Τέτοια παραδείγματα υπάρχουν στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες.¹³⁶ Συγκεκριμένα, με τη συμμετοχή φορέων της κοινωνίας των πολιτών στη Δημόσια Διοίκηση, αυξάνεται η συμμετοχή των ιδιωτών σε αυτή και συρρικνώνονται οι προνομιακές παροχές του κράτους. Την κάλυψη αυτών των παροχών αναλαμβάνουν να παρέχουν οι ΜΚΟ οι οποίες χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά προγράμματα. Ο ρόλος τους ενισχύεται και οι διεκδικητικές τους δράσεις αποδυναμώνονται, όπως και η κινητοποιήσεις των πολιτών προκειμένου να ασκήσουν πίεση για πολιτικές αλλαγές. Εκτός από τα Ευρωπαϊκά προγράμματα, οι ΜΚΟ, χρηματοδοτούνται στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και από ιδιωτικούς επιχειρηματικούς φορείς. Έτσι οι ΜΚΟ, καταλήγουν να λειτουργούν συμπληρωματικά σε μια σύμπραξη δημοσίου και ιδιωτικού τομέα και να οδηγούν σε αποδυνάμωση της προώθησης κοινωνικών αιτημάτων. Αναπαράγοντας δε χαρακτηριστικά παραδοσιακής φιλανθρωπίας, αναπτύσσουν πελατειακές σχέσεις με την τοπική ή κεντρική

¹³⁴ Τσακάλογλου, Α. (2018). *Εγκλήματα κράτους και προσφυγικό ζήτημα* "Αναπαραστάσεις φυγής και ταξιδιού".

¹³⁵ Γεωργούλας, Ε. Ό.π.

¹³⁶ Σημίτη, Μ. (2014). *Κράτος και εθελοντικές οργανώσεις την περίοδο της οικονομικής κρίσης. Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 42, 36-61.

πολιτική εξουσία και με αυτό τον τρόπο ευνοείται η οικονομική κακοδιαχείριση και η διαφθορά¹³⁷. Στην Ελλάδα τρεις ΜΚΟ ελέγχθηκαν από τον εισαγγελέα διαφθοράς για παράνομες χρηματοδοτήσεις από Ευρωπαϊκά κονδύλια κατά την περίοδο 2003-2006 με το πρόσχημα παροχής βοήθειας σε τρίτες χέρες και ζητήθηκε επιστροφή των επιχορηγήσεων. Οι διαδικασίες χρηματοδότησης και λειτουργίας τους δεν ήταν διαφανείς και διαπιστώθηκαν παρανομίες. Σε παράνομες χρηματοδοτήσεις ΜΚΟ για αποναρκωθέντηση εμπλέκονται και πρόεδροι και με αφορμή αυτό το σκάνδαλο όπου διαπιστώθηκαν παρανομίες, ελέγχονται 150 ΜΚΟ που έχουν λάβει Ευρωπαϊκά και κρατικά κονδύλια και έχει διαπιστωθεί σπατάλη εκατομμυρίων ευρώ και εμπλοκή πολιτικών προσώπων. Αξιοσημείωτο είναι ότι πολλές από αυτές τις μη κερδοσκοπικές οργανώσεις βραβεύονται από την πολιτική ηγεσία για το φιλανθρωπικό τους έργο ενώ αποδεδειγμένα δεν προασπίζουν ούτε τα συμφέροντα του Ελληνικού Δημοσίου.¹³⁸

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Σιδηροδρομικό δυστύχημα Τεμπών

Το σιδηροδρομικό δυστύχημα των Τεμπών το 2023, αποτελεί ένα πρόσφατο παράδειγμα κρατικοεταιρικού εγκλήματος. Το δυστύχημα συνέβη το βράδυ της 23^{ης} Φεβρουαρίου 2023 λίγο έξω από τη Λάρισα, όταν επιβατικός συρμός Intercity της Hellenic Train που εκτελούσε τη διαδρομή Αθήνα Θεσσαλονίκη, εισήλθε λανθασμένα στη γραμμή καθόδου και συγκρούστηκε μετωπικά με εμπορική αμαξοστοιχία της ίδιας εταιρείας που εκτελούσε το δρομολόγιο Θεσσαλονίκη Λάρισα και πορευόταν στην ίδια καθοδική γραμμή. Η επιβατική αμαξοστοιχία μετέφερε 350 επιβάτες πολλοί εκ των οποίων ήταν φοιτητές που επέστρεφαν από τριήμερο της Καθαράς Δευτέρας. Η σύγκρουση ήταν τόσο σφοδρή, ώστε τα περισσότερα βαγόνια εκτροχιάστηκαν ενώ τα δύο πρώτα της επιβατικής αμαξοστοιχίας κάηκαν ολοσχερώς και πολτοποιήθηκαν από την ακαριαία έκρηξη που προκλήθηκε από τη σύγκρουση. Το αποτέλεσμα σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, ήταν ο θάνατος 57 ανθρώπων και ο τραυματισμός τουλάχιστον άλλων 85, πολλοί εκ των οποίων σε πολύ

¹³⁷ Γεωργούλας, Ε. Ό.π.

¹³⁸ Ζηργάνος, Ν.(2016). *Και πρόεδροι σε σκάνδαλο ΜΚΟ*. ΕΦΣΥΝ. Στο https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/77812_treis-mko-ston-eisaggelea-diafthoras

σοβαρή κατάσταση. Τα περισσότερα θύματα ήταν Έλληνες, μεταξύ τους και οι δύο μηχανοδηγοί. ενώ ανάμεσά τους υπήρχαν και υπήκοοι άλλων χωρών. Η ταυτοποίηση τους λόγω της υψηλής θερμοκρασίας που αναπτύχθηκε (έφτασε περίπου τους 1300 βαθμούς κελσίου) έγινε με πολύ μεγάλη δυσκολία από βιολογικό υλικό. Ο μοναδικός επιζών από το πρώτο βαγόνι νοσηλεύεται σε κώμα μέχρι σήμερα σε κέντρο αποκατάστασης στη Βοστώνη.¹³⁹

Ο σταθμάρχης συνελήφθη για εγκατάλειψη εν ώρα υπηρεσίας του πόστου του και για την ελλιπή επικοινωνία του με την εμπορική αμαξοστοιχία. Του προσάφτηκε η κατηγορία ανθρωποκτονίας από αμέλεια και κακουργηματικής πράξης για τη διατάραξη ασφάλειας των συγκοινωνιών. Για κατάθεση κλήθηκε και ο εκπρόσωπος της εταιρείας και ασκήθηκαν ποινικές διώξεις στον επιθεωρητή του ΟΣΕ και δύο σταθμάρχες.¹⁴⁰ Όσο το θέμα φαίνεται να απασχολεί ακόμη την επικαιρότητα με το Σύλλογο των πληγέντων να προσπαθεί με τα μέσα που διαθέτει να αποκαλύψει τις πραγματικές ευθύνες, τα ΜΜΕ επικεντρώνονται στην ατομική ευθύνη του σταθμάρχη και δεν αναδεικνύουν τα γεγονότα.

Η Κυβέρνηση αρνήθηκε ότι γνώριζε για τα προβλήματα ασφαλείας του σιδηροδρομικού δικτύου και επέρριψε την ευθύνη σε ανθρώπινο λάθος ενώ ο Υπουργός Μεταφορών ανέλαβε την πολιτική ευθύνη και παραιτήθηκε. Η αντιπολίτευση έχει θέσει ζήτημα συγκάλυψης και αποκαλύφθηκε ότι την εντολή για το μπάζωμα την έδωσε άνθρωπος κοντά στον Πρωθυπουργό περιβάλλον. Το Ελληνικό Κοινοβούλιο προχώρησε στη σύσταση εξεταστικής επιτροπής και τα πορίσματα των κομμάτων επικεντρώθηκαν κυρίως σε ανθρώπινα λάθη και παραλείψεις. Η μετακύλιση ευθυνών συνεχίζεται και η Ευρωπαϊά Εισαγγελέας Laura Kovesi τον Ιούνιο του 2023, κάλεσε την Ελληνική Κυβέρνηση να πράξει ανάλογα, γιατί κατά τη διερεύνηση της υπόθεσης προέκυψαν υπόνοιες για διάπραξη αδικημάτων από πρώην υπουργούς. Σύμφωνα με την έρευνα, υπήρχαν υπόνοιες για παράβαση καθήκοντος κατά την αναβάθμιση και επισκευή του σιδηροδρομικού δικτύου. Όπως επισήμανε σε δηλώσεις της το 2024, η μη εφαρμογή της τηλεδιοίκησης και ολοκλήρωση της σύμβασης οδήγησε στο δυστύχημα.¹⁴¹

¹³⁹ Βικιπαίδεια. *Σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη*.

¹⁴⁰ Κόντη, Δ. (2023). «Τραγωδία στα Τέμπη: Δραματικές προειδοποιήσεις για δυστύχημα». www.kathimerini.gr. Ανακτήθηκε στις 04-06-2024.

¹⁴¹ Ένας χρόνος από την τραγωδία στα Τέμπη-Το χρονικό οι ευθύνες και το μυστήριο με τα νοθευμένα καύσιμα.

Οι οικογένειες των θυμάτων έχουν ιδρύσει σύλλογο¹⁴² και όρισαν ανεξάρτητους πραγματογνώμονες το πόρισμα του οποίου παραδόθηκε στον Εισαγγελέα τον Φεβρουάριο του 2024 και στο οποίο αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι βρέθηκαν σε δείγματα ουσίες που χρησιμοποιούνται παράνομα για τη νοθεία βενζίνης, όπως το ξυλόλιο και το βενζόλιο. Έχουν συγκεντρώσει 1,3 εκ υπογραφές ζητώντας την άρση ασυλίας και τη σχετική αναθεώρηση του Συντάγματος για την απόδοση ευθυνών. Αξιοσημείωτο είναι και το αποτέλεσμα δημοσκοπήσης στο οποίο το 77% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι υπάρχουν πολιτικές ευθύνες, έχει γίνει προσπάθεια συγκάλυψης και δεν εμπιστεύεται τη δικαιοσύνη για την απόδοση τυχόν ποινικών ευθυνών.¹⁴³ Οι οικογένειες των θυμάτων αγωνίζονται για την απόδοση ευθυνών, την εξακρίβωση των πραγματικών αιτιών του δυστυχήματος και το θέμα έχει φτάσει στο ευρωκοινοβούλιο.

Όπως αποκάλυψε πρόσφατα ο δημοσιογράφος Τριάντης Βαγγέλης, μετά την τραγωδία στα Τέμπη, βρέθηκαν 25τόνοι χημικού διαλύτη, αδιάθετοι σε περιοχή του Προμαχώνα τους οποίους μάλιστα το τελωνείο έβαλε σε δημοπρασία χωρίς να γίνεται γνωστό από ποιον κατασχέθηκε το εμπόρευμα και σε ποιον κατέληξε. Υπάρχουν σοβαρές υπόνοιες για εμπλοκή του συγκεκριμένου εμπορεύματος με τη μοιραία αμαξοστοιχία και τυχόν παράνομη μεταφορά του όσο και για το ότι δεν τηρήθηκαν μέτρα ασφαλείας και έθεσαν σε κίνδυνο τις συγκοινωνίες.¹⁴⁴

4.1.1 Αίτια δυστυχήματος και Ερωτήματα που προέκυψαν

Τα αίτια του δυστυχήματος μετά και από έκθεση ειδικών πραγματογνωμόνων, προσδιορίζονται στα ανθρώπινα λάθη, σε ελλείψεις προσωπικού και απουσία συστημάτων ασφαλείας. Αν και το τμήμα του δικτύου που σημειώθηκε το δυστύχημα ήταν ηλεκτροδοτούμενο, αυτό λειτουργούσε χειροκίνητα καθώς τα αυτόματα χειριστήρια είχαν καταστραφεί στην πυρκαγιά του 2019.¹⁴⁵ Λίγους μήνες νωρίτερα, η Πανελλήνια Ένωση Προσωπικού Έλξης, αναφέρονταν σε ενδεχόμενο δυστυχήματος και με εξώδικό της προς

¹⁴² ΤΕΜΠΗ 2023 Σύλλογος Πληγέντων Δυστυχήματος, στο <https://tempi2023.gr/>

¹⁴³ Alco, (2024). *Δημοσκόπηση Alco: Το 77% βλέπει συγκάλυψη για τα Τέμπη*. efsyn.gr. στο https://www.efsyn.gr/politiki/425180_dimoskopisi-alco-77-blepei-syngkalypsi-gia-ta-tempi

¹⁴⁴ ΕΦΣΥΝ. (2024) Έγκλημα στα Τέμπη. Ζητούν τους αποδέκτες των 25 τόνων χημικού διαλύτη. στο https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/430136_egklima-sta-tempi-zitoun-toys-apodektes-ton-25-tonon-himikoy-dialyti

¹⁴⁵ Πόρισμα επιτροπής εμπειρογνομόνων για το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη στις 28.02.2023.

τη Hellenic Train, τον ΟΣΕ και το Υπουργείο Μεταφορών, είχε ενημερώσει για την κατάρρευση του σιδηροδρομικού δικτύου και τις τεράστιες ελλείψεις προσωπικού. Τα σύστημα European Traffic Control το οποίο προστατεύει έναντι ανθρωπίνου λάθους παρόλο που είχε εγκατασταθεί στις μηχανές δεν λειτουργούσε και υπήρξε αδυναμία επικοινωνίας όταν τα τρένα βρίσκονται στις σήραγγες. Επιπλέον, η μη λειτουργία φωτισμού και άλλων συστημάτων ασφαλείας ακόμη και η πυκνή βλάστηση, περιόριζε τη δυνατότητα ορατότητας στη γραμμή και υπήρξε ελλιπή συντήρηση του σιδηροδρομικού δικτύου γενικότερα. Επιπλέον δεν υπήρχε ενημέρωση του κοινού για τις καθυστερήσεις των δρομολογίων λόγω της μη λειτουργίας της τηλεματικής στους σταθμούς και υπήρχε πύκνωση των δρομολογίων τα τελευταία έτη λόγω του ότι είχαν κλείσει αρκετοί σταθμοί σε περιφερειακές πόλεις. Στο εξώδικο της Ένωσης γινόταν αναφορά και σε περιστατικά εκτροχιασμού κατά τους τελευταίους μήνες.¹⁴⁶

Αμέσως μετά το δυστύχημα, το σημείο μπαζώθηκε με χαλίκι ενώ προηγουμένως απομακρύνθηκαν τόνοι υλικών. Έγινε πραγματογνωμοσύνη χωρίς αυτοψία αφού προηγουμένως αλλοιώθηκαν ή απομακρύνθηκαν τα στοιχεία. Οι συγγενείς των θυμάτων μιλούν για προσπάθεια αλλοίωσης των στοιχείων καθώς θεωρούν ότι με αυτό τον τρόπο αποκρύφθηκαν δεδομένα που θα έδιναν απαντήσεις στο τι ακριβώς μετέφερε η εμπορική αμαξοστοιχία και αν σε αυτό οφείλεται η τεράστια έκρηξη κάτι το οποίο ακόμη παραμένει μυστήριο. Αναπάντητα είναι τα ερωτήματα και για το ποιος έδωσε την εντολή για το μπάζωμα.¹⁴⁷ Το βιντεοληπτικό υλικό από το σημείο φόρτωσης στη Θεσσαλονίκη είχε διαγραφεί και υπήρξε αλλοίωση και συρραφή των συνομιλιών του σταθμάρχη κάτι που οδηγεί σε προσπάθεια συγκάλυψης και απόκρυψης στοιχείων προκειμένου να αποδοθεί στο δυστύχημα μόνο το ανθρώπινο λάθος. Νομικός και πατέρας θύματος, αποκάλυψε ότι από το 2019, η Hellenic Train, λειτουργεί παράτυπα καθώς δεν υπάρχει υπογεγραμμένη σύμβαση με τον ΟΣΕ για την πρόσβαση και χρήση του δικτύου ως ορίζει ο νόμος. Οι εμπλεκόμενοι φορείς δεν προέβησαν στις απαραίτητες ενέργειες για να διασφαλίσουν την ασφαλή χρήση του σιδηροδρομικού δικτύου. Ωστόσο η Hellenic Train έχει λάβει από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Σιδηροδρόμων, πιστοποιητικό ασφάλειας.¹⁴⁸ Επιπλέον σε

¹⁴⁶ Έθνος. «Τέμπη: Το εξώδικο της Πανελληνίας Ένωσης Προσωπικού Έλξης που ενημέρωνε για διαλυμένο σιδηροδρομικό δίκτυο από το Νοέμβριο».

¹⁴⁷ Τέμπη 2023, ό.π.

¹⁴⁸ Τέμπη: «Γνώριζαν ότι δεν είχε υπογραφεί σύμβαση μεταξύ Hellenic Train και ΟΣΕ» Ερωτήματα για τη φωτιά. σ το <https://www.in.gr/2024/06/06/greece/tempi-gnorizan-oti-den-eixe-ypografei-symvasi-metaksy-hellenic-train-kai-ose-erotimata-gia-ti-fotia/>

συμπληρωματική έκθεση αναφέρεται ότι η εμπορική αμαξοστοιχία είχε 14 βαγόνια ενώ είχε δηλώσει 13. Η Ρυθμιστική Αρχή παρόλο που υπήρχαν συστάσεις, δεσμεύσεις και καταγγελίες για μη συμμόρφωση στους κανονισμούς, επέτρεπε τη λειτουργία των σιδηροδρόμων.

Στο πόρισμα της εξεταστικής επιτροπής αναφέρεται η ανεπαρκής εκπαίδευση του σταθμάρχη αλλά κι η απουσία του δεύτερου σταθμάρχη καθώς υπάρχει υποχρέωση για ταυτόχρονη υπηρεσία. Επίσης όπως διαπιστώθηκε, η τοποθέτησή του στο συγκεκριμένο πόστο ήταν παράνομη καθώς μετατέθηκε σε αυτή τη θέση παρόλο που δεν πληρούσε τα ηλικιακά κριτήρια. Διαπιστώθηκε ότι ο σταθμάρχης δεν έλεγξε σωστά τα κλειδιά αλλαγής των γραμμών και δεν έκανε ορθή ηλεκτρονική χάραξη της διαδρομής ώστε να αποφευχθεί η κίνηση και των δύο τρένων στη γραμμή καθόδου. Ευθύνη εντοπίστηκε και στον μηχανοδηγό ο οποίος αν και άλλαξε γραμμή δεν επικοινωνήσε με τον σταθμάρχη. Τα συστήματα τηλεδιοίκησης τα οποία θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως δικλίδες ασφαλείας δεν λειτουργούσαν και η εκπαίδευση ήταν ανεπαρκής στον υλικοτεχνολογικό εξοπλισμό. Συνοπτικά, παρατηρείται άρνηση ευθύνης, πληθώρα λαθών και παραλείψεων τα οποία οδηγούν σε εγκληματικές ενέργειες.

4.1.2 Σύμβαση 717

Η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων της Ευρωπαϊκής ένωσης, προώθησε την ανταγωνιστικότητα και την αναβάθμιση των σιδηροδρόμων ώστε να είναι πιο ασφαλή, ποιοτικά, φιλικά προς το περιβάλλον κτλ. καθώς θεωρούνταν ότι τα σιδηροδρομικά δίκτυα ήταν «κρατικά μονοπώλια». Το νέο μοντέλο περιελάμβανε απελευθέρωση σιδηροδρομικών μεταφορών και αναβάθμισή αυτών με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης.¹⁴⁹ Μετά το 2000, έγινε διαχωρισμός της λειτουργίας που την ανέλαβε η ΤΡΑΙΝΟΣΕ ΑΕ και της διαχείρισης της υποδομής που παρέμεινε το κράτος. Το 2008 η ΤΑΙΝΟΣΕ ΑΕ ιδιωτικοποιείται και εξαγοράζεται από εταιρεία του ιταλικού δημοσίου.

Όπως έχει αποκαλυφθεί από έρευνες και στο οποίο συμφωνούν τόσο Ελληνικές όσο και Ευρωπαϊκές αρχές, το δυστύχημα στα Τέμπη θα είχε αποφευχθεί αν η περιβόητη Σύμβαση 717, είχε ολοκληρωθεί. Το διαγωνισμό αρχικά κέρδισε η εταιρεία TOMH/Alston που στη

¹⁴⁹ Πόρισμα επιτροπής εμπειρογνομόνων για το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη.

συνέχεια χώρισαν μεταξύ τους παράτυπα το έργο με ιδιωτικό συμφωνητικό. Η Σύμβαση με διάρκεια υλοποίησης 2 έτη είχε υπογραφεί το 2014 αλλά ως το 2023 δεν είχε ολοκληρωθεί. Μετά το δυστύχημα των Τεμπών, οι διαδικασίες επιταχύνθηκαν και υπό την πίεση των ερευνών και της κοινής γνώμης, κι έτσι στα τέλη του 2023, η εταιρεία λαμβάνει έγγραφο περάτωσης παρόλο που ορισμένα τμήματα δεν είχαν επισκευαστεί κι ενώ είχαν καταστραφεί από την κακοκαιρία Daniel. Με αυτό τον τρόπο, το κόστος αποκατάστασης των ζημιών, περνά στο Ελληνικό Δημόσιο, αφού μετά τη λήξη της σύμβασης η εταιρεία δεν έχει ουδεμία ευθύνη. Βέβαια, είναι αξιοσημείωτο ότι δεν είχε γίνει έλεγχος για την παράδοση του έργου παρά μόνο σε διοικητικό επίπεδο. Τόσο η Ευρωπαϊκές δικαστικές αρχές όσο και οι Ελληνικές έχουν ασκήσει δίωξη σε 23 υπόπτους για τη μη εκτέλεση της σύμβασης και φέρεται να κατονομάστηκαν και δύο υπουργοί μεταφορών για ποινικές ευθύνες αλλά η έρευνα δεν προχώρησε λόγω του νόμου περί ευθύνης υπουργών. Υπήρξαν σκόπιμες καθυστερήσεις προκειμένου να αναλάβει το έργο η Alstom με συμπληρωματική σύμβαση. Έγινε κατάτμηση του έργου και αυτό πιθανόν να δημιουργούσε πρόβλημα ασυμβατότητας στα συστήματα. Οι αρμόδιες αρχές δεν συνέβαλλαν στη διαφάνεια και δεν λειτούργησε κάποιος έλεγχος. Η Alstom μάλιστα είχε καταδικαστεί για αθέμιτες πρακτικές από την επιτροπή Ανταγωνισμού σχετικά με την ανάθεση συμβάσεων και μέχρι το 2020 δεν είχε το δικαίωμα να μετέχει σε διαγωνισμούς. Της είχε μάλιστα επιβληθεί από το Αμερικάνικο δημόσιο πρόστιμο 772 εκ. δολαρίων για αθέμιτες πρακτικές.¹⁵⁰ Πρόστιμο εκατομμυρίων είχε επιβληθεί στην συγκεκριμένη εταιρεία και από την Ισπανική επιτροπή Ανταγωνισμού για σχηματισμό καρτέλ επί 14 έτη.¹⁵¹ Η ΕΡΓΟΣΕ δεν επιδίωξε την υλοποίηση του έργου στην προβλεπόμενη ημερομηνία δεν ζήτησε ποινικές ρήτρες και παραβιάζονταν συστηματικά οι συμβατικοί όροι υλοποίησης του έργου. Ευθύνες αποδίδονται και στους επικεφαλής των εταιρειών και στους οποίους επιβλήθηκαν τεράστιες εγγυήσεις προκειμένου να μην προφυλακιστούν, με την αιτιολογία ότι τέλεσαν αξιόποινες πράξεις αναφορικά με τις επιχορηγήσεις από την Ευρωπαϊκή ένωση καθώς το έργο χρηματοδοτήθηκε σε ποσοστό 85%. Οι επικεφαλής των εταιρειών είχαν προσωπική επικοινωνία με τα στελέχη της ΕΡΓΟΣΕ και επηρέασαν τη βούλησή τους με «προτροπές,

¹⁵⁰ Καλαιτζή Π. (2024). Το κρατικο-εταιρικό έγκλημα στην Ελλάδα: Το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη. Διπλωματική εργασία.ΕΑΠ.

¹⁵¹ Euro2day, (2019). Ισπανία: Πρόστιμο σε Siemens και Alstom για σιδηροδρομικό καρτέλ. στο <https://www.euro2day.gr/news/world/article/1672592/ispania-prostimo-se-siemens-kai-alstom-gia-sidhrod.html>

φορτικότητα, πειθώ και παραινήσεις» όπως αναφέρεται στο κατηγορητήριο. Ενώ το έργο παρουσίασε σημαντικές καθυστερήσεις και προβλήματα, όπως η απουσία απαραίτητων τεχνικών μελετών, η ροή των κοινοτικών κονδυλίων συνεχίζονταν χωρίς συνέπειες. Υπήρξε «φορτικότητα» από τις ιδιωτικές εταιρείες προς την ελεγχόμενη από το ελληνικό δημόσιο ΕΡΓΟΣΕ η οποία έδινε συνεχής παρατάσεις στο έργο. Στο πλαίσιο του συγχρηματοδοτούμενου επιχειρησιακού προγράμματος, τελέστηκε η αξιόποινη πράξη της απάτης περί της επιχορήγησης. Ευθύνες επιρρίπτονται και στη Διαχειριστική Αρχή για ελλιπή έλεγχο. Η ζημιά που υπέστη το ελληνικό δημόσιο και η Ευρωπαϊκή ένωση εξαιτίας των συνεχόμενων παρατάσεων και συμπληρωματικών συμβάσεων ξεπέρασε τα 15 εκατομμύρια ευρώ. Ωστόσο η ελληνική κυβέρνηση αρνείται οποιαδήποτε πολιτική ευθύνη.¹⁵²

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία διερευνά τη σύμβαση μόνο σχετικά με την επιχορήγηση από ευρωπαϊκά κονδύλια ενώ τη διερεύνηση άλλων ενδεχόμενων ευθυνών την παραπέμπει στις αρμόδιες ελληνικές αρχές καθώς δεν εμπίπτουν στις αρμοδιότητες του Ευρωπαίου Εισαγγελέα.

4.1.3 .Τέμπη. Ένα κρατικοεταιρικό έγκλημα

Όπως διαφαίνεται και στο πόρισμα της επιτροπής το 2023 διακρίνεται μια αδιαφάνεια ακόμη και στις ανεξάρτητες και ελεγκτικές Αρχές. Προφανώς δεν μπορούμε να παραβλέψουμε και τις παθογένειες του ελληνικού Δημοσίου με τη γραφειοκρατία, την πιθανή υποστελέχωση υπηρεσιών τις απαρχαιωμένες πρακτικές, τη χειραγώγηση της νομοθέτησης και τις πελατειακές σχέσεις. Επιδείχτηκε ανοχή στους αναδόχους, μη σωστή αξιολόγηση και αναξιοκρατία. Δεν επιβλήθηκαν πρόστιμα για παραβίαση όρων της σύμβασης.¹⁵³

Στο πλαίσιο των δημόσιων συμβάσεων υπάρχουν αδιαφανή κριτήρια στη σύμπραξη οικονομικής και πολιτικής εξουσίας με σκοπό τη νομή της εξουσίας και η κακοδιαχείριση είναι διαχρονική σε όλες τις κυβερνήσεις. Όπως έχει αποδειχθεί σε πολλές περιπτώσεις τα πολιτικά κόμματα, λαμβάνουν ενισχύσεις από τις μεγάλες εταιρείες, οικονομικές ή

¹⁵² Μπερσή, Ε. (2024). Τέμπη: Οι επικεφαλής των εταιρειών της σύμβασης κατηγορούνται για «εγκληματικό σχεδιασμό». Reporters United

¹⁵³ Πόρισμα επιτροπής εμπειρογνομόνων για το δυστύχημα στα Τέμπη στις 28.03.2023.

πολιτικές. Οι εταιρείες έχοντας στενές σχέσεις, πελατειακές θα λέγαμε με την πολιτική εξουσία αναλαμβάνουν μεγάλα έργα. Πχ, η Alston έχει κατηγορηθεί για υποθέσεις διαφθοράς αλλά και άλλες εταιρείες έχουν κυρίαρχη θέση στην ανάληψη συμβάσεων και έργου από το ελληνικό δημόσιο.¹⁵⁴ Πράγματι υπάρχει αποδεδειγμένη προσπάθεια συγκάλυψης σχετικά με το φορτίο της εμπορικής αμαξοστοιχίας, το μπάζωμα στο τόπο του δυστυχήματος, η άρνηση της κυβέρνησης να διεξάγει ουσιαστική έρευνα, αλλά και η προσπάθεια απενοχοποίησης των εταιρειών και των πολιτικών από τα ΜΜΕ. Το έγκλημα διευκολύνθηκε από το κράτος ακόμη κι αν αυτό δε συμμετείχε ενεργά. Η προσπάθεια συγκάλυψης των ευθυνών των εταιρειών αλλά και των πολιτικών, παραπέμπει σε κρατικοεταιρικό έγκλημα. Η σιωπηρή στάση όπως οι ελλειπείς έλεγχοι συνιστούν κρατικοεταιρικό έγκλημα. σύμφωνα με τη θεωρία των Kramer και Michalowski.

Μέσα από το δυστύχημα των Τεμπών αναδεικνύονται οι εγκληματική αδιαφορία, παραλείψεις, διαπλοκή, διαφθορά ή εύνοια σε ιδιωτικά συμφέροντα, συμπεριφορές πολιτικών ή διοικητικών προϊσταμένων, σε κρατικούς οργανισμούς και Υπουργεία, οι συμπεριφορές και πράξεις των οποίων οδήγησαν σε παράνομες πράξεις και διατάραξη των συγκοινωνιών. Είναι σημαντικό να διερευνηθεί αν γνώριζε η πολιτική ηγεσία τα προβλήματα στην τηλεδιοίκηση και αν είχαν γίνει συσκέψεις με την ιδιωτική εταιρεία για αυτά τα ζητήματα. Αν υπήρχαν κάποιου είδους εισηγήσεις για τα προβλήματα ασφαλείας και αν ήταν σε γνώση τους ο τρόπος επιλογής των σταθμαρχών καθώς και αν υπήρξε πολιτική παρέμβαση για την τοποθέτησή του στη συγκεκριμένη θέση.¹⁵⁵ Όπως τόνισε η Πρόεδρος του Συλλόγου των Τεμπών στην Ευρωβουλή στους πολιτικούς δεν αποδίδονται ευθύνες και δεν απολογούνται.

Εκτός από τις ευθύνες του Κράτους μέσα από τις πράξεις της εταιρείας Hellenic Train, φαίνεται ότι προκύπτουν ερωτήματα αναφορικά με την έλλειψη μέτρων ασφαλείας και τη μη εφαρμογή των συμβατικών δεσμεύσεων παρ όλες τις πιέσεις για αναβάθμιση του συστήματος τηλεδιοίκησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση, προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη και να μειώσουν τις δαπάνες τους.¹⁵⁶ Σε άλλες χώρες το κόστος αναβάθμισης μεγαλύτερων δικτύων ήταν πολύ μικρότερο σε σχέση με εκείνο που δόθηκε στην Ελλάδα

¹⁵⁴ Γασπαρινάτου, Μ. (2019). *Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα*, στο: Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: Ε.Α.Π.

¹⁵⁵ Σκανδάμης, Μ. (2023). «Τέμπη: Θα ερευνηθεί το κρατικό και εταιρικό έγκλημα?» στο <https://thesocialist.gr/m-skandamis-tebi-tha-erevnithei-to-kratiko-kai-etairiko-egklima/>

¹⁵⁶ Ο.π.

και πιθανόν χρήζει διερεύνησης αν έγιναν υπερτιμολογήσεις. Επιπλέον υπάρχει κάποιου είδους χειραγώγηση των αποφάσεων του Δημοσίου και των ελεγκτικών αρχών υπέρ των εταιρειών. Η αδράνεια των ελεγκτικών μηχανισμών, η άρνηση της διερεύνησης της υπόθεσης και η αρχειοθέτησή της ενισχύει το κοινό αίσθημα της συγκάλυψης και της διευκόλυνσης. Υπάρχει παραβίαση στο δικαίωμα της ασφάλειας. Τελικά αποδεικνύεται ότι η σύμπραξη κράτους και ιδιωτών αποφέρει αρνητικά αποτελέσματα για το κοινωνικό σύνολο. Το δυστύχημα στα Τέμπη αποτελεί ένα κρατικοεταιρικό έγκλημα με ανθρώπινα θύματα.

4.2 Το Σκάνδαλο των Υποκλοπών.

Ένα ακόμη πρόσφατο σκάνδαλο με τα χαρακτηριστικά του κρατικοεταιρικού εγκλήματος, είναι το σκάνδαλο των υποκλοπών. Σύμφωνα με την περιγραφή της Ευρωπαϊκής επιτροπής, το κατασκοπευτικό λογισμικό εκμεταλλεύεται με τη χρήση ψηφιακών στοιχείων ευάλωτα σημεία άλλων ψηφιακών προϊόντων, με αποτέλεσμα να παρακολουθούνται, συλλέγονται και αναλύονται δεδομένα μέσα από την μυστική καταγραφή συνομιλιών, βιντεοσκόπησης προσώπων, του περιβάλλοντός τους, της δραστηριότητας μέσω πολλαπλών τερματικών συσκευών, κτλ. χωρίς προηγούμενη ενημέρωση και συγκατάθεση από το παρακολουθούμενο πρόσωπο. Εγκαθίσταται εξ αποστάσεως διεισδύοντας στο κινητό τηλέφωνο και δεν μπορεί να ανιχνευθεί. Αποτελεί ένα είδος κυβερνοεπιτήρησης που επιτρέπει τη συγκεκαλυμμένη επιτήρηση προσώπων και συνακροάσεων και με το πρόσχημα της εθνικής ασφάλειας παρακολουθούνται κυρίως δημοσιογράφοι και πολιτικά πρόσωπα. Το κατασκοπευτικό λογισμικό επιτρέπει την αναδρομική πρόσβαση σε δεδομένα, αρχεία, κτλ. σε αντίθεση με τη συμβατική παρακολούθηση που συμβαίνει σε πραγματικό χρόνο. Αυτό ενέχει κινδύνους και για τη διασφάλιση από τη δικαστική εποπτεία και είναι πολύ δύσκολο να εντοπιστεί ο εισβολέας. Χρησιμοποιείται από τις κρατικές μυστικές υπηρεσίες κατόπιν έγκρισης, με σκοπό την διερεύνηση και αποτροπή των εγκλημάτων και της τρομοκρατίας και την επιβολή της ασφάλειας και του νόμου. Ωστόσο, τόσο σε αυταρχικά αλλά και σε δημοκρατικά καθεστώτα, έγινε αντικείμενο κατάχρησης κυρίως για πολιτικούς σκοπούς και χρησιμοποιήθηκε χωρίς δικαστική εποπτεία. Για το λόγο αυτό εγείρονται

ανησυχίες σε πολλά κράτη σχετικά με την παραβίαση δημοκρατικών θεσμών, την προστασία της ιδιωτικής ζωής και την ελευθερία του τύπου¹⁵⁷.

Το Pegasus και το Predator, λογισμικά με τα οποία γίνονταν και οι παράνομες παρακολουθήσεις, εισάγονται και πωλούνται σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο των κρατών, το οποίο ρυθμίζει την εσωτερική τους ασφάλεια και δημοκρατικούς κανόνες ώστε να υπάρχει διαφάνεια σε όλη την διαδικασία και να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος κατάχρησης εξουσίας. Ωστόσο ο τρόπος προμήθειάς του είναι δύσκολο να εντοπιστεί και η δομή αυτών των εταιρειών είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη. Η έλλειψη ανεξαρτησίας των ελεγκτικών μηχανισμών και η αναποτελεσματικότητα του μηχανισμού έννομης προστασίας έχει διαπιστωθεί όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ουγγαρία, την Πολωνία και την Ισπανία. Όπως αναφέρεται στην έκθεση της επιτροπής η χρήση του γίνεται με τρόπο ασύμβατο με την έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Γίνονταν παράνομες παρακολουθήσεις μαζί με τις νόμιμες¹⁵⁸.

4.2.1 Ιστορικό

Το 2021 ομάδα ερευνητών δημοσιογράφων δημοσίευσε έκθεση και έκανε γνωστό το ζήτημα των υποκλοπών αναφέροντας τη στοχοποίηση τουλάχιστον 50000 τηλεφωνικών αριθμών από το λογισμικό Pegasus . Το ίδιο έτος στην Ελλάδα ο δημοσιογράφος Θανάσης Κουκάκης ο οποίος ερευνούσε οικονομικά σκάνδαλα ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές για την παρακολούθησή του. Μετέπειτα έρχονται στο φως αποκαλύψεις και για άλλες στοχοποιήσεις πολιτικών, δημοσιογράφων, δικαστικών, επιχειρηματιών, κτλ. και συγγενικών προσώπων αυτών με τα λογισμικά Pegasus και Predator. Η Ελληνική Κυβέρνηση για άλλη μια φορά δηλώνει άρνηση ότι δηλαδή δεν αγοράστηκε και δεν χρησιμοποιήθηκε κακόβουλο λογισμικό αν και έχουν πραγματοποιηθεί παράνομες παρακολουθήσεις από την ΕΥΠ.¹⁵⁹ Μετά από τις δημοσιογραφικές αποκαλύψεις των Reporters United και της εφημερίδας των Συντακτών σχετικά με την παρακολούθηση του ευρωβουλευτή Νίκου Ανδρουλάκη, υπάρχει άρνηση ευθύνης από τον Πρωθυπουργό ενώ

¹⁵⁷ Πόρισμα Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

¹⁵⁸ Πόρισμα Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

¹⁵⁹ Πόρισμα Ευρωπαϊκής επιτροπής.

ταυτόχρονα αναλαμβάνουν την ευθύνη και παραιτούνται ο πρόεδρος της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών και ο γενικός γραμματέας της Κυβέρνησης.¹⁶⁰ Επίσης, αποδεικνύεται ότι έχει συναφθεί συμφωνία με την εταιρεία NSO για τη αγορά του λογισμικού Pagasus¹⁶¹.

Λόγω έλλειψης στοιχείων η αρμόδια Εισαγγελέας η οποία και παρακολουθείτο και η ίδια, έθεσε την υπόθεση στο αρχείο, Η προσπάθεια διαλεύκανσης της υπόθεσης συνεχίζεται κυρίως από δημοσιογράφους και διεθνείς οργανισμούς. Αξίζει να σημειωθεί η αναφορά για την υπονόμευση του κράτους δικαίου στην Ελλάδα από το Διεθνές Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο κρίνει ότι έχει παραβιαστεί το Ευρωπαϊκό δίκαιο και ζητάει επείγουσες μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση της κακόβουλης χρήσης των εν λόγω λογισμικών.¹⁶² Επίσης το Ευρωκοινοβούλιο ζητά το σεβασμό του κράτους δικαίου στην Ελλάδα και αναφέρεται επικριτικά στα λογισμικά κατασκοπείας, στις αγωγές SLAPP εναντίων δημοσιογράφων αλλά και στις Ανεξάρτητες Αρχές. Αξιοσημείωτη είναι και η αντίδραση της κοινωνίας στο ζήτημα των υποκλοπών. Με βάση τις δημοσκοπήσεις φαίνεται πως είναι το τελευταίο θέμα που απασχολεί την κοινωνία, με άλλα προβλήματα όπως είναι η ακρίβεια και το ενεργειακό να έρχονται πρώτα¹⁶³.

4.2.2 Έρευνες και εκθέσεις

Παρόλη την άρνηση των αρμοδίων στην Ελλάδα να ερευνήσουν την υπόθεση, η επιτροπή της Pega, που συστάθηκε το 2022, διερεύνησε την υπόθεση και παρείχε σημαντικά στοιχεία στην έκθεσή της, όπως παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων και περιπτώσεις κακοδιοίκησης. Στην έκθεση αναφέρεται ότι απαιτείται λεπτομερέστερη ρύθμιση του εύθραυστου νομικού πλαισίου για τα κακόβουλα λογισμικά αλλά και ρύθμιση της νομοθεσίας για την διασφάλιση της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της δημοκρατίας.¹⁶⁴ Ωστόσο, κατά την έρευνά της συνάντησε εμπόδια από τις Αρχές και όπως δήλωσε η πρόεδρος Sophie in't Veld στην εφημερίδα ΕΦΣΥΝ δεν έλαβε σαφής απαντήσεις

¹⁶⁰ Χονδρόγιαννος, Θ. (2022). *Αντιδράσεις και καταδίκη της αγωγής του Γρηγόρη δημητριάδη ως SLAPP*. Govwatch.gr

¹⁶¹ Πόρισμα Ευρωπαϊκής επιτροπής.

¹⁶² Human Rights Watch. Word Report 2024 στο <https://www.hrw.org/world-report/2024>

¹⁶³ Δημοσκόπηση της Metron Analysis «Ακτινογραφία των Ελλήνων, τί πιστεύουν για εκλογές, Ουκρανικό, ακρίβεια και υποκλοπές

¹⁶⁴ Πόρισμα ΕΕ, Ό.π.

για τον τρόπο που αγοράστηκε το κατασκοπευτικό λογισμικό καθώς και για τις σχέσεις της εταιρείας Intellexa με κυβερνητικούς αξιωματούχους αλλά και για τις παρακολουθήσεις των ίδιων προσώπων μέσα από την εθνική υπηρεσία πληροφοριών. Η ΕΑΔ δεν έδωσε απαντήσεις όσον αφορά την αγορά ή μη από την Κυβέρνηση των λογισμικών από την εταιρεία Intellexa ή άλλες εταιρείες. Η πρόεδρος της επιτροπής Pega, δήλωσε επίσης ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να είναι θεματοφύλακας των Ευρωπαϊκών θεσμών, έχει όμως αποτύχει σε αυτό το ρόλο¹⁶⁵.

Το 2022, ο νόμος άλλαξε και πλέον επιτρέπεται η αγορά λογισμικών παρακολούθησης από το κράτος και οι όροι χρήσεις και οι προϋποθέσεις καθορίζονται από τη σύναψη συμβάσεων. Η σύσταση της ΑΔΑΕ άλλαξε όταν αυτή επιχείρησε να διερευνήσει την υπόθεση για το αν γίνονται οι παρακολουθήσεις από το ίδιο κέντρο. Η ΑΔΠΠΧ δεν εντόπισε τους υπεύθυνους αν και παραδέχτηκε τη χρήση κατασκοπευτικού λογισμικού σε κινητές συσκευές ατόμων. Ο Ευρωπαίος Εισαγγελέας αδυνατεί να διεξάγει έρευνα καθώς οι αρμοδιότητές του, περιορίζονται στην προάσπιση οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης και δεν έχει αποδειχθεί αγορά του κακόβουλου λογισμικού από την πλευρά της ελληνικής κυβέρνησης ώστε να διερευνηθεί ακολούθως και το ενδεχόμενο τυχόν κατάχρησης Ευρωπαϊκών κονδυλίων¹⁶⁶.

Η Intellexa προμηθευτής των λογισμικών παρακολούθησης, ήρθε στην Ελλάδα το 2020, ενώ είχε καταδικαστεί στην Κύπρο με πρόστιμο ενός εκατομμυρίου ευρώ για παραβίαση ιδιωτικής ζωής Διαχειριστής και σύμβουλος ήταν ο Φέλιξ Μπίτζιος. Οι Reporters United έχουν αποκαλύψει τις στενές σχέσεις του Φέλιξ Μπίτζιου με το περιβάλλον του Πρωθυπουργού. Υπό καθεστώς κυρώσεων τέθηκε η εταιρεία και δύο πρόσωπα από τις ΗΠΑ, σύμφωνα με πρόσφατο δημοσίευμα του inside story, για την παραγωγή και πώληση του λογισμικού κατασκοπείας και αναφέρει ότι χρησιμοποιούνταν εναντίων δημοσιογράφων, αξιωματούχων των ΗΠΑ και αντιφρονούντων σε θέματα πολιτικής. Επίσης το εξήγαγαν και σε χώρες με αυταρχικά καθεστώτα. Η Intellexa δεν είχε δημοσιεύσει ισολογισμούς εγκαίρως από το 2021 και είχε τεθεί σε αναστολή από το ΓΕΜΗ.

¹⁶⁵ Σοφί Ιν'τ Βελτ. (2023) ΕΦΣΥΝ. *Η Commission κάνει τα στραβά μάτια για τους θεσμούς στην Ελλάδα.* στο https://www.efsyn.gr/kosmos/eyropi/375672_sofi-int-belnt-i-komision-kanei-ta-straba-matia-gia-toys-thesmoys-stin-ellada

¹⁶⁶ Ντάσκα, Σ., Τζιάτζιος, Σ., Τσιικίτικου, Β. (2014). *Υποκλοπές*. Διεπιστημινικό Σεμινάριο ΕΑΠ.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι πρώην εργαζόμενοι της εταιρείας στην πλειοψηφία τους εργάζονται στις δύο νέες ελληνικές νεοσύστατες εταιρείες¹⁶⁷

Βλέπουμε μια ευνοιοκρατία εντός της ΕΥΠ. Ο πρωθυπουργός όρισε τον ανιψιό του υπεύθυνο για τις επαφές με τις εν λόγω εταιρείες οι οποίες και ωφελήθηκαν από νόμους της Κυβέρνησης που πρόσφεραν αμνηστία σε φοροφυγάδες.

4.2.3 Υποκλοπές ως κρατικοεταιρικό έγκλημα

Εξετάζοντας την υπόθεση από την άποψη της εγκληματολογικής θεωρίας και της θεωρίας του κρατικοεταιρικού εγκλήματος ειδικότερο, καταρχήν έχουμε το πρώτο στοιχείο όπου οι «δράστες» προέρχονται από ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Για την ικανοποίηση κάποιων στόχων, το κράτος και οι εταιρείες έχουν αλληλοεπιδράσει μεταξύ τους και εφάρμοσαν πρακτικές προκαλώντας κοινωνική βλάβη¹⁶⁸. Το σκάνδαλο ήρθε τυχαία στο φως. Εκ πρώτης όψεως δεν παρατηρείται κάτι το παράνομο ή αξιόποιο από τη στιγμή που υπάρχει νομικό πλαίσιο που ορίζει την λειτουργία των μυστικών υπηρεσιών. Προκύπτουν όμως ερωτηματικά για το πως η αρμόδια Εισαγγελέας, ενέκρινε όλες τις παρακολουθήσεις με το αιτιολογικό της εθνικής ασφάλειας. Στις αρχές του 2024, η Εισαγγελέας απαλλάχθηκε από αίτημα για πειθαρχική έρευνα και η υπόθεση τέθηκε στο αρχείο. Αν και οι παρακολουθήσεις γινόταν νομότυπα, η πρακτική, όπως η παραβίαση της ιδιωτικότητας, μπορεί να ήταν κοινωνικά επιβλαβής και οι δράστες ήταν δύσκολο να αποκαλυφθούν αφού οι αρμόδιες αρχές δεν στρέφονται εναντίων των ισχυρών. Το κρατικοεταιρικό έγκλημα μπορεί να συμβεί ακόμη και αν το κράτος και οι φορείς του δε συμμετέχουν ενεργά σε αυτό. Μπορεί δηλαδή να υπάρχει από την πλευρά του αποτυχία να ελέγξει την παρανομία ή να το αφήσει σιωπηρά να συμβεί¹⁶⁹. Η ασάφεια στο νόμο «για λόγους εθνικής ασφάλειας» δημιουργεί προϋποθέσεις για παραβάσεις καθώς είναι αρκετά ασαφής.

¹⁶⁷ Εφημερίδα Αυγή. Σκάνδαλο υποκλοπών/νέα στοιχεία για την Intellexa-Με ποιες εταιρείες συνδέονται πρώην υπάλληλοί της. στο https://www.avgi.gr/koinonia/481991_nea-stoiheia-gia-intellexa-me-poi-es-ellinikes-etairies-syndeontai-proin-ypalliloi

¹⁶⁸ Γεωργούλας, Στρ. (2018). «Κρατικό-Εταιρικό Έγκλημα: παραδείγματα στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα», στον συλλογικό τόμο *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Who's side are we on"*, Αθήνα: έκδοση της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου

¹⁶⁹ Kramer, R. Michalowski, R. (2007). *State-Corporate Crime and Criminological Inquiry* Σε Pontell, H & Geis, G. (Επιμ.), *International Handbook of White-Collar and Corporate Crime*, Ελβετία.

Οι διαπροσωπικές σχέσεις στελεχών των εταιρειών με πολιτικά πρόσωπα, η άρνηση λογοδοσίας και η αδιαφάνεια, είναι στοιχεία που ενισχύουν τις ενδείξεις συνεργασίας του κράτους με τις εταιρείες και κατάχρησης εξουσίας¹⁷⁰. Δεν διευκρινίζεται με πιο τρόπο τελικά πραγματοποιήθηκε η αγορά λογισμικού. Η Κυβέρνηση παραδέχτηκε έστω και έμμεσα ότι υπήρξε κακοδιοίκηση από το κράτος και ότι δεν ήταν σωστές πολιτικά οι παρακολουθήσεις. Υπάρχει ζήτημα ελλιπών ελέγχων από το κράτος και τις Ανεξάρτητες Αρχές. Η παρακολούθηση πολιτικών αντιπάλων, δημοσιογράφων, κτλ. εγείρει ερωτηματικά για τους σκοπούς της παρακολούθησης οι οποίοι μπορεί να στόχευαν σε εκβιασμούς ή πολιτικό έλεγχο, κτλ. Δεν έχει απαντηθεί το ερώτημα με τί πόρους καλύφθηκε το κόστος αγοράς αυτών των λογισμικών, ποιο ήταν αυτό, αν υπήρχε σύμβαση. Υπάρχουν οι απόρρητες δαπάνες της Κυβέρνησης αλλά αυτό εγείρει ερωτηματικά, το από πού προέρχονται αυτές οι απόρρητες δαπάνες. Δηλαδή ναι μεν υπάρχουν απόρρητα κονδύλια αλλά δεν απαντάται το ερώτημα αν χρησιμοποιήθηκαν εθνικοί ή κοινοτικοί πόροι. Ιδιοκτήτες των εν λόγω εταιρειών σχετίζονται άμεσα με μέλη της κυβέρνησης. Να μην παραβλέπουμε και την υπαγωγή και εποπτεία της εθνικής υπηρεσίας πληροφοριών στον Πρωθυπουργό μετά την ανάληψη των καθηκόντων του το 2019. Τέλος παρόλο που απαγορεύεται από την Ευρωπαϊκή νομοθεσία, η Κυβέρνηση έδωσε παράνομα άδεια για εξαγωγή του παράνομου λογισμικού σε Τρίτη χώρα¹⁷¹.

Καταληκτικά θα μπορούσαμε να πούμε ότι το σκάνδαλο των υποκλοπών αποτελεί ένα ακόμη κρατικοεταρικό έγκλημα, αφού παραβιάζει ανθρώπινα δικαιώματα και τη νομοθεσία. Διαπιστώνεται κακοδιοίκηση και διαπροσωπικές σχέσεις μεταξύ πολιτικών προσώπων και στελεχών των εταιρειών. Επιπλέον δεν έχει διευκρινιστεί αν έγινε κατάχρηση οικονομικών πόρων και κοινοτικών κονδυλίων.

¹⁷⁰ Βιδάλη, Σ. Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα συμριφορά και ποινικό φαινόμενο*. Νομική Βιβλιοθήκη.

¹⁷¹ Πόρισμα ΕΕ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 Ο ρόλος των μέσων ενημέρωσης στην εξαφάνιση των εγκλημάτων

Ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι πολύ σημαντικός για τη δημοσιοποίηση των εγκλημάτων των ισχυρών. Ωστόσο συντονισμένα τα ΜΜΕ, αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης πλέον, διαστρεβλώνουν, δραματοποιούν ή και κατασκευάζουν ένα έγκλημα προκειμένου να ενεργοποιήσουν την κοινωνία και να προκαλέσουν ηθικούς πανικούς στα κατώτερα στρώματα, για εγκλήματα που προκαλούν μικρότερη ζημιά. Τα λεγόμενα εγκλήματα του δρόμου, όπως εκείνα των μεταναστών, των τοξικομανών κτλ., προβάλλονται περισσότερο και αυτές οι αποκλίνουσες συμπεριφορές, θεωρούνται κατακριτέες και καταδικαστέες από την κοινωνία και έτσι ενεργοποιείται ο κοινωνικός έλεγχος¹⁷². Αντίθετα τα εγκλήματα των ισχυρών δεν προσεγγίζονται με το ίδιο τρόπο και η προβολή τους είναι περισσότερο ουδέτερη ή και ανύπαρκτη πολλές φορές, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται ευνοϊκότερα από τη δικαιοσύνη.¹⁷³ Κι ενώ οι βλάβες που προκαλούν τα εγκλήματα των ισχυρών είναι μεγάλες, η κοινωνία χειραγωγείται με τη βοήθεια των ΜΜΕ και συσκοτίζεται ο ρόλος των εγκληματιών ενώ ο συστημικός χαρακτήρας αυτών των εγκλημάτων αποσιωπάται.¹⁷⁴ Η δημοσιογραφική ελευθερία περιορίζεται και με τη σιωπή ή και την ουδετερότητα, εξασφαλίζεται η προστασία των εγκληματιών και επιτυγχάνεται η εξουδετέρωση του κοινωνικού ελέγχου.¹⁷⁵ Τα εγκλήματα των ισχυρών στις παραδοσιακές κοινωνίες δεν αντιμετωπίζονται ως πραγματικά εγκλήματα ενώ ο ποινικός νόμος αποδεικνύεται ανεπαρκής για την αντιμετώπισή τους. Το κράτος φαίνεται να παραιτείται για χάρη της παγκοσμιοποίησης και να εφαρμόζει πολιτικές όπως αυτή των ιδιωτικοποιήσεων για χάρη της οικονομίας. Έτσι, ο κρατικός μηχανισμός και η κοινωνία γενικότερα, ενισχύουν την αντίληψη της έλλειψης εναλλακτικής με τη βοήθεια πάντα των ΜΜΕ. Το ανύπαρκτο θεσμικό πλαίσιο και η επιχειρηματική κουλτούρα που παγιώνεται χάριν της ανάπτυξης και της ανάγκης για κερδοφορία του κεφαλαίου, εξαλείφουν την αντίληψη της εγκληματικότητας του λευκού κολάρου είτε το προσεγγίζουν περισσότερο ωφελμιστικά και το θεωρούν αναγκαίο κακό. Υπάρχει έλλειψη βούλησης ανεύρεσης των

¹⁷² Καρύδης, Β. (2010). *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη*. Αθήνα-Κομοτηνή.

¹⁷³ Βασιλαντωπούλου, Β. (2015). *«Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί»*.

¹⁷⁴ Παπαχαλαράμπους, Χ. (2019). *«Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου»*.

¹⁷⁵ Γασπαρινάτου, Μ. (2019). *Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα*.

εγκληματιών, ο εγκληματίας περνά απαρατήρητος και το έγκλημα θεωρείται πλέον κανονικότητα. Το κράτος ελέγχει ανάλογα με τα συμφέροντά του και μπορούμε να μιλήσουμε και για έναν επιθετικό καπιταλισμό με στόχο τη διασφάλιση των κερδών αναβιώνοντας ακόμη και ακροδεξιές αντιλήψεις. Η κοινωνία αποπροσανατολίζεται και δίνεται έμφαση στο οργανωμένο έγκλημα και την τρομοκρατία.¹⁷⁶

Τα εγκλήματα των ισχυρών, ταυτίζονται με τους όρους οργανωμένο έγκλημα, οικονομικό έγκλημα, πολιτικό σκάνδαλο.¹⁷⁷ Όπως είχε πει και ο Μαρξ, η διαμόρφωση της αντίληψης της κοινωνίας συνοψίζεται στην αντίληψη ότι τα χρήματα είναι καλά. Αυτοί που έχουν πλούτο και εξουσία αποφασίζουν και ρυθμίζουν το νομοθετικό πλαίσιο. Εξαφανίζοντας τα θύματα εξαφανίζεται και η βούληση ανεύρεσης των εγκληματιών και εκείνοι που υφίστανται βλάβη είναι αδύναμοι να αντιδράσουν¹⁷⁸.

5.2 Κοινωνική βλάβη

Η κοινωνική βλάβη σύμφωνα με την οπτική της κριτικής εγκληματολογίας, αποτελεί τον κοινό παρονομαστή για τις μεταρρυθμίσεις που σημειώνονται διαχρονικά για την οριοθέτηση της εγκληματικότητας του λευκού κολάρου και την κοινωνική βλάβη που προκαλείται. Ο Σάδερλαντ στη μελέτη του τόνισε τις βλάβες που προκαλούνται τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο, σε ανθρώπινες ζωές και σε υλικές ζημιές και τις κατέταξε ως πιο σοβαρές ακόμη και από τις βλάβες που προέρχονται από τη λεγόμενη βαριά εγκληματικότητα.¹⁷⁹ Οι βλάβες επηρεάζουν τις ζωές πολλών ανθρώπων.¹⁸⁰ Η κοινωνική βλάβη οικοδομείται πάνω σε επιβλαβή βιώματα των ανθρώπων κατά τη διάρκεια της ζωής τους και στρέφει σε μια παθητική στάση έναντι των εγκλημάτων. Η ανεργία, η υπερφορολόγηση, τα χαμηλά εισοδήματα, τα προβλήματα στέγασης, η έλλειψη δωρεάν παιδείας και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, η μείωση των κρατικών κονδυλίων και η ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων, η γενικότερη παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι κάποιες από τις επιβλαβείς εμπειρίες που βιώνουν οι άνθρωποι εξαιτίας των αποτελεσμάτων των εγκλημάτων των ισχυρών. Ωστόσο, η έννοια της βλάβης είναι δύσκολο

¹⁷⁶ Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *Λευκά Κολάρια και Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική*.

¹⁷⁷ Παπαχαλαράμπους, Χ. (2019). «Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου».

¹⁷⁸ Βασιλαντωνοπούλου, Β. Ό.π.,

¹⁷⁹ Βασιλαντοπούλου, Β. Ό.π.

¹⁸⁰ Παπαχαλαράμπους, Χ. Ό.π.

να οριοθετηθεί καθώς κάποιοι αντιστέκονται στον ορισμό γιατί απειλούνται τα συμφέροντά τους. Τα εγκλήματα δεν σχετίζονται με άλλα επιβλαβή γεγονότα που προκαλούνται και διαπιστώνεται δυσκολία ιεράρχησης και μέτρησής της. Συγκεκριμένα, οι βλάβες μπορούν να ταξινομηθούν σε φυσικές στις οποίες συμπεριλαμβάνονται κακουχίες που βιώνουν οι άνθρωποι στη ζωή τους, όπως η τρομοκρατία, η διαφθορά τα κρατικά εγκλήματα, και χρηματοπιστωτικές βλάβες στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οικονομικές απώλειες ως αποτέλεσμα συγκεκριμένων πολιτικών, Επιπλέον διακρίνονται σε συναισθηματικές βλάβες που υπόκεινται οι άνθρωποι εξαιτίας όλων των πιέσεων που υφίστανται και στην πολιτισμική ανασφάλεια όπως είναι η αδυναμία πρόσβασης στην εκπαίδευση.¹⁸¹

Ο νόμος δεν μπορεί να ασχολείται συνεχώς με τις επιπτώσεις διαφόρων ενεργειών και συναλλαγών και ως αποτέλεσμα οικονομικής πρωτοβουλίας επέρχεται βλάβη στην κοινωνία ή στο περιβάλλον. Η νομιμότητα και οι νόμοι, ενσωματώνουν μια σειρά από αντικρουόμενες προσδοκίες μερικές από τις οποίες θα υπερισχύσουν. Δεν είναι δυνατόν να αποτραπούν όλες οι ενέργειες που θα προκαλέσουν βλάβες. Την αναγκαιότητα της βλάβης συνοδεύει η θεώρηση της οικονομικής ανάπτυξης ως ανακάλυψη νέων μεθόδων δημιουργίας πλούτου.¹⁸²

Παρατηρείται αδυναμία της κοινωνίας να εκδιώξει τους εγκληματίες του λευκού κολάρου μέσω του ποινικού συστήματος. Λόγω των σκανδάλων κλονίζεται η εμπιστοσύνη στους πολιτικούς και τους ισχυρούς επιχειρηματίες. Ωστόσο πολλές φορές το έγκλημα συνιστά μια κοινωνική κατασκευή που αποτελεί απόρροια της κοινωνικής σύγκρουσης ενώ ο νόμος ορίζει ποιες συμπεριφορές είναι επιβλαβής και ποιες όχι. Όσο απομακρύνεται η κριτική εγκληματολογία από το αιτιολογικό μοντέλο των εγκλημάτων, θα υπάρχει ζήτημα αντιμετώπισης των αιτιών που τα προκαλούν. Απαιτείται μαζί με το ρυθμιστικό πλαίσιο καταπολέμησης, πολιτική παρέμβαση και κοινωνικές αλλαγές καθώς οι κοινωνικές σχέσεις ελέγχου δεν λειτουργούν αποτελεσματικά. Η αντεγκληματική πολιτική δεν επιδρά σε μεγάλο βαθμό σε μια κοινωνία. Η αντικατάσταση του εγκληματία με την κοινωνική βλάβη και τη συλλογική ευθύνη, οδηγεί την κοινωνία σε αδιαφορία για το έγκλημα. Επιπλέον, η

¹⁸¹ Βασιλαντοπούλου, Β. Ό.π.

¹⁸² Ruggiero V. (2013). *Toxic state corporate crimes, neo liberalism and Green Criminology: The Hazards and Legacies of the Oil, Chemical and Mineral Industries*. στο <https://www.crimejusticejournal.com/article/view/690/443>

αδυναμία κάθε μορφής ελέγχου της εγκληματικότητας των ισχυρών, οδηγεί στην απομάκρυνσή του και από κάθε ποινικό έλεγχο.¹⁸³

Οι επιπτώσεις των οικονομικών εγκλημάτων είναι μεγάλες στο περιβάλλον. Σε μια καπιταλιστική οικονομία ή χρήση της δύναμης για κέρδος, μπορεί να προκαλέσει περιβαλλοντική βλάβη αφού τα επιχειρηματικά συμφέροντα εκμεταλλεύονται τους περιβαλλοντικούς πόρους όσο και την ανθρώπινη εργασία. Ο ορισμός των περιβαλλοντικών εγκλημάτων μπορεί να εφαρμοστεί σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο σε υποθέσεις που αφορούν εταιρική εξουσία και περιβαλλοντικό έγκλημα και υπάρχουν πολλά παραδείγματα τέτοιου είδους εγκλημάτων (Kramer & Michalowski 2012) που προκαλούν εγκληματικές επιπτώσεις όπως η ρύπανση στο υδάτινο περιβάλλον, στον αέρα, η υποβάθμιση του εδάφους με συνέπειες στην υγεία.

Στις πετρελαϊκές εταιρείες συχνά συμβαίνουν ατυχήματα με διαρροές που έχουν ως συνέπειες τεράστιες οικολογικές καταστροφές. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πως λειτουργούν τα κρατικοεταιρικά εγκλήματα. Οι εταιρείες ζητούν περισσότερους οικονομικούς πόρους και νομικές διασφαλίσεις από κρατικές υπηρεσίες που είναι επιφορτισμένες με όλο το ρυθμιστικό πλαίσιο καθιστώντας αναγκαία μια αμοιβαία σχέση και πολλές φορές επωφελή¹⁸⁴.

Τα εγκλήματα των φτωχοποιημένων κοινωνικά στρωμάτων, όπως είναι οι κλοπές οι ληστείες κτλ., τιμωρούνται με στέρηση της ελευθερίας ενώ τα εγκλήματα των ανώτερα κοινωνικά και οικονομικά στρωμάτων, όπως είναι τα εγκλήματα των επιχειρήσεων, τιμωρούνται κυρίως με χρηματικά πρόστιμα κι έτσι οι πλούσιοι πληρώνουν με χρήμα την ποινή και δε στερούνται την ελευθερία τους. Ως αποτέλεσμα, αναπαράγονται οι ευρύτερες κοινωνικές ανισότητες και το ποινικοκατασταλτικό σύστημα λειτουργεί επιλεκτικά. Οι μεγάλες και πολυεθνικές εταιρείες ευνοούνται από φοροαπαλλαγές και άλλες διευκολύνσεις ειδικά σε περιόδους κρίσης και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την απώλεια εσόδων για το ελληνικό δημόσιο. Η εκποίηση δημόσιου πλούτου και η αναζήτηση ξένων επενδυτών με τις ιδιωτικοποιήσεις και αποκρατικοποιήσεις κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης ως απαίτηση της Ευρωπαϊκής ένωσης και του ΔΝΤ, προκάλεσαν μια

¹⁸³ Βασιλαντοπούλου, Β. Ό.π.

¹⁸⁴ Ruggiero V. (2013). Toxic state corporate crimes, neo liberalism and Green Criminology: The Hazards and Legacies of the Oil, Chemical and Mineral Industries. στο <https://www.crimejusticejournal.com/article/view/690/443>

σειρά από κοινωνικές βλάβες. Αυτές οι διαρθρωτικές αλλαγές όχι μόνο δεν οδήγησαν στη μείωση ανεργίας και κρατικού χρέους αλλά φτωχοποίησαν περαιτέρω τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Εξάλλου οι φορολογικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα, ειδικότερα στα πλαίσια δημοσιονομικής εξυγίανσης, ευνοούν τις μεγάλες εταιρείες και επιβαρύνουν τις μεσαίες και μικρότερες. Στην περίπτωση της χώρας μας κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης το ΑΕΠ μειώθηκε και το χρέος αυξήθηκε με συνέπεια τη δημιουργία κοινωνικοοικονομικών ανισοτήτων.¹⁸⁵

5.3 Πρόληψη

Υπάρχει ανάγκη για την ύπαρξη και συγκρότηση εξειδικευμένων προσώπων ή οργάνων τα οποία θα λειτουργούν ανεξάρτητα και προληπτικά. Τα όργανα αυτά ελέγχουν τη διαχείριση δημοσίων οικονομικών και προμηθειών, το προσωπικό του Δημοσίου και τον ιδιωτικό τομέα. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να υπάρχει ένα σύστημα εκπαίδευσης, κατάρτισης και αξιολόγησης των δημοσίων λειτουργών και συστήματα ελέγχου των προμηθειών, μέτρα για την πρόληψη της διαφθοράς, δημοσιότητα όσον αφορά τις Δημόσιες προμήθειες, έλεγχοι και στον ιδιωτικό τομέα για την αποτροπή άσκησης επιρροής και δωροδοκίας παράνομου πλουτισμού, κατάχρησης εξουσίας και παράνομης νομιμοποίησης εσόδων. Η προστασία των μαρτύρων και θυμάτων αλλά και η κατάσχεση, η επιστροφή και δήμευση των προϊόντων που προκύπτουν από εγκληματικές ενέργειες είναι ακόμη μερικά μέτρα. Έχουν γίνει μεταρρυθμίσεις στη δημόσια λειτουργία του κράτους και τροποποιήσεις άρθρων στον ποινικό κώδικα και οι ποινές για τα εν λόγω εγκλήματα έχουν αυστηροποιηθεί. Σημαντική είναι και η διεθνής συνεργασία των ελεγκτικών και δικαστικών αρχών¹⁸⁶. Απαιτούνται στρατηγικές για τη μείωση και πρόληψη του εγκλήματος και εξωποινική πρόληψη. Θα πρέπει να υπάρξουν μεταρρυθμίσεις στο κράτος μέσω μαζικών πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών.

Παρατηρούμαι ότι η οικονομική κρίση μετά την οικονομική κατάρρευση, συνεχίζει και επιμένει, οι πολύ πλούσιοι, γίνονται ισχυρότεροι και η ευημερία των ανίσχυρων

¹⁸⁵ Κουρούτζας, Χ. (2019). *Το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα*. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαράλαμπος (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*.

¹⁸⁶ Βιδάλη, Σ, 2017. Πέρα από τα όρια.

επιδεινώνεται. Οι τρέχουσες πολιτικές δε φαίνεται να βελτιώνουν την κατάσταση. Θα πρέπει να αλλάξουν οι σχέσεις εξουσίας πίσω από τις πολιτικές συσσώρευσης κεφαλαίου και να δημιουργηθούν προοπτικές ελέγχου των εγκλημάτων των ισχυρών. Εναλλακτική λύση θα αποτελούσε ένα κίνημα ευημερίας και προσπάθεια αντίστασης στα εγκλήματα των ισχυρών ώστε οι υπάρχουσες ρυθμίσεις του κοινωνικού ελέγχου να λειτουργήσουν καλύτερα¹⁸⁷.

¹⁸⁷ Barak., G. (2015). The crimes of the powerful and the globalization of crimes.

Συμπεράσματα

Μέσα από τη μελέτη του κρατικοεταιρικού εγκλήματος, γίνονται αντιληπτές οι σχέσεις και η αλληλεξάρτηση μεταξύ κράτους και επιχειρήσεων καθώς και η μετεξέλιξη του συγκεκριμένου φαινομένου με την πάροδο του χρόνου και την εξέλιξη των κοινωνιών αλλά και την εποχή της παγκοσμιοποίησης. Πριν όμως ήταν σημαντικό να μελετηθούν τα εγκλήματα των ισχυρών και οι παράγοντες που τα ευνοούν.

Η σχέση ανάμεσα στο έγκλημα του λευκού κολάρου, το οργανωμένο έγκλημα και το κρατικοεταιρικό έγκλημα αναδείχθηκε από την Κριτική Εγκληματολογία. Το έγκλημα του λευκού κολάρου αποτελεί μέρος των οικονομικών εγκλημάτων. Η ελεύθερη αγορά αναδεικνύει την εγκληματικότητα ως αποτέλεσμα της σύμπραξης ιδιωτικού και δημοσίου τομέα. Σύμφωνα με τη θεώρηση της Κριτικής εγκληματολογίας, τα οικονομικά εγκλήματα αποτελούν δομικό στοιχείο της κοινωνίας και σχετίζονται με τον τρόπο συγκρότησής της. Ως προς την ποινική αντιμετώπιση των εγκλημάτων των ισχυρών φαίνεται πως δεν αναδεικνύεται ούτε ο εγκληματικός χαρακτήρας των πράξεων ούτε και οι συνέπειες τους. Η δικαιοσύνη είναι επιλεκτική. Σε ένα νεοφιλελεύθερο χρηματοπιστωτικό καπιταλισμό, ο παράνομος κατακερματισμός του πλούτου, αντικατοπτρίζει τις κοινωνικοοικονομικές σχέσεις οι οποίες οδηγούν σε οικονομικά εγκλήματα και με τη νομιμότητα και την παρανομία να κινούνται σε ρευστά όρια. Η προσφυγή των ανώτερων κοινωνικά τάξεων σε αστικά δικαστήρια αποτελεί έκφραση διάθεσης επιβολής ηπιότερων ποινών παρά τις τεράστιες επιβλαβείς συνέπειες που προκαλούνται στην κοινωνία.

Η οικονομική, κοινωνική και τεχνολογική εξέλιξη, έχει οδηγήσει και στην εξέλιξη των εγκλημάτων καθώς και στην εμφάνιση νέων με αποτέλεσμα αρνητικές συνέπειες για την εύρυθμη λειτουργία μιας κοινωνίας και της δημοκρατίας γενικότερα. Η διαφθορά αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό των εγκλημάτων και τις ανάπτυξης των πελατειακών σχέσεων. Το οργανωμένο έγκλημα συνδέεται στενά με τη διαφθορά και είναι ένα φαινόμενο που απασχολεί τη χώρα μας αλλά και τη διεθνή κοινότητα καθώς οι περιπτώσεις οργανωμένου εγκλήματος αυξάνονται και ολοένα και περισσότερο εμπλέκονται σε αυτό υπηρεσίες του κράτους. Οι σκοποί του εγκλήματος επιτυγχάνονται μέσω της διαφθοράς και αποκρύπτονται μέσω της δωροδοκίας. Η Ελλάδα έχει εισάγει στο Ποινικό δίκαιο την αποκόμιση οφέλους ως στοιχείο της διαφθοράς, ωστόσο το φαινόμενο δεν αντιμετωπίζεται

επαρκώς παρόλες τις σχετικές τροποποιήσεις στο νόμο ώστε να εναρμονίζεται με τις εξελίξεις των μορφών διαφθοράς και των απαιτήσεων των διεθνών κειμένων

Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος συνδέεται με πολυεθνικές εταιρείες που εγκαταλείπουν τα παραδοσιακά μοντέλα απασχόλησης και λειτουργίας τους και τα αντικαθιστούν με εκείνα που επιδοτούνται από το κράτος και πληρώνουν χαμηλούς μισθούς, κτλ. Αυτή η νέα κοινωνική πραγματικότητα, με τη νέα πολυεθνική παγκόσμια τάξη, του προηγμένου καπιταλισμού, περιλαμβάνει νεοφιλελεύθερες πολιτικές λιτότητας και ιδιωτικοποιήσεις, μείωση κράτους πρόνοιας, τον εξευτελισμό των μεσαίων και εργατικών στρωμάτων και τον μειωμένο ρόλο τους στα κέρδη στους διάφορους οικονομικούς τομείς. Τα εγκλήματα παγκοσμιοποίησης ενισχύονται από ενέργειες διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και πολιτικών νεοφιλελευθερισμού για να καλύψουν τις ανάγκες για συσσώρευση κεφαλαίου. Αυτό επιτυγχάνεται με την κατάχρηση εξουσίας. Τα κράτη αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να ελέγξουν τα εγκλήματα και επενδύουν σε στρατηγικές για την εξάλειψη των επιπτώσεων της εξαπάτησης και εκτεταμένης θυματοποίησης της κοινωνίας και μέσα από καταχρηστική συμπεριφορά, αποκρύπτονται ή διαστρεβλώνονται επιβλαβείς πρακτικές για την κοινωνία. Η παγκοσμιοποίηση έδωσε δύναμη σε πολυεθνικές εταιρείες και ενίσχυσε το ρόλο των κρατών και άλλων μη κρατικών παραγόντων οι οποίοι μέσω της οικονομικής και πολιτικής τους ισχύς μπορούν να ασκήσουν επιρροή τόσο σε εθνικούς όσο και διεθνείς θεσμούς. Λόγω της παγκοσμιοποίησης η διαφθορά δεν δύναται πλέον να αντιμετωπιστεί μόνο σε εθνικό επίπεδο χωρίς τη συνεργασία των κρατών

Η πολιτική διαφθορά αποτελεί μια λανθάνουσα λειτουργία του πολιτικού συστήματος η οποία απολαμβάνει την κοινωνική αποδοχή. Αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο του κρατικοεταιρικού εγκλήματος. Μέσω των πελατειακών σχέσεων τα πολιτικά κόμματα, παρέχουν ανταλλάγματα και εξασφαλίζουν κέρδη στις επιχειρήσεις αλλά και νομιμοποίηση από την κοινωνία. Η ανοχή στο έγκλημα δίνει στήριξη στην πολιτική εξουσία. Απαιτούνται σημαντικές μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση του φαινομένου της πολιτικής διαφθοράς καθώς η πολιτική διαφθορά αποτελεί κομβικό σημείο για την διάχυση προς τα κάτω και την αναπαραγωγή στην κοινωνία ως μια συνήθη πρακτική που τελικά ενσωματώνεται στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό σύστημα.

Στο πλαίσιο της αντεγκληματικής πολιτικής, τα εγκλήματα των ισχυρών φαίνεται να διαφεύγουν του επίσημου κοινωνικού ελέγχου ή να αντιμετωπίζονται φαινομενικά. Αν και έχουν γίνει σημαντικά βήματα για την αντιμετώπιση αυτών των εγκλημάτων και οι ποινές

έχουν αυστηροποιηθεί, εν τούτοις απαιτείται πολιτική βούληση και κατάλληλοι ελεγκτικοί μηχανισμοί ώστε να περιοριστεί το φαινόμενο. Δεν υφίσταται ενεργοποίηση της κοινής γνώμης καθώς συνήθως στα εγκλήματα των ισχυρών και τα κρατικοεταιρικά εγκλήματα δεν υπάρχουν θύματα. Οι κανόνες και οι αντιλήψεις των ατόμων διαμορφώνονται μέσα από την οικογένεια και το εκπαιδευτικό σύστημα. Με αυτό τον τρόπο, διαμορφώνοντας την αντίληψη της αλληλεγγύης, της δικαιοσύνης και της εντιμότητας διαμορφώνονται πρότυπα συμπεριφοράς. Στη διαμόρφωση αυτών των προτύπων συμπεριφοράς θα πρέπει να συμβάλλει και το κράτος όταν λειτουργεί με διαφάνεια και δεν υπονομεύει το αίσθημα ισονομίας του πολίτη, ώστε να επικρατεί το αίσθημα δικαίου στην κοινωνία. Εκτός από την νομοθεσία και την αναπροσαρμογή της με τις απαιτήσεις της μετεξέλιξης των κοινωνιών, την πρόληψη και την εξιχνίαση των εγκλημάτων, απαιτείται επιπλέον πολιτική βούληση και κοινωνική ευαισθητοποίηση για την καταπολέμηση των φαινομένων της διαφθοράς και τον περιορισμό κάθε τύπου εγκλήματος γενικότερα. Για την εξάλειψη των αντιφάσεων του καπιταλιστικού επεκτατισμού, απαιτούνται σημαντικές αλλαγές στην πολιτική οικονομία ώστε να αντιμετωπιστούν εκείνες οι συνθήκες που τρέφουν τα εγκλήματα των ισχυρών και τελικά να επιτευχθεί ελαχιστοποίηση της κοινωνικής βλάβης.

Καταλήγοντας μπορούμε να πούμε ότι η εξέλιξη των καπιταλιστικών κοινωνιών και η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη και εξέλιξη και των κρατικοεταιρικών εγκλημάτων και ο σκοπός είναι πάντα το κέρδος με αρνητικές συνέπειες για την κοινωνία γενικότερα.

Μέσα από τις υποθέσεις του δυστυχήματος των Τεμπών και των υποκλοπών αλλά και πολλών άλλων σκανδάλων διαχρονικά αποδεικνύεται ότι στα εγκλήματα αυτά υπάρχει σύμπραξη κράτους και εταιριών και εκτός από τις περιπτώσεις κακοδιοίκησης για τις οποίες είναι υπεύθυνο το κράτος, δημιουργούνται πελατειακές σχέσεις και μέσω της διαφθοράς επιτυγχάνεται ο σκοπός των επιχειρήσεων που είναι η μείωση του κόστους και η αύξηση του κέρδους τους. Παράλληλα παραβιάζονται ανθρώπινα δικαιώματα ακόμη και η ασφάλεια των πολιτών.

Το κρατικοεταιρικό έγκλημα εξασφαλίζοντας οικονομικούς πόρους μέσα από αδιαφανείς διαδικασίες στις εταιρείες εντείνει τις ανισότητες και υπονομεύει τη δημοκρατία μιας κοινωνίας. Γίνεται κατασπατάληση κρατικών και Ευρωπαϊκών κονδυλίων εις βάρος της κοινωνίας. Παράλληλα η σύμπραξη κράτους και ιδιωτών και οι ιδιωτικοποιήσεις σε όλους τους τομείς πλέον όπως η υγεία, η εκπαίδευση, κα. μειώνει το βιοτικό επίπεδο και

φτωχοποιεί περαιτέρω τα χαμηλά στρώματα ενώ μπορεί να οδηγήσει σε εξαθλίωση μέρος των πολιτών καθώς πλέον δυσκολεύονται να ικανοποιήσουν βασικές ανάγκες όπως είναι η στέγαση και η περίθαλψη.

Βιβλιογραφικές Πηγές

Ελληνική βιβλιογραφία

Αγγελή, Σ. (2018). *Κρατικό-εταιρικό έγκλημα, αντεγκληματική πολιτική και ο ρόλος της Υπερεθνικής Εγκληματολογίας*. Διδακτορική διατριβή. Σελ 283 ανακτήθηκε από <https://freader.ekt.gr/eadd/index.php?doc=35054&lang=el#p=1>

Αλοσκόφης, Ο. (2019). 'Η κοινωνική έρευνα της εγκληματικότητας των ισχυρών', στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους, επιμ. Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Βιδάλη, Σ. (2008). *Η πολιτική διαφθορά ως έγκλημα*. Το Βήμα. Ανακτήθηκε από <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/i-politiki-diafthora-ws-egklima/>

Βιδάλη, Σ. Κουλούρης, Ν. (2012). *Αποκλίνουσα συμριφορά και ποινικό φαινόμενο*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ., (2013). *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. Σελ.185

Βιδάλη Σ. (2015). *Εγκλήματα του Κράτους: Πολιτικές παραποίησης της πραγματικότητας και απάνθρωπη κρατική βία*. Σε Καρύδης Β. & Χουλιάρας Θ. (Επιμ.), Ηθικοί Πανικοί, Εξουσία και Δικαιώματα-Σύγχρονες προσεγγίσεις. Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.

Βιδάλη, Σ., (2017). *Πέρα από τα όρια, Η αντεγκληματική πολιτική σήμερα*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.

Βιδάλη, Σ. (2018). *Η Κριτική Εγκληματολογία μέσα από τη διαδρομή του William Chambliss*. The Art of Crime. Μάιος. 2018. Ανακτήθηκε από <https://theartofcrime.gr/>.

Βικιπédia., Σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%B9%CE%B4%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%B4%CF%81%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%B4%CF%85%CF%83%CF%84%CF%8D%CF%87%CE%B7%CE%BC%CE%B1%20%CF%83%CF%84%CE%B1%20%CE%A4%CE%AD%CE%BC%CF%80%CE%B7> Ανακτήθηκε 04-06-2024.

Βασιλαντωνοπούλου Β., (2012). *Το έγκλημα του λευκού περιλαιμίου από εγκληματολογική και θυματολογική σκοπιά* (Διδακτορική Διατριβή). Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Πελοπόννησος.

Βασιλαντωνοπούλου, Β. (2014). *Λευκά Κολλάρια και Οικονομικό Έγκλημα. Κοινωνική Βλάβη και Αντεγκληματική Πολιτική*. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας

Βασιλαντωνοπούλου, Β., (2015). «*Ιχνηλατώντας τη σύγχρονη πραγματικότητα: εγκλήματα του λευκού κολάρου και ηθικοί πανικοί*», σε Καρύδης, Β. και Χουλιάρας, Α., (επιμ.), *Ηθικοί πανικοί, εξουσίες και δικαιώματα: Σύγχρονες Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλας,

Γασπαρινάτου, Μ., (2019). *Πολιτική διαφθορά και χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων στην Ελλάδα*, στο: Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: Ε.Α.Π.

Γεωργούλας, Σ. (2018). «*Κρατικό-Εταιρικό Έγκλημα: παραδείγματα στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα*», στον συλλογικό τόμο *Εξουσίες, επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος: 50 χρόνια Howard Becker "Who's side are we on"*, Αθήνα: έκδοση της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης του Εγκλήματος και του Κοινωνικού Ελέγχου

Γεωργούλας, Σ., (2019). *Από το έγκλημα του λευκού κολάρου στο κρατικό-επιχειρηματικό έγκλημα*, στο: Σ. Βιδάλη, Ν.Κ. Κουλούρης, Χ. Παπαχαλαράμπους, *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, (σελ. 41-61). Αθήνα, Ε.Α.Π.

Δημοσκόπηση της Metron Analysis «Ακτινογραφία των Ελλήνων, τί πιστεύουν για εκλογές, Ουκρανικό, ακρίβεια και υποκλοπές» <https://www.kathimerini.gr/politics/562073965/dimoskopisi-metron-analysis-i-aktinografia-ton-ellinon-ti-pisteyoun-gia-ekloges-oykraniko-ypoklopes-kai-akriveia/>

ΕΑΔ: *Υψηλά επίπεδα διαφθοράς στην Ελλάδα «βλέπουν» 8 στους 10 πολίτες*. Ανακτήθηκε στο <https://www.naftemporiki.gr/society/1416253/ead-ypsila-ta-epipeda-diafthoras-stin-ellada-lene-8-stoys-10-polites/>

ΕΕ. (2022). ΕΚΘΕΣΗ της Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου σχετικά με τη διερεύνηση εικαζόμενων παραβάσεων και περιστατικών κακοδιοίκησης κατά την εφαρμογή της νομοθεσίας της Ένωσης σε σχέση με τη χρήση του λογισμικού Pegasus και αντίστοιχου κατασκοπευτικού λογισμικού παρακολούθησης (2022/2077(INI)).

Έθνος, (2022). «Τέμπη: Το εξώδικο της Πανελλήνιας Ένωσης Προσωπικού Έλξης που ενημέρωνε για διαλυμένο σιδηροδρομικό δίκτυο από το Νοέμβριο». Ανακτήθηκε στο <https://www.ethnos.gr/greece/article/249123/temphtoexodikothspanellhniasenoshsprosopikoyelxhsponyenhmeronegiadialymenosidhrodromikodiktyoapotonnoembrio>

Έθνος, (2023).. «Τέμπη: Το εξώδικο της Πανελλήνιας Ένωσης Προσωπικού Έλξης που ενημέρωνε για διαλυμένο σιδηροδρομικό δίκτυο από το Νοέμβριο» Ανακτήθηκε στο <https://www.ethnos.gr/greece/article/249123/temphtoexodikothspanellhniasenoshsprosopikoyelxhsponyenhmeronegiadialymenosidhrodromikodiktyoapotonnoembrio>

ΕΦΣΥΝ, (2024). [Δημοσκόπηση Alco: Το 77% βλέπει συγκάλυψη για τα Τέμπη](https://www.efsyn.gr/politiki/425180_dimoskopisi-alco-77-blepei-syggalypsi-gia-ta-tempi). στο https://www.efsyn.gr/politiki/425180_dimoskopisi-alco-77-blepei-syggalypsi-gia-ta-tempi

ΕΦΣΥΝ. (2024) Έγκλημα στα Τέμπη. Ζητούν τους αποδέκτες των 25 τόνων χημικού διαλύτη. Ανακτήθηκε στο https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/430136_egklima-sta-tempi-zitoyn-toys-apodektes-ton-25-tonon-himikoy-dialyti

Ζαφειριάδης, Ε., 2024. Το εταιρικό έγκλημα και τα δομικά χαρακτηριστικά του. Ανακτήθηκε στο <https://crimereport.gr/to-etairiko-egklima-kai-ta-domika-charaktiristika-toy/>

Ζηργάνος, Ν.(2016). *Και πρέσβεις σε σκάνδαλο ΜΚΟ*. ΕΦΣΥΝ. Στο Ανακτήθηκε στο https://www.efsyn.gr/politiki/kybernisi/77812_treis-mko-ston-eisaggelea-diafthoras

Ένας χρόνος από την τραγωδία στα Τέμπη-Το χρονικό οι ευθύνες και το μυστήριο με τα νοθευμένα καύσιμα.

Καθημερινή. (2023.). Εξεταστική για τα Τέμπη: Εγκρίθηκε το πόρισμα της ΝΔ.-Ασυμφωνία μεταξύ των κομμάτων. <https://www.kathimerini.gr/politics/562927495/exetastiki-gia-ta-tempi-egkrithike-to-porisma-tis-n-d-asymfonia-metaxy-ton-kommaton/> Ανακτήθηκε στις 08-06-2024.

Καλαιτζή Π.,(2024). *Το κρατικο-εταιρικό έγκλημα στην Ελλάδα: Το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη*. Διπλωματική εργασία.ΕΑΠ.

Κόντη, Δ., (2023). «Τραγωδία στα Τέμπη: Δραματικές προειδοποιήσεις για δυστύχημα». www.kathimerini.gr. Ανακτήθηκε στις 04-06-2024.

Καρύδης, Β. (2010). *Όψεις κοινωνικού ελέγχου στην Ελλάδα. Ηθικοί πανικοί, ποινική δικαιοσύνη*. Αθήνα-Κομοτηνή:

Κοσμάτος, Κ. & Λαμπάκης, Χ. (2019). «Εστίες» διαφθοράς στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, δημοσιευμένο σε Σ. Βιδάλη/Ν. Κουλούρης/Χ. Παπαχαραλάμπους (επιμ.): «Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα», εκδ. ΕΑΠ, Αθήνα

Κουρούτζας, Χ. (2019). *Το έγκλημα αποδίδει; Κρατικά-εταιρικά εγκλήματα στην Ελλάδα*. Στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους (Επιμ.), *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Πάτρα: εκδόσεις ΕΑΠ.

Λίβος, Ν.,(2020). «Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης του», σε: *Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου*, Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο & Οικονομία, 2000, σελ. 40-67.

Λυγερός, Σ. (2011). «Από την κλεπτοκρατία στη χρεωκοπία» 2^η έκδοση. Εκδόσεις Πατάκη
Μπερσή, Ε., (2024). *Τέμπη: Οι επικεφαλής των εταιρειών της σύμβασης κατηγορούνται για «εγκληματικό σχεδιασμό»*. Reporters United

Μπερσή, Ε. (2024). *Τέμπη: Οι επικεφαλής των εταιρειών της σύμβασης κατηγορούνται για «εγκληματικό σχεδιασμό»*. Reporters United Ανακτήθηκε στο <https://www.reportersunited.gr/12804/tempi-epo/>

Μπιζιλέκης, Ν.(2010). *Η διαφθορά ως νομικό και πολιτικό πρόβλημα*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα.

Ντάσκα, Σ., Τζιάτζιος, Σ., Τσικιτίκου, Β. (2014). *Υποκλοπές*. Διεπιστημινικό Σεμινάριο ΕΑΠ.

ΟΑΣΑ: *Η Ελλάδα υποφέρει από υψηλή διαφθορά*. Ανακτήθηκε στο

<https://www.insider.gr/oikonomia/141463/oosa-i-ellada-ypoferei-apo-ypsili-diafthora>.

Παναγιώτου. Γ., (2021). *Πολιτική διαφθορά: Η πηγή του κακού*. Ανακτήθηκε στο <https://www.philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/1309516>

Παπαχαραλάμπους, Χ. (2019). *Η εγκληματικότητα των ισχυρών και ο λόγος του ποινικού δικαίου*, στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, επιμ. *Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*. Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2023-0189_EL.pdf

Πόρισμα επιτροπής εμπειρογνομόνων για το σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη στις 28.02.2023.

Ράικος, Δ.,(2006). *Δημόσια Διοίκηση και Διαφθορά από τη σκοπιά του Διοικητικού Δικαίου*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ριζάβα, Φ.,(2015) *Το οργανωμένο έγκλημα*. Διδακτορική διατριβή στην εγκληματολογία.

https://www.unodc.org/documents/treaties/Legislative_Guide_2017/Legislative_Guide_E.pdf

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-7-2013-0307_EL.html

<https://rm.coe.int/16806ef6af> Ανακτήθηκε στις 06-01-2024

Σάμιος Θ. ,(επιμ) (2019). *Ποινικός Κώδικας, κώδικας τσέπης*, 4, 21^η εκδ. Αθήνα, Π.Ν. Σάκκουλας.

Σημίτη, Μ. (2014). Κράτος και εθελοντικές οργανώσεις την περίοδο της οικονομικής κρίσης. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 42, 36-61.

Σκανδάμης, Μ. (2023). «Τέμπη: Θα ερευνηθεί το κρατικό και εταιρικό έγκλημα?» στο <https://thesocialist.gr/m-skandamis-tebi-tha-erevnithei-to-kratiko-kai-etairiko-egklima/>

Σταμούλη Ε., (2019), «*Οργανωμένο έγκλημα, παράνομες αγορές και διαφθορά στην Ελλάδα*», στο Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαλαράμπος Χ., *Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

ΤΕΜΠΗ 2023 Σύλλογος Πληγέντων Δυστυχήματος.Ανακτήθηκε στο <https://tempi2023.gr/>

Τέμπη: «Γνώριζαν ότι δεν είχε υπογραφεί σύμβαση μεταξύ Hellenic Train και ΟΣΕ» Ερωτήματα για τη φωτιά Ανακτήθηκε στο <https://www.in.gr/2024/06/06/greece/tempi-gnorizan-oti-den-eixe-ypografei-symvasi-metaksy-hellenic-train-kai-ose-erotimata-gia-ti-fotia/>

Τσακάλογλου, Α. (2018). *Εγκλήματα κράτους και προσφυγικό ζήτημα" Αναπαραστάσεις φυγής και ταξιδιού"*.

Χλούπης, Γ. (2019). «*Εγκλήματα των ισχυρών. Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα*», επιμέλεια Σοφία Βιδάλη, Νικόλαος Κουλούρης, Χάρης Παπαχαλαράμπος,

μελέτη με τίτλο: «Το θεσμικό πλαίσιο της αντιμετώπισης του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος», Εκδόσεις ΕΑΠ

Χλούπης, Γ. , (2020). *Το άρθρο 187. «Η περιπέτεια μιας εγκληματικής οργάνωσης»*. Ποιν.Δικ Χονδρόγιαννος. Θ., 2024. Ναυάγιο στην Πύλο: Οι ευθύνες της Ελλάδας με φόντο την έκθεση της Ευρωπαϊκής Συνηγόρου του Πολίτη και τις υποχρεώσεις της χώρας <https://govwatch.gr/finds/nayagio-stin-pylo-oi-eythynes-tis-elladas-me-fonto-tin-ekthesi-tis-eyropaiais-synigoroy-toy-politi-kai-tis-diethneis-ypochreoseis-tis-choras/> Ανακτήθηκε στις 16-05-2024..

Χονδρόγιαννος, Θ. (2022). Αντιδράσεις και καταδίκη της αγωγής του Γρηγόρη δημητριάδη ως SLAPP. Στο <https://govwatch.gr/finds/antidraseis-kai-katadiki-tis-agogis-toy-grigori-dimitriadi-os-slapp/>

Χουλιάρας, Α. (2019). ‘Εγκληματικότητα των ισχυρών: Εγκληματολογική θεωρία και ποινική προβληματική’, στο Σ. Βιδάλη, Ν. Κουλούρης, Χ. Παπαχαραλάμπους, επιμ. Εγκλήματα των ισχυρών: Διαφθορά, οικονομικό και οργανωμένο έγκλημα (Αθήνα: Εκδόσεις ΕΑΠ.

Ξένη βιβλιογραφία

Anamika Twyman-Ghoshal (2019). *Crimes of the Powerful-A global Persective*.chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcgclclefindmkaj/https://eprints.glos.ac.uk/11672/9/11672-Twyman-Ghoshal-Crimes-of-the-powerful.pdf

Barak., G. 2015. The crimes of the powerful and the globalization of crimes στο <https://openeclass.panteion.gr/modules/document/file.php/TMH249/Crimes%20Of%20The%20Powerful%20The%20Globalization%20Of%20Crime.pdf>

Bernat I. & Whyte D. (2019). *State-Corporate Crimes*. Σε Rorie M. The Handbook of White-Collar Crime, John Wiley & Sons, Inc.

Bradshaw, E. (2015). *Blackening out the Gulf: State-corporate environmental crime and the response to the 2010 BP oil spill*. In G. Barak (Ed.), The Routledge international handbook of the crimes of the powerful (chapter 25). London: Routledge.

Bonger, W. (1969). *Criminality and economic conditions*. Bongers Criminality & Economic Conditions 1916.

Euro2day, (2019). Ισπανία: Πρόστιμο σε Siemens και Alston για σιδηροδρομικό καρτέλ. στο <https://www.euro2day.gr/news/world/article/1672592/ispania-prostimose-siemens-kai-alston-gia-sidhrod.html>

Chambliss, W. J. (1975). *Toward a political economy of crime*. *Theory and Society*, 2, 149-170.

Chambliss W. (1988). *On the take. From petty Crooks to presidents*. Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press. 2^η Έκδοση.

Chambliss W. (1988). *On the take. From petty Crooks to presidents*. Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press. 2^η Έκδοση, 1988.

Chambliss, W. (2004). *On the symbiosis between criminal law and criminal behavior*, *Criminology*, 42: 241.

Cohen, S. (2022). “*Human Rights and Crimes of the State: The Culture of Denial*”, In J. MUNCIE E. MCLAUGHLIN, M. LANGAN M., *Criminological Perspectives, a Reader*, Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage, σ. 493, 494 (σσ. 489 – 507).

Cressey, D. *The Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America*. 2009.

Friedrichs, D. O. (2015). Crimes of the powerful and the definition of crime. In *The Routledge international handbook of the crimes of the powerful* (pp. 39-49). Routledge.

Geis, G. (2007). Pontell, H. N., & Geis, G. (Eds.). *International handbook of white-collar and corporate crime* (pp. 562-63). New York: Springer.

GRECO (2020). Πέμπτος κύκλος αξιολόγησης (ελλην. μτφρ.): *Πρόληψη διαφθοράς και προώθηση της ακεραιότητας σε κεντρικές κυβερνήσεις (υψηλά εκτελεστικά καθήκοντα) και φορείς επιβολής νόμου* - Εμπιστευτικό GrecoRC5 Έκθεση Αξιολόγησης: Ελλάδα /Υιοθετήθηκε 3.12.2021.

Human Rights Watch. World Report 2024 στο <https://www.hrw.org/world-report/2024>

International State Crime Initiative. *A critical introduction to State-Corporate Crime* στο <http://statecrime.org/state-crime-research/state-corporate-crime-crit-intro/>

- Kramer, RC, Michalowski, RJ (1991) *State-Corporate Crime*. American Society of Criminology Meeting, Βαλτιμόρη, Μέριλαντ, 7-12.
- Kramer, R, Michalowski, R, Kauzlarich, D. (2002) *The Origins and Development of the Concept and Theory of State-Corporate Crime*, Crime & Delinquency, 48(2), 263-282.
- Michalowski, R. & Kramer, R. (2007). *State-Corporate Crime and Criminological Inquiry* Σε Pontell, H & Geis, G. (Επιμ.), International Handbook of White-Collar and Corporate Crime, Ελβετία, Springer Nature p,200-219.
- Nelkem D. (1994). "White Collar crime. Oxford University Press. Oxford.
- Passas N.(1991).. "Anomie and corporate deviance" Contemporary crisis 14.p.157-178.
- Reporters United, (2023). *V for Vangelis + P for Prokopiou = VP for Εύα Καϊλή*. Ανακτήθηκε στο <https://www.reportersunited.gr/12125/qatargate-kaili-marinakis-procopiou/>
- Sutherland, E. H. (1944). *Is "White collar Crime" Crime?*. American Sociological Review. Annual Meeting Papers, 10(2), 132-137.
- Rothe, D., & Kauzlarich, D. (Eds.). (2016). *Towards a victimology of state crime*. Routledge.
- Ruggiero V. (1993). "Organized Crime in Italy". *Testing alternative definitions*" Social and Legal Studies 2. Σελ. 131-148.
- Ruggiero V. (1996). "Organized and Corporate Crime in Europe: Offers That Can't Be Refused Aldershot, Ντάρτμουθ.
- Ruggiero, V. (2000). Transnational crime: Official and alternative fears. *International Journal of the Sociology of Law*, 28(3), 187-199.
- Ruggiero V. 2013. Toxic state corporate crimes, neo liberalism and Green Criminology: The Hazards and Legacies of the Oil, Chemical and Mineral Industries. στο <https://www.crimejusticejournal.com/article/view/690/443>
- Ruggiero, V. (2015). 'Justifying the crimes of the powerful' in G. Barrak, The Routledge International Handbook of the Crimes of the Powerful (London and New York: Taylor & Francis Group,) p. 62-72.

Young, J. (1975). Working-class criminology. In: I. Taylor, P. Walton, & J. Young (eds.), *Critical Criminology*, (p. 94). Routledge & Kegan Paul, London, Henley, Boston.

...

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.